

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**İNTERNET TABANLI YATIRIMCI İLİŞKİLERİ İLE
HİSSE SENEDİ GETİRİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ:
BİST İMALAT SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA**

Betül SARIÇAM

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Çağatay ORÇUN**

İZMİR-2021

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**İNTERNET TABANLI YATIRIMCI İLİŞKİLERİ İLE
HİSSE SENEDİ GETİRİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ:
BİST İMALAT SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA**

Betül SARIÇAM

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Çağatay ORÇUN**

İZMİR-2021

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum ‘İTERNET TABANLI YATIRIMCI İLİŞKİLERİ İLE HİSSE SENEDİ GETİRİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: BİST İMALAT SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA’ adlı çalışmanın, tarafımdan akademik kurallara ve etik değere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

..../..../2021

Betül SARIÇAM

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**İnternet Tabanlı Yatırımcı İlişkileri ile Hisse Senedi Getirileri Arasındaki İlişki:
Bist İmalat Sektöründe Bir Uygulama**

Betül SARIÇAM

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

Finans Programı

Halka arz olmuş işletmelerin yatırımcılarına karşı ilişkilerini devamlı kılabilmek ve piyasada uzun dönemde varlıklarını sürdürebilmek için yatırımcılarla sürekli iletişim halinde olmaları önem taşımaktadır. Yatırımcılarla olan iletişim ile birlikte işletmelerin piyasa değeri de etkilenmektedir. Günümüzde teknolojik gelişmelerin geldiği nokta itibari ile işletmeler, yatırımcıları ve piyasayı bilgilendirme bakımından geleneksel yöntemler (basın açıklamaları, tanıtım gezileri, vb.) yerine internet tabanlı iletişime yönelmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Borsa İstanbul imalat sektöründe, hisse senetleri işlem gören işletmelerin internet tabanlı yatırımcı ilişkileri skorlarının belirlenmesidir. Analiz sonucunda, işletmelerin yatırım skorları incelendiğinde, 01.01.2018 – 30.11.2019 dönemi için CCOLA en yüksek orana sahip işletme olurken; TKURU en düşük orana sahip işletme olarak bulgulanmıştır. İşletmelerin yatırımcı ilişkileri skorları ile hisse senedi getirileri arasında gerçekleştirilen basit doğrusal regresyon analizine göre ise, iki değişken arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Anahtar Kelimeler: İnternet Sitesi, Yatırımcı İlişkileri, Skor Kart Yöntemi, İmalat Sektörü

ABSTRACT

Master's Thesis

**Relationship Between Internet Based Investor Relations and Stock Returns: An
Application in Bist Manufacturing Industry**

Betül SARIÇAM

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Business Administration

Finance Program

It is important for companies that have been offered to the public to be in constant communication with investors in order to maintain their relations with their investors and to maintain their existence in the market in the long term. Along with the communication with the investors, the market value of the enterprises is also affected. Today, as of the point where technological developments have come, businesses are turning to internet-based communication instead of traditional methods (press releases, promotional trips, etc.) in terms of informing investors and the market.

The aim of this study is to determine the internet-based investor relations scores of the companies whose stocks are traded in the Borsa Istanbul manufacturing sector. As a result of the analysis, when the investment scores of the embroidery are examined, CCOLA has the highest rate for the period 01.01.2018 - 30.11.2019; TKURU was found to be the enterprise with the lowest ratio. According to the simple linear regression analysis performed between the investor relations scores of the enterprises and the stock returns, no significant relationship was found between the two variables.

Keywords: Website, Investor Relations, Score Card Method, Manufacturing Sector

**İTERNET TABANLI YATIRIMCI İLİŞKİLERİ İLE HİSSE SENEDİ
GETİRİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: BİST İMALAT SEKTÖRÜNDE BİR
UYGULAMA**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	ix
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
EKLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

**BİRİNCİ BÖLÜM
İMALAT SEKTÖRÜ**

1.1. SANAYİ VE SANAYİ DEVRİMİ	3
1.2. İMALAT SANAYİ KAVRAMI	5
1.3. DÜNYA’DA İMALAT SANAYİ	7
1.4. TÜRKİYE’DE İMALAT SANAYİ	10
1.5. TÜRKİYE EKONOMİSİNDE İMALAT SANAYİ’NİN YERİ	14

İKİNCİ BÖLÜM

İNTERNET TABANLI YATIRIMCI İLİŞKİLERİ

2.1. İNTERNET KAVRAMI	21
2.2. İNTERNETİN TARİHİ SÜRECİ	21
2.2.1. İnternetin Türkiye’deki Gelişimi	23
2.3. YATIRIMCI İLİŞKİLERİ KAVRAMI	25
2.3.1. Yatırımcı Kavramı	25
2.3.2. Yatırımcı İlişkileri Tanımı	26
2.4. YATIRIMCI İLİŞKİLERİ TARİHİ	28
2.4.1. Dünya’da Yatırımcı İlişkilerinin Konumu	30
2.5. YATIRIMCI İLİŞKİLERİN ÖNEMİ VE ROLÜ	31
2.6. YATIRIMCI İLİŞKİLERİNDE KULLANILAN İLETİŞİM ARAÇLARI	35
2.7. İNTERNET TABANLI YATIRIMCI İLİŞKİLERİ	36
2.7.1. Yatırımcı İlişkilerin İnternet Sitesinde Yer Alan Bilgiler	38
2.7.1.1. İşletme Bilgileri	39
2.7.1.2. Finansal Bilgi	39
2.7.1.3. Hissedar Bilgisi	40
2.7.1.4. Sürdürülebilirlik	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNTERNET TABANLI YATIRIMCI İLİŞKİLERİ İLE HİSSE SENEDİ GETİRİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: BİST İMALAT SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	41
3.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	41

3.3. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ VE DEĞİŞKENLERİ	42
3.4. YAZIN TARAMASI	46
3.4.1. Yerli Yazın İncelemesi	46
3.4.2. Yabancı Yazın İncelemesi	48
3.5. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZİ VE YÖNTEMLERİ	51
3.5.1. Faaliyet Raporu	51
3.5.2. Finansal Sonuç Açıklama	52
3.5.3. İnternet Sitesi	52
3.6. ARAŞTIRMANIN ANALİZİ VE SONUÇLARI	53
SONUÇ VE ÖNERİLER	63
KAYNAKÇA	66
EKLER	

KISALTMALAR

CNC	Bilgisayarlı Sayısal Kontrol
ABS	Kilitlenme Karşıtı Frenleme Sistemi
ESP	Elektronik Fren Sistemi
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AR – GE	Araştırma – Geliştirme
GSMH	Gayri Safı Milli Hasıla
TÜRMÖB	Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliğı
TCP/IP	Transfer Kontrol Protokolü / İnternet Protokolü
ARPANET	Gelişmiş Araştırma Projeleri Dairesi Ağı
IBM	Uluslararası İş Makineleri
FTP	Dosya Transfer Protokolü
DNS	Alan İsimlendirme Sistemi
NSF-net	Ulusal Bilim Vakfı Ağı
WAP	Kablosuz Erişim Noktası
TÜVEKA	Türkiye Üniversiteler ve Araştırma Kurumları Ağı
EARN	Avrupa Akademik ve Araştırma Ağı
BITNET	Çünkü Zaman Net
ODTÜ	Orta Doğı Teknik Üniversitesi
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
PTT	T.C. Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü
ÖSYM	Ölçme, Seçme, Yerleştirme Merkezi
YÖK	Yüksek Öğrenim Kurumu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
TTNET	Türk Telekom İnternet
ULAKNET	Ulusal Akademik Ağ
CEO	İcra Kurulu Başkanı / Genel Müdür
CFO	Mali Yönetici / Finans Müdürü
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğı
TÜSİAD	Türkiye Sanayiciler ve İş İnsanları Derneğı

KAP	Kamuyu Aydınlatma Platformu
BİST	Borsa İstanbul
TKYD	Türkiye Kurumsal Yatırımcı Yöneticileri Derneği
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
BİAŞ	Borsa İstanbul Anonim Şirketi
KPMG	Klynveld Peat Marwick Goerdeler
TOPSİS	İdeal Çözüme Benzerlik Bakımından Sıralama Performansı Tekniği
TÜYİD	Yeni Yatırımcı İlişkileri Derneği
vb.	Ve benzeri

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: 2019-2020 Yılı Türkiye Sanayi Üretim Endeksi Değişimi	s. 15
Tablo 2: 2021 Yılı Ocak-Şubat Ayı İmalat PMI	s. 19
Tablo 3: İnternetin Dünya'daki Gelişimi	s. 22
Tablo 4: Yatırımcı İlişkilerin Önemi	s. 31
Tablo 5: Araştırmaya Dâhil Olan İşletmeler	s. 42
Tablo 6: Faaliyet Raporu Sonuçları	s. 53
Tablo 7: Finansal Sonuç Açıklama Sonuçları	s. 54
Tablo 8: İnternet Sitesi Sonuçları	s. 56
Tablo 9: İnternet Tabanlı Yatırımcı İlişkileri Skoru	s. 57
Tablo 10: Hisse Senedi Getirileri	s. 58
Tablo 11: Korelasyon Matrisi	s. 60
Tablo 12: Artık İstatistik	s. 60
Tablo 13: Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	s. 62

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Dünya İmalat Sanayi Üretimi	s. 8
Şekil 2: Dünya İmalat Sanayi Üretiminin Bir Önceki Yılın Aynı Çeyreğine Göre Büyümesi	s. 9
Şekil 3: Dünya İmalat Sanayi Üretimi Büyümesi- Yıllık	s.10
Şekil 4: 2019 Yılı Türkiye İmalat Sektöründe İhracat ve İthalat (bin ABD \$)	s. 16
Şekil 5: 2020 Yılı Türkiye İmalat Sektöründe İhracat ve İthalat (bin ABD \$)	s. 17
Şekil 6: 2018 - 2020 Yılları Arası İmalat Sektörünün GSMH İçindeki Değişimi	s. 18
Şekil 7: İnternet Kullanıcı Sayısı	s. 25
Şekil 8: Yatırımcı İlişkilerinin Uygulanması	s. 34
Şekil 9: İnternet Tabanlı Yatırımcı İlişkileri Skoru ile Hisse Senedi Getirileri Arasındaki Doğrusal İlişki Testi	s. 59
Şekil 10: Histogram	s. 60
Şekil 11: Eş Varyanslılık	s. 61

EKLER LİSTESİ

EK 1: Faaliyet Raporu Sonuçları	ek s. 1
EK 2: Finansal Sonuç Açıklama Sonuçları	ek s. 5
EK 3: İnternet Sitesi Sonuçları	ek s. 9
EK 4: İnternet Tabanlı Yatırımcı İlişkileri Skoru Sonuçları	ek s. 13
EK 5: Hisse Senedi Getirileri	ek s. 17
EK 6: Faaliyet Raporu	ek s. 21
EK 7: Finansal Sonuç Açıklama	ek s. 27
EK 8: İnternet Sitesi	ek s. 29

GİRİŞ

İşletmelerin finansal piyasalardaki tanıtımını ve potansiyel farkındalıklarını oluşturmak, yatırımcılar ile sağlıklı ve devamlı iletişim sağlamak amacıyla kuvvetli ve üretken bir mesaj akışının gerçekleşeceği bir mecraya ihtiyaç duyulmaktadır. Halka arz olmuş işletmelerin birincil hedefi yüksek bir piyasa değerine ulaşmaktır. Bu doğrultuda işletmelerin yatırımcılar ile ilişkileri artarken bunun sonucu olarak da yatırımcı ilişkileri yönetiminin önemi de artmaktadır (Temizel ve Kostakoğlu, 2016: 162).

Yatırımcı ilişkileri, işletmelerin piyasa değerini maksimum noktaya çıkarmak için finansal ve diğer kurumlara ait bilgi akışını ve içeriğini yönetmek açısından finans, iletişim ve pazarlama disiplinlerini kullanan stratejik yönetim sorumluluğudur (Hockerts ve Moir, 2004: 86). Ayrıca yatırımcı ilişkileri, işletme ile yatırımcılar arasında güven ortamı oluşturarak işletmelere yönelik olumsuz haberlere karşı hisse senedi fiyatlarının düşmesini engelleme hususunda katkı sağlamaktadır.

Yatırımcı ilişkileri, mevcut ve potansiyel yatırımcılara yatırım kararlarında yol gösterme de faydalı bilgiyi sağlamaktadır. Ancak bilginin tam, doğru ve zamanında iletilmesi hem işletmeler açısından hem de finansal piyasalardaki faaliyetlerin sağlanması hususunda önemlidir. Geçmişte bilgi gönderimi finansal raporlar, basın açıklamaları, tanıtım gezileri gibi geleneksel yöntemler ile yapılırken; günümüzde ise iletişim alanında yaşanan gelişmeler sonucunda yeni iletişim araçları (sunum, finansal reklamlar, analist ve yatırımcı günleri) ile birlikte internet üzerinden iletişim önemli rol oynamaktadır.

İnternet, bilginin hem hızlı hem de minimum bir maliyet ile taraflara iletilmesinden dolayı yatırımcı ilişkileri faaliyetleri için önemli bir araç olarak görülmektedir. İşletmeler ayrıca internet üzerinden mevcut ve potansiyel yatırımcılar için işletmenin finansal verilerini, faaliyet sonuçlarını ayrıca işletmeye özgü özel verileri de piyasaya sunmak amacıyla interneti kullanmaktadır. Bu doğrultuda işletmeler hem maliyet tasarrufu sağlarken hem de bilgi asimetrisi probleminin ortadan kalkmasına yardımcı olmaktadır.

Mevcut ve potansiyel yatırımcılar internet ile birlikte hem işletme ile ilgili gelişmelere daha hızlı erişim sağlarken hem de sosyal medyayı daha etkin kullanmaktadırlar. Bu da işletmelerin hisse senedi fiyatlarını etkilemektedir. Bu

doğrultuda internet tabanlı yatırımcı ilişkileri faaliyetlerinin artırılması işletmelerin hisse senedi getirilerini olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Bu bakımdan internet tabanlı yatırımcı ilişkileri skoru ile hisse senedi getirileri arasında ilişki olup olmadığı test edilecektir. Ayrıca yapılan analiz sonucunun yazına katkıda bulunulacağı düşünülmektedir.

Çalışma 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, sanayi ve sanayi devrimi, imalat sanayi kavramı, Dünya'daki ve Türkiye'deki imalat sanayi gelişimi ve Türkiye ekonomisinde imalat sanayinin yeri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde, internet kavramı, internetin tarihi süreci ve internetin Türkiye'deki gelişimi, yatırımcı ve yatırımcı ilişkileri kavramı, tarihsel süreçte yatırımcı ilişkilerin gelişimi, yatırımcı ilişkilerin önemi ve rolü, yatırımcı ilişkilerinde kullanılan iletişim araçları, son olarak da internet tabanlı yatırımcı ilişkileri ile ilgili konulara yer verilmiştir. Son bölümde ise uygulamaya yer verilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın amacı, önemi, verileri, kısıtları ve bulgularına değinilmiş, yazın taraması gerçekleştirilmiştir.

Analiz sonuçları değerlendirildikten sonra sonuç ve öneriler kısmına geçilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İMALAT SEKTÖRÜ

1.1. SANAYİ VE SANAYİ DEVRİMİ

Sanayi kelimesi Arapça dilinden türemiş olup, hayvansal veya tarımsal maddelerin, yer altı kaynaklarının işlem görmesi ile birlikte kullanma açısından hazır hale gelmesidir (İmer, 2015: 114; Petek, 2019: 4). Sanayi ayrıca yarı mamul maddeleri ve hammaddeleri işlemek için işgücü ve sermayeyi kullanarak mamul madde durumuna getiren bütün üretim faaliyetleri olarak da ifade edilmektedir. (Koç ve diğerleri, 2018: 2).

Geçmiş dönemlerde üretim el emeği ile icra edilmekteydi. İnsanoğlunun geçim kaynakları hayvancılık ve tarım idi. 1774 tarihinde İngiliz James Watt'ın yapmış olduğu buhar makinesinin sanayi de kullanılmasıyla kas gücünün yerini makine gücü almıştır. Bunun sonucunda sanayi devrimi dünya ekonomisinde önemli rol oynamıştır (A. Şirmemmedov, 2019: 3). Sanayi devrimleri şu şekildedir:

- **Birinci Sanayi Devrimi (1760-1820)**

Avrupa ve Amerika'da 18. yüzyılın ortasında tarım ve kırsal alanların endüstriyel hale gelmesiyle başlamış olup 'Endüstri 1.0' olarak da adlandırılmaktadır. Ulaşım, bankacılık gibi alanlarda yeni sistemlerin gelişmesi, ayrıca tekstil sanayisi, buhar motorun gelişmesi yine bu devrimde olmuştur. Devrim boyunca pek çok makineler icat edilmiş, demir-çelik ve lojistik sanayisinde gelişmeler yaşanmıştır. 1800 senesinde ilk ticari vapurun ve demir yolunda gidebilen buhar lokomotifinin üretimi gerçekleşmiştir. Bu durum ikinci sanayi devriminin başlangıcı olmuştur (IndustrialRevolution,<https://www.britannica.com/event/Industrial-Revolution>, 27.03.2021).

- **İkinci Sanayi Devrimi (1820-1870)**

'Teknolojik devrim veya Endüstri 2.0' olarak da adlandırılmaktadır. Bu devrim de elektrik gücü ve seri imalat ön plana çıkmıştır. Ancak bu devrim Endüstri 1.0'in devamı niteliğindedir. 1870 tarihinde yeni teknolojiler orta ve işçi kesiminin

günlük hayatlarına ulaştıkça, yaşam kaliteleri ve paranın satın alma gücünde hızlı bir ivme yaşanmıştır (Mokyr, 1998: 1-2).

Günümüzde pek çok şeyin icadında bu dönem etkili olmuştur. Örneğin; İlk otomobil Henry Ford tarafından üretilmiştir. Karl Friedrich Benz de ilk otomobil tasarımcısı ve mucididir. İlk ticari telgraf, uçak kullanımı, gemicilik ve gemi sanayisi, silah sanayi bu devrimde yaşanmıştır (A. Şirmemmedov, 2019: 4).

- **Üçüncü Sanayi Devrimi (1870-2010)**

‘Dijital devrim veya Endüstri 3.0’ olarak da adlandırılmaktadır. Üretim, tüketim ve pazarlama metotları farklılaşmış; internet, bilişim sektörü, havacılık ve uzay sanayi ön plana çıkarılmıştır. Ticaretin seyri ve boyutu Rusya, Almanya, ABD (Amerika Birleşik Devletleri), İngiltere gibi ülkelerin oluşturduğu teknolojik gelişmelerle dünya ekonomisinde büyük çapta değişimlere sebep olmuştur (Petek ve Şanlı, 2018: 186). Ayrıca güneş, rüzgar, yer altı, sıfır emisyonlu ulaşım, yeşil ekonomi, ticaretin dünyaya yayılması bu dönemde etkili olmuştur.

Günümüzde halen kullanılmakta olan CNC (Bilgisayarlı Sayısal Kontrol) makineleri 1952 tarihinde üretilmiş, dijitalleşme adına Compaq, Dell, Toshiba vb. bilgisayarların üretimi gerçekleştirilmiştir.

- **Dördüncü Sanayi Devrimi (2010-....)**

İmalat sektörü içerisinde bilhassa otomasyon ve veri değişimi alanlarında, siber-fiziksel yapıları, nesnelerin interneti gibi kavramları belirlemek amacıyla önemli bir devrimdir. Bu devrim bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelecekte yenileşme ve çözüm oluşturma zamanlarının esas yapı taşlarını meydana getirmiştir. ‘Zeki fabrikalar veya Endüstri 4.0’ olarak adlandırılmaktadır (Özkurt, 2016: 9).

Endüstri 4.0, ilk olarak 2011 tarihinde düzenlenen Hannover fuarında konuşulmuştur. Endüstri 4.0 ile birlikte gelişen bilişim teknolojileri ve internet sadece kendi içinde değil diğer sistem ve organizasyonlarla da iletişim sağlayacaktır. Üretim sistemleri, bilişim, robotik sensörler ve mobil araçlar gibi farklı bileşenler ile kişilerin daha fazla entegrasyonunu ve otomasyonu içermektedir (Arslanalp, 2020: 78).

Gömülü sistemler günlük hayatın tam merkezinde yer almaktadır. Mesela, işlemcilerin %98'i günlük hayat içerisinde sıklıkla kullanılan düzenleyici, görüntüleyici araçlarda yer almaktadır. Otomobil ABS (Kilitlenme Karşıtı Frenleme Sistemi) ve ESP (Elektronik Fren Sistemi) sistemleri, akıllı telefonlar ya da beyaz eşyalar örnek olabilir. Uluslararası sanayi üzerinde önemli etki yaratacak bir devrimdir (Özkurt, 2016: 14-15).

Sonuç olarak teknolojinin devamlı gelişmesi ile birlikte daha faydalı ve maliyeti daha düşük üretim gerçekleşecektir. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki önemli ilerlemeler neticesinde imalat sanayi üretim süreçlerinin dijitalleşmesi ile karşı karşıya kalacaktır.

1.2. İMALAT SANAYİ KAVRAMI

Sanayinin gelişmesi ile birlikte seri üretim yapan makinelere geçilmiş, kısa sürede mal üretimi yapılmıştır. Bu malların pazara sunulmasıyla zenginleşme sürecine geçilmiştir. Günümüzde sanayi, pek çok insana iş olanağı sağlaması, doğal kaynakların değerlendirilmesi, üretim kapalı alanlarda olduğu için iklim koşullarının etki etmemesi, malların uzun vadeli olması gibi güçlü olanaklar sağlamaktadır (Koç ve diğerleri, 2018: 18).

İmalat sektörü, ülke ekonomisine istihdam ve katma değer sağladığı için etkili ve hareketli sanayi sektörünün bir alt sektörüdür. İmalat sanayi; hammaddelerin el emeği ya da makine ile işlenmesi sonucunda ara mala dönüştürülmesine olanak sağlayan sanayi dalıdır (İmalat Sanayi, <https://www.muhendisbeyinler.net/imalat-sanayi-nedir/>-, 28.03.2021). İmalat sektöründe gelirler arttıkça 'hafif sanayiden ağır sanayiye' doğru geçiş olmuştur (Polat, 2011: 25).

İmalat sektörünün alt sektörleri şu şekildedir:

- **Tüketim Malları:** Gıda, içki, hazır giyim, mobilya vb.
- **Ara Mallar:** Kağıt, basım, deri, seramik vb.
- **Yatırım Malları:** Madeni eşya, tarım makineleri, gemi inşaa, uçak

imalat vb (Koç ve diğerleri, 2017: 16).

Gelişmekte olan ülkeler açısından özellikle imalat sanayi, büyüme zamanının motoru olarak değerlendirilmektedir. İmalat sektörünün verimlilikte artış sağlaması

ekonomik büyüme yeteneğini artırır. Bu sektör hem uluslararası ticarete tabidir hem de küresel rekabet de hızlı bir şekilde artış göstermektedir (Petek, 2019: 4).

Sanayi devriminden günümüze kadar ki zamanda imalat sanayi, dönemin şartlarına göre rekabet açısından ahenk sağlamaya çalışmakta, yeni uygulamalar ve eğilimler; küresel ticarete serbestleşme, lojistikteki gelişmeler, bilgi ve iletişim teknolojisindeki ilerlemeler imalat sanayisinin küresel bir nitelik kazanmasını sağlayacaktır. Uluslararası ticaretten fazla hisse alabilmek adına ülkeler dışa sattıkları katma değeri düşük olan sanayi ürünlerden katma değeri yüksek olan sanayi ürünlerine geçmek istemektedirler. Bu geçiş sağlanırsa ülkeler modern araçlar, ileri teknoloji, uzmanlaşmış emeği içeren malları dışa satacaktır (Şahin, 2015: 83).

Gelişmekte olan ülkeler ekonomilerinin gelişmişlik düzeyini yükseltmek adına sürdürülebilir bir ekonomide üretim hacmini artıracak ürün teknolojilerine sahip, yüksek katma değerli ürünleri üretme aşamasına geçmiş olması gerekmektedir. Ayrıca bu ürünleri diğer sektörlerle aktarabilen ve rekabetçi bir gelişmiş ekonomi olması gerekli sanayi dönüşümlerini gerçekleştirmiş olmaları gerekmektedir. İmalat sanayisi ileriye ve geriye dönük birbirleriyle bağlantılı olmasından dolayı pozitif dışsallıkları kuvvetli olduğundan ülke ekonomilerinde öncü sektör konumundadır (Akbaş, 2020: 7-8). İmalat sanayisinin yaydığı pozitif dışsallıklar neticesinde sektörler arasında ekonomik faaliyetler artmakta ve ülke ekonomisine olumlu yönde yansımaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı Özel İhtisas Komisyonu, 2018: 29).

İmalat sektörü, 20. yüzyılın sanayi kapitalizminin tam merkezinde ve tarım sektöründen sonra ülke ekonomisine verimlilik ve teknolojik açıdan en fazla değer sağlayan sektör olmaktadır. Ancak tarım sektörünün doğal kaynaklara bağlı olması ve teknolojik açıdan üretim yapma kapasitelerin dar olmasında dolayı imalat sanayinin önemini daha da yükseltmektedir (Kaya ve Yalçınkaya, 2016: 96).

Tregenna'da (2008: 2); imalat sektörünün kuvvetli geri bağlantıları olduğu için hizmet sektörü ve ekonominin diğer sektörleri açısından bir talep kaynağı olarak görmektedir. İmalat sanayi iki aşamada talep oluşturacaktır. Birincisi; imalat sektöründe çalışanlar, gelirlerinde artış yaşadığı için tarımsal ve hizmet ürünlerini geçmişe göre daha çok talep etmek isteyecekler, ikincisi; imalat sektörü tarım

sektörünün üretimini girdi olarak işleyecek ve tarım sektörün faaliyetlerinin gelişmesine imkân verecektir (Akbaş, 2020: 9).

Sonuç olarak; hem gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinin hem de pazarların gelişmesi açısından imalat sanayi stratejik bir öneme sahiptir. İmalat sanayi aynı zamanda birçok iş fırsatı sağlayan ileri teknoloji sanayisi ve yenilikçi konumundadır (Arslanalp, 2020: 76).

1.3. DÜNYA'DA İMALAT SANAYİ

Dünya, yeni bir dönüşüm ve değişim sürecine girmiştir. Bu süreç küreselleşme veya enformatik çağ olarak adlandırılmakta ve yeni dünya düzeni olarak bilinmektedir. Bu yeni dünya düzeninde ekonomi alanında birçok farklılıklar dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki; ulusal sınırların küreselleşme ile birlikte ortadan kalkmasıdır. Ulusal pazarların kalkması, dünyanın tek bir pazar konumu durumuna gelmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Ulusal pazarların kalkmasıyla ulusal devletlerin etkisini kaybettiği şeklinde veya ulusal devletlerin çok daha fazla etki kazandığı şeklinde eleştirilerin yapılmasına sebep olmaktadır. Bu eleştirilerin arkasında ise yeni dünya düzeninde ayakta kalma mücadelesi vardır (Sulak ve Sarı, 2007: 300).

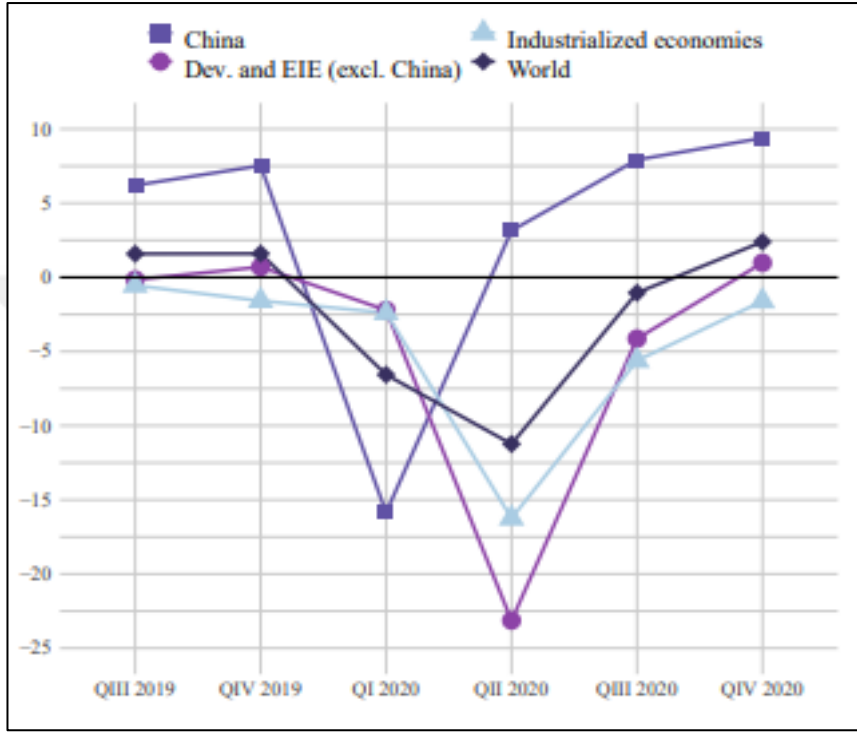
Gelişmekte olan ülkelerdeki sanayileşme sürecinin hızlı yapısı, dünyada mekânsal yeniden gruplaşmaya yol açmış ve katma değerli imalat uluslararası zincirlere önemli ölçüde bütünleşmiştir. Bunlara ek olarak gelişmekte olan ülkelerin küresel pazarlardaki rekabet seviyesi yükselmiş fakat imalat sektörünün ekonomideki nispi büyüklüğü, ülkelerin gelişme aşamasına göre farklılık göstermektedir (Iyer, 2018: 663).

Dünya 2020'nin ilk yarısında COVID-19 salgınının tetiklediği yıkıcı bir ekonomik krize göğüs germiş ancak bu durum 2019'dan beri devam eden genel ekonomik yavaşlamayı daha da şiddetli hale getirmiştir. Dünya çapında uygulanan ekonomik ve sosyal önlemler, istihdam ve gelir beklentilerin tetiklediği belirsizlikler, dünya çapında üretimin durması ve arz-talep dengelerinin değişmesine sebep olmuştur (United Nations Industrial Development Organization, 2020: 4).

2020'nin son çeyreğinde ise, birçok ekonomi toparlanma işaretleri göstermiş olmakla birlikte Sanayileşmiş ülkelerde aşılama kampanyaları başlamıştır. Ancak uzmanlar virüsün yayılmasını azaltmak ve dünya genelinde olumsuz ekonomik

sonuçları en aza indirmek için COVAX gibi programlar aracılığıyla adil ve küresel bir aşı dağıtımının zorunlu kılınması gerektiğini vurgulamışlardır (International Monetary Fond, <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/01/26/2021-world-economic-outlook-update> , 30.03.2021).

Şekil 1: Dünya İmalat Sanayi Üretimi

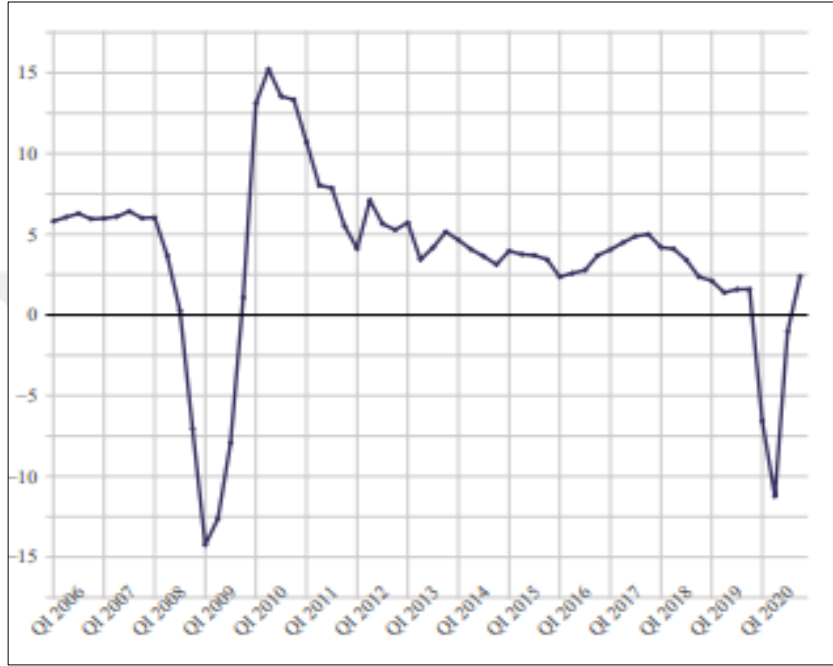

Kaynak: United Nations Industrial Development Organization, 2020: 2-3.

- Şekil 1 incelendiğinde, sanayileşmiş ekonomiler de, 2020'nin son çeyreğinde imalat üretiminde toparlanma olmasına rağmen, önceki iki çeyrekteki %16,2 ve %5,6'lık daralmalardan hala tam anlamıyla kurtulamadığı anlaşılmaktadır.
- Pandemi, 2020'nin ilk çeyreğinde dünyanın en büyük üreticilerinden biri olan Çin üzerinde önemli bir etki yaratmış, ancak ülkenin imalat sektörü hızlı bir ivme ile geri dönmüştür. İmalat üretimi üçüncü çeyrekteki %7,9'luk büyümenin ardından bir önceki senenin aynı dönemine göre 2020'nin son çeyreğinde üretim %9,4 olarak gerçekleşmiştir.
- Çin hariç gelişmekte olan ve yükselen sanayi ekonomilerinde imalat üretimi ikinci çeyrekte %23,1 düşüşün ardından 2020'nin son iki çeyreğinde artışlar yaşanmıştır.

- Küresel imalat üretimi 2020'nin ikinci çeyreğinde COVID-19 koruma önlemlerine bağlı olarak %11,2'lik önemli bir düşüşün ardından toparlanmış ve bir önceki seneye göre ise 2020'nin dördüncü çeyreğinde %2,4'lük bir artış yaşanmıştır.

Şekil 2: Dünya İmalat Sanayi Üretiminin Bir Önceki Yılın Aynı Çeyreğine Göre Büyümesi

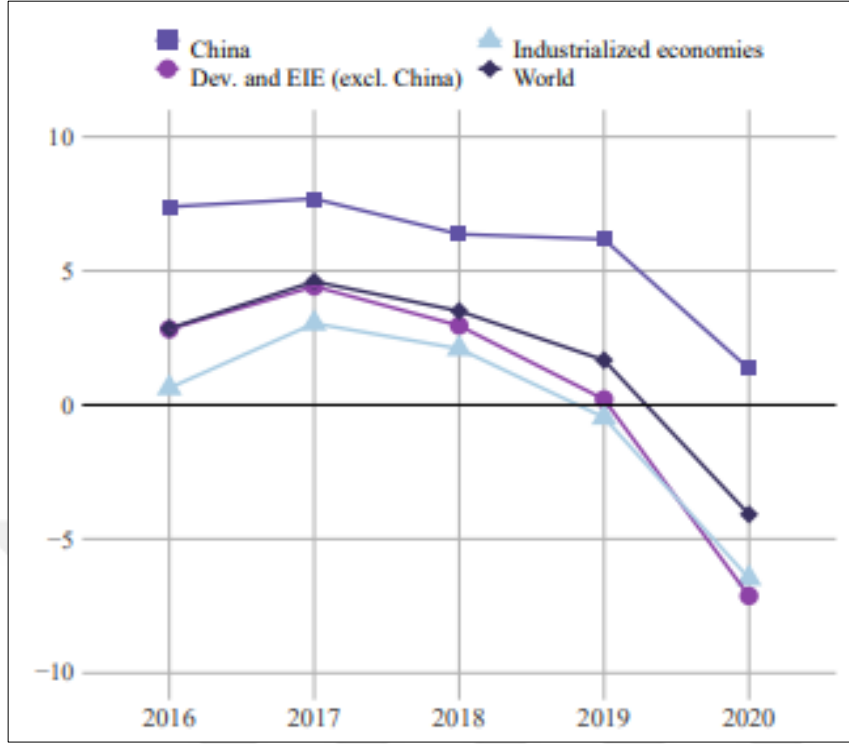

Kaynak: United Nations Industrial Development Organization, 2020: 3.

Şekil 2’de ilk çeyrekler itibariyle yıllık dünya imalat sanayisinin büyüme verileri yer almaktadır. Koronavirüs salgınının 2019 senesinin son çeyreğinde etkisini göstermeye başlamasıyla birlikte etkilerinin 2020’nin ilk çeyreğinde hissedilmeye başlaması, şeklin ilk çeyrekler itibariyle hazırlanmasının temelini oluşturmuştur. Şekil incelendiğinde, 2020 senesindeki ekonomik gerileme 2008/2009 finansal krizden bu yana bu büyüklükteki ilk krizdir. Ülkeler temel mallara ithalat bağımlılıklarını önemli ölçüde azaltmaya çalıştıklarından, salgın bittikten sonra küresel imalat üretimi gerçekleşmesi beklenmektedir (Organisation for Economic Co-operation and Development, <https://www.oecd.org/economic-outlook/>, 30.03.2021).

2020’de imalat sanayi üretimi büyük düşüş yaşamıştır. Şekil 3’te dünya imalat üretimi büyümesi yıllık olarak gösterilmiştir.

Şekil 3: Dünya İmalat Sanayi Üretimi Büyümesi- Yıllık

Kaynak: United Nations Industrial Development Organization, 2020: 10.

- Şekil 3'te küresel imalat üretimi 2020'de %4,1 azalmıştır. Sebebi: ülkelerin çoğunun virüs önleme stratejilerini uygulamasıdır.
  - Sanayileşmiş ekonomilerin yıllık imalat üretimi 2020'de %6,5 azalmıştır.
  - Çin'in imalat sektörü 2020'de %1,3'lük bir artış kaydetmiş olmasına rağmen 2019'da %6,2'lik artışın önemli ölçüde altında kalmıştır.
  - Gelişmekte olan ve yükselen endüstriyel ekonomilerin imalat üretimi 2019'da %0,2'lik küçük bir düşüşün ardından 2020'de %7,1 azalmıştır.
- Özetle dünya imalat sektörü karmaşık bir dönem geçirmiştir.

1.4. TÜRKİYE'DE İMALAT SANAYİ

Türkiye'de imalat sanayinin gelişimini anlamak için Osmanlı İmparatorluğu döneminden başlamak gerekmektedir. Sanayileşme 19. yüzyılın tam ortasında başlamıştır. Bu dönemde tekstil, gıda, tersane vb. gibi tesisler faaliyete geçmiştir. İkinci Meşrutiyet'ten sonra sanayi sektörünün ekonomik büyüme ve kalkınma üzerinde etkisinin olduğu anlaşılmıştır. Ancak 1917 tarihinde Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun uygulamaya geçmesi, Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girmesi

ile birlikte yabancı kurumların teşvik kapsamının dışında tutulması, kapitülasyonların tek taraflı olarak kaldırılması gibi sebeplerden dolayı başarılı olamamış ve sanayileşme hareketi büyük bir yıkım yaşamıştır (D. Saygılı, 2019: 39).

I. Dünya Savaşı'nın sebep olduğu tahribat ve Osmanlı Devleti'nin ekonomik açıdan yaşadığı sorunlar, Türkiye ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir. Sonuç olarak; Osmanlı Devleti sanayileşme adına başarısız olmuş ancak Cumhuriyet dönemindeki milli yatırımlar ve işletme olma açısından önemli kazanım sağlamıştır (Erdem, 2016: 4; Kozhan, 2019: 8).

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte önemini kaybetmeye başlayan sanayi de Atatürk'ün desteği ile ekonomik düzenlemeler yapılmış ve yeniden sanayi de canlanma yaşanmaya başlamıştır (D. Saygılı, 2019: 40). İmalat sanayinin gelişimi için oldukça etkili olan İzmir İktisat Kongresi 1923'te toplanmış, kongrede özel sektöre öncelik verilmesi ve sermayenin yetersiz olduğu durumlarda devletin göreve başlamasına karar verilmiştir. Sümerbank ve Türkiye İş Bankası özel sektöre destek sağlamak amacı ile kurulmuştur. Sanayinin canlanması açısından vergi, lojistik, gümrük ve hammadde gibi unsurların sağlanması için kolaylıklar sağlanmış olmasına rağmen 1929'da gerçekleşen ekonomik kriz ile birlikte Türkiye ekonomisi dışa kapalı hale gelmiştir (Bayrak, 2011: 55).

1929 Buhranı'ndan sonra özel sektöre bağlı sanayileşme politikalarının başarısız olması ile birlikte 1933-1939 tarihleri arasında özel sektör politikasına karşın devletçilik politikası uygulanmıştır. Devlet, gereksinimler için yeni faaliyet alanları kurmaya başlaması ile birlikte ithalat yoluyla tedarik edilen ürünlerin yurt içinde imalatının sağlanması gibi ihtiyaçlar belirlemiştir. Bu doğrultuda 1934 tarihinde I. Beş Yıllık Kalkınma Planı etkili olmuştur. Sanayi ve ekonomiyi hareketlendirmek adına ülkenin kaynakları ile devlet işletmeleri kurulmuştur. Ancak 1939 tarihinde Türkiye'nin katılmamasına rağmen II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte hem Türkiye hem de dünya ekonomisi olumsuz olarak etkilenmiştir. Savaşın başlamasıyla ülkedeki yatırım faaliyetleri belirli bir süreliğine durdurulmuş ve devlet ekonomi üzerindeki önemini çok daha fazla artırmak için çalışmalar yapmıştır. 1945 tarihinde savaş sona ermesine rağmen etkileri tüm dünya ekonomisinde uzun zaman devam etmiştir. Türkiye'de durağan dönem 1950 tarihine kadar yaşanmıştır (Doğan, 2013: 21).

1950 tarihinden sonra Türkiye'deki siyasi ve ekonomik yönetim anlayışı el değiştirmiştir. Geçmiş dönemlerde uygulanan ekonomi politikalarının içeriğinde değişiklikler yaşanmıştır. Devletçilik yerini liberal ekonomiye bırakmıştır. Serbest dış ticaret dış kapalılığa karşı uygulanmıştır. Ancak bu dönemde de liberalleşme adına uygulanması gerekenler tam manasıyla gerçekleşmemiş ve devletçilik anlayışı düzgün bir şekilde yorumlanmamıştır (Yücel, 2015: 51; D. Saygılı, 2019: 40).

27 Mayıs 1960 tarihinde yaşanan askeri harekât sonrası toplumun ortak bir fikirde toplanması adına, kaynakların etkin kullanılması için çok sayıda batı ülkesinin uyguladığı ve başarılı sonuçlar yaşandığı, ülkeyi sosyal, siyasi ve ekonomi bakımından ilgilendiren Kalkınma Planları'nın oluşturulmasına karar verilmiştir (Beydemir, 2006: 110).

1962 tarihinden sonra Türkiye açısından kalkınma dönemi olarak bilinmektedir. Türkiye 1962-1980 tarihleri arasında gerçekleşen planlı kalkınma dönemi ile birlikte ithal ikameci sanayileşme politikalarını uygulayarak sanayi sektörünü ilerletmek için faaliyetler yürütmüştür (Kudar, 2010: 68).

1968-1972 tarihleri arasında uygulanan II. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; sanayi sektörü büyümenin ilhamı olarak görülmüş, imalat sanayi de bu plan doğrultusunda imtiyaz verilen bir sektör olmuştur (D. Saygılı, 2019: 41). Bu plan döneminde ihracata yönelik alanlar ön planda tutulurken; ithal ikame kapsamında ise ara ve yatırım mallarına doğru yönelmiş ancak ekonomiyi dış ticarete açacak etkili tedbirlerin alınmadığı görülmüştür (Kozhan, 2019: 12). Çimento, makine, petro kimya ve cam sanayilerine de yatırım yapılmış ve kırsal kesimde desteklenmiştir. 1970 tarihinde Çaycuma ve Aksu'da, 1971 tarihinde de Dalaman'da kağıt fabrikaları kurulmuştur.

1973-1977 tarihlerinde III. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ise; gelir seviyesinin yükseltilip, ara ve yatırım malları imal eden sektörlerde ise sanayileşmenin ivme kazandırılması ve dış kaynaklara olan bağımlılığın minimum olması hedeflenmiştir. Ancak sanayi sektöründeki büyüme hızı petrol krizi ile gelen olumsuzluklardan etkilenecek istenilen bir hıza erişememiştir. 1978-1984 tarihlerinde uygulanan IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ise; bankacılıkta oluşan bazı kazanımların sanayiye aktarılması ve sanayinin büyüme hızının tarım ve hizmetler sektörüne oranla daha yüksek olması beklenmektedir. Bu plan demokratikleşme ve

ekonomik gelişmeyi eş zamanlı olarak yürütmeyi benimsemektedir (Kozhan, 2019: 13). Bu zamana kadar ki kalkınma planlarının içinde sanayi sektörünün hissesi devamlı azalmakta ve sektör içindeki en büyük hisse ise imalat sanayiye aittir.

24 Ocak 1980 kararları ile Türkiye'nin ekonomik ve politik yapısında değişimler yaşanmıştır. Dışa yönelik ve ihracata dayalı sanayileşme stratejisi başlamıştır (Sağlam, 2013: 32). 1980 sonrası uygulanan kararlarla ekonomi politikası, bütün sektörlerle eş zamanlı yatırım yapmak yerine ekonominin dinamiği olan sektörlerle öncelik verilmesini savunmuştur. Vergi iadesi, para yardımı vb. gibi faaliyetlerle ithalat politikasının serbestleşmesi ile Türkiye ekonomisi dışa açılma sürecine girmiştir (D. Saygılı, 2019: 42-43).

1980'de imalat sektöründe önemli artışlar yaşanmış ve dışa açılma ile yeni fırsatlar doğmuştur. Bu gelişmeler iç pazarın zayıf ve yeterli olmadığı sanayi dallarının gelişmesini sağlamış ve yeni yatırımlar yapılmıştır. Rekabetle sağlanan maliyet avantajları ile birlikte kalite yükselmiş ve dış pazarda uygulanan teknikler Türkiye'ye getirilmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda uluslararası finansal kuruluşlarla ilişkiler yoğunlaşmış ve imalat sanayisinin büyüme hızı yükselmiştir (Sağlam, 2013: 34).

1984-1989 tarihleri arasında V. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; hem ihracat hem de ithalata yönelik politikalar oluşturulurken, yabancı sermayeyi teşvik kanunu tekrar gündeme gelmiş ve hızlı bir şekilde ekonomik kalkınma hedeflenmiştir. Sanayi sektörünün ihtiyaç duyduğu enerjinin tedarik edilmesi için petrol ve doğalgaz aramalarının hızlandırılması konusu da bu dönemde yaşanmıştır (Doğan, 2013: 219).

1990-1994 tarihlerinde VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; ülkenin ekonomik kalkınması için sanayileşmenin gerekli olduğunu ve sanayinin döviz getirisi ile birlikte rekabet ortamındaki rolü üzerinde durulmuş ve küçük ölçekli sanayinin geliştirilmesi için de faaliyetler yürütülmüştür. 1996-2000 tarihlerinde VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; sanayide rekabet sağlanmasının önemi yeniden gündeme gelmiş. Türkiye'nin jeopolitik konumu ile birlikte organize sanayi bölgelerinin artırılması, işgücünü sağlamak amacıyla mesleki ve teknik eğitimler için faaliyetler gerçekleştirilmiştir (Doğan, 2013: 219-220).

Kalkınma Planları ile birlikte ekonomiye farklı bir boyut kazandırılmak istenmiş ve bu planların ilk önceliği sanayileşme olmuştur.

2000’li tarihlerde ithal ikameci politikadan, ihracata dayalı sanayileşme politikasına geçilmiş olmasına karşın ithalata bağımlı olma sorununa çözüm bulunamamıştır. Günümüzde hala bu sorun devam etmekte, dışa bağımlı ekonomik yapı, yıllardır süregelen dış ve cari açık sorunu, yüksek enflasyon oranı, işsizlik Türkiye’deki ekonomik krizi tetiklemiştir. Kriz sebebiyle sanayi sektörü için hedeflenen faaliyetler gerçekleşmemiştir. Kriz sonrası ekonomik istikrarın sağlanması ve sanayinin gelişimi amacıyla uygun bir zemin hazırlanmış, orta ve yüksek teknoloji sektörlerinde rekabet gücü oluşturulmuştur ve verimlilik hızı yükseltilmiştir (Öcal, 2014: 16).

Sonuç olarak Türkiye’nin sanayi sektörünün bulunduğu ekonomik ortam itibari ile; 1980 ve öncesi içe dönük ve muhafazakar bir özellik gösterirken, 1980 ve sonrası için ise dış dönük ve piyasaya uyum sağlayacak makroekonomik stratejiler üzerinde durulmuştur.

1.5. TÜRKİYE EKONOMİSİNDE İMALAT SANAYİ’NİN YERİ

Günümüzde ülkelerin gelişmişlik seviyesinin göstergesi sanayi mallarının üretim ve tüketim miktarıdır (Petek, 2019: 12). Dünyanın en gelişmiş ülkeleri sanayileşmiş ülkelerdir. Sanayileşmiş ülkeler minimum fiyatlar ile hammadde satın almakta, aldıkları hammaddelere değer katarak satmakta ve zenginleşmektedir. Az gelişmiş ülkeler ise, ellerindeki kaynakları en ucuza satmakta ve maksimum fiyatlar ile sanayi mallarını almaktadırlar. Bu durum gelişmiş ülkeleri zenginleştirmekte, az gelişmiş ülkeleri ise fakirleştirmektedir.

Sanayi sektörü ülkelerin doğal kaynaklarını değerlendirmekte ve bu bakımdan işsizliğin azalmasına imkân sağlamaktadır. Ayrıca ülke ekonomilerinin ihracatla döviz kazanmasını sağlarken dışa bağımlılığı azalmakta ve ülkedeki insanlara sunulan hizmet kalitesini yükseltmektedir (Petek, 2019: 13).

Türkiye hammadde bakımından zengin bir ülke olmasına rağmen hammaddelerin büyük bir miktarı işlem görmeden satılmaktadır. Sanayinin gelişmesinde ülke kaynaklarından hammaddenin varlığı o ülke ekonomisi açısından bir güç olarak görülmektedir (İmer, 2015: 115).

İmalat sanayi ülke ekonomisinde oluşturduğu katma değer, işgücü ve dış ticaret miktarı açısından sanayi sektörü içinde en etkili alt sektördür. Uzun zamandır

imalat sanayi ekonomik büyümenin motoru olarak bilinmektedir. Bu algı ise, imalattaki verimliliğin tarım ve hizmetler sektörüne göre yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca imalat sanayi ülkelerin yaşam koşullarını ve gelişmişlik seviyelerini artırmaktadır. İmalat sanayinin yapısına bakıldığında; verimlilik artışı, inovasyon ve ticaretin devamlılığı açısından etkili olduğu ve imalat sanayisindeki değişimin ekonomik gelişmeye katkı sağladığı görülmektedir (Şahin, 2015: 91).

Ülke kalkınmasının en önemli göstergesi imalat sanayinin üretim ve istihdamdaki hissesinin yüksek olmasıdır. Bu bakımdan imalat sektöründe hızlı büyüme ekonominin diğer sektörlerine de verimlilik artışı sağlar (Tuncer ve Altıok, 2012: 3). İmalat sektörünün üretim hacmindeki değişimler ve imalat sektörünün ihracat- ithalat payları aşağıdaki tablo ve şekillerde yer almaktadır:

Tablo 1: 2019-2020 Yılı Türkiye Sanayi Üretim Endeksi Değişimi

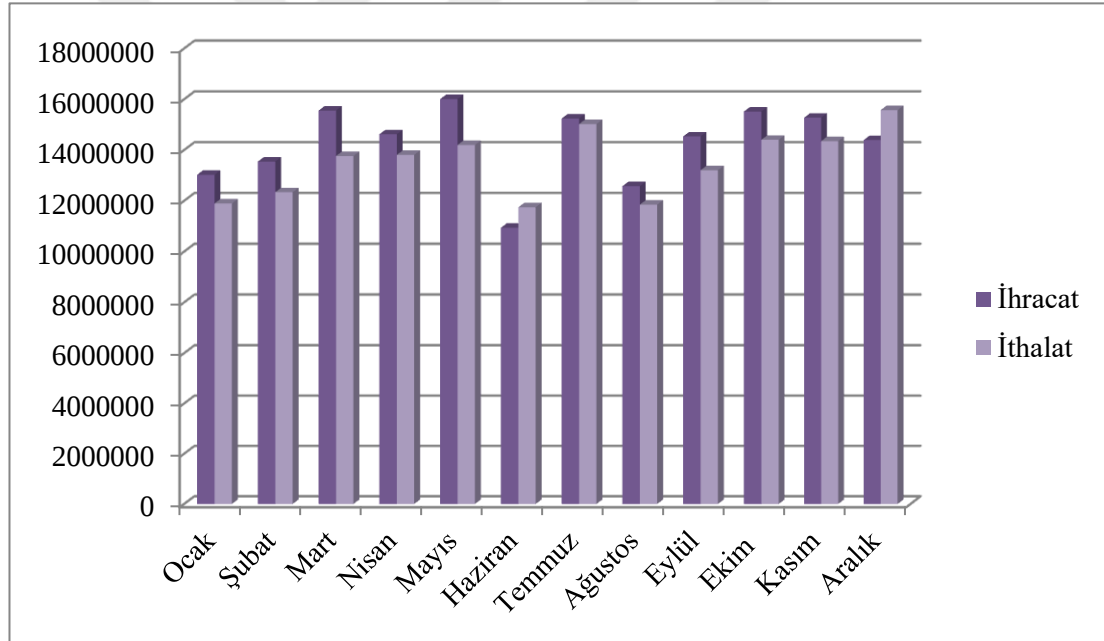
İMALAT SANAYİ	2019	2020	% Değişim
Ocak	109,7	117,8	7,3
Şubat	111,2	120,8	8,6
Mart	114,4	112,9	-1,3
Nisan	113,3	75,8	-33
Mayıs	114,5	92,3	-19
Haziran	108,7	110,2	1,36
Temmuz	113,4	119,5	5,4
Ağustos	110,7	123,2	11,3
Eylül	115,3	125,2	8,6
Ekim	114,2	127,1	11,3
Kasım	115,9	129,2	11,5
Aralık	118,3	130,9	10,7

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, (29.03.2021).

Sanayi üretim endeksi, sanayi sektöründe yer alan kuruluşların üretimlerindeki değişimi gösteren ve aylık verilere dayanılarak hesaplanan endekstir (Sanayi Üretimi ve Kapasite Kullanımı Nasıl Ölçülür?, <https://www.mahfiegilmez.com/2012/03/sanayi-uretimi-ve-kapasite-kullanm-nasl.html>, 04.04.2021). Tablo 1'e bakıldığında, 2020 Nisan ve Mayıs ayının 2019 Nisan ve Mayıs ayına göre %33 ve %19 oranında azalış göstermektedir. Mart 2020'de ortaya çıkan koronavirüs salgını, imalat sektöründeki daraltıcı etkisini özellikle 2020 Nisan ayında çarpıcı bir şekilde göstermiştir.

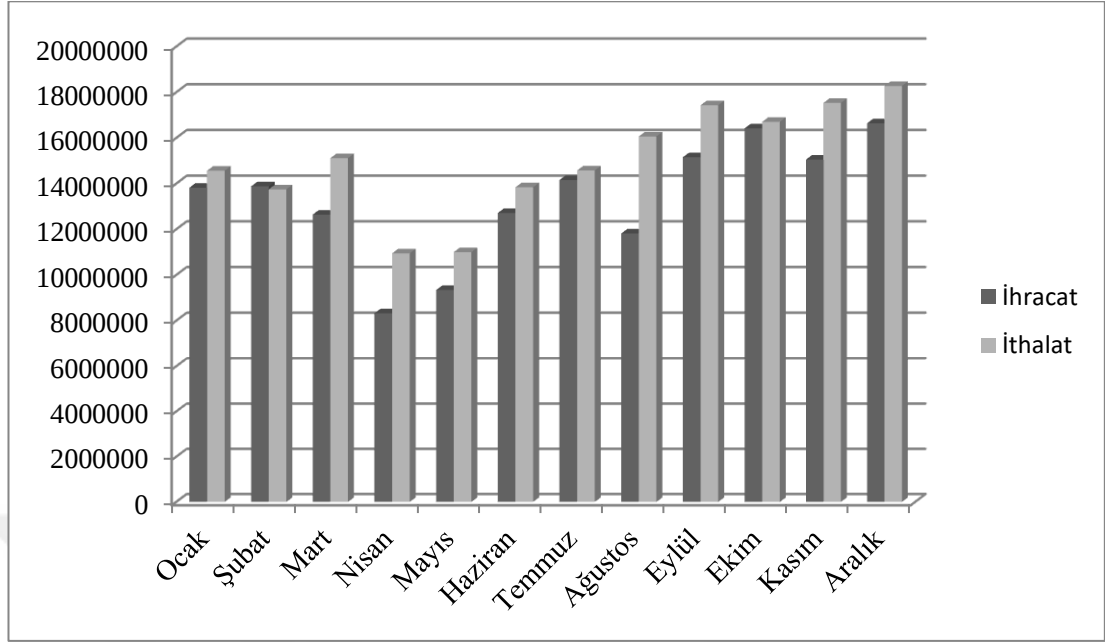
2020 Mayıs ayı itibariyle vakaların artış hızının düşmesiyle normalleşmeye yönelik atılacak adımlar ile birlikte Haziran ayı itibari ile ekonomide başlayan serbestleşmeye ve faaliyetlere bağlı olarak ekonomide dipten bir dönüş başlamıştır.

Şekil 4: 2019 Yılı Türkiye İmalat Sektöründe İhracat ve İthalat (bin ABD \$)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, (01.04.2021).

Şekil 5: 2020 Yılı Türkiye İmalat Sektöründe İhracat ve İthalat (bin ABD \$)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, (01.04.2021).

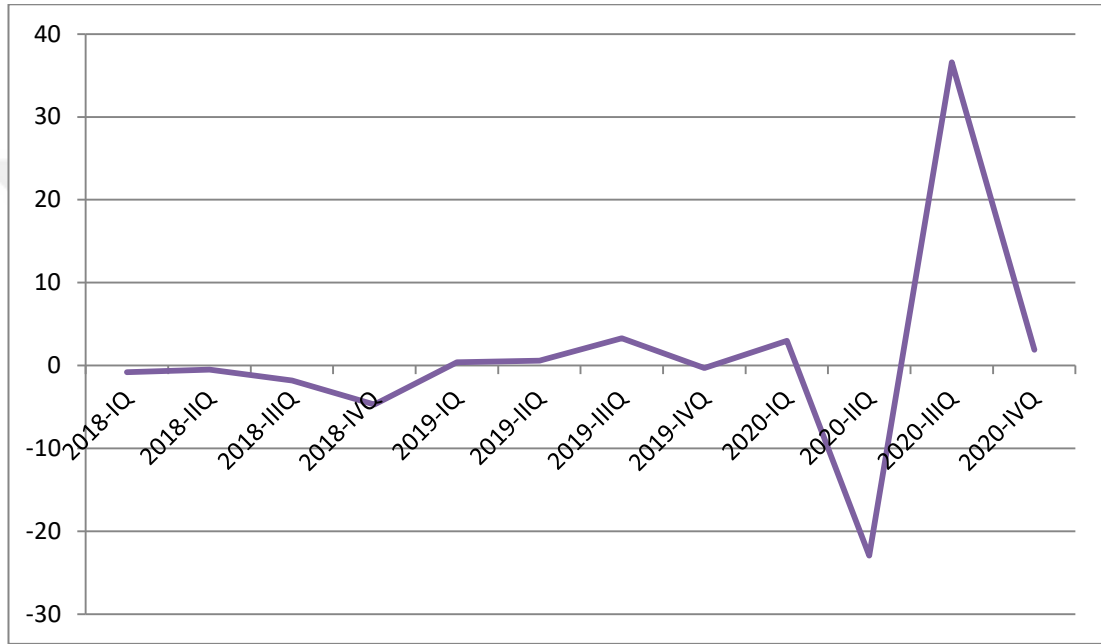
Şekil 4 ve 5 ortak incelendiğinde, 2020 Mart ayında imalat sektöründe ihracat geçen yılın aynı ayına göre %18,7 oranında azalışla 12.645.129 ABD \$ olmuştur. İthalat ise %9,8'lik artışla 15.115.267 ABD \$ olarak gerçekleşmiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı 2019'da %113 seviyesinden 2020'de %84 seviyesine düşmüştür. Salgının oluşturduğu olumsuz durumlar Nisan ve Mayıs ayında da kendini göstermiştir. Nisan ayında da ihracat geçen yılın aynı ayına göre %43 oranında azalarak 8.323.043 ABD \$, ithalat ise %20 azalış ile birlikte 10.948.087 ABD \$ olmuştur. Bu dönemde ihracatın ithalatı karşılama oranı 2019'daki %106 seviyesinden 2020'de %76'ya gerileme göstermiştir. 2020 Mayıs ayında ihracat, 2020 Nisan ayına göre %12 oranında artış göstermiş ve 9.321.808 ABD \$ olmuştur. 2020'nin genel durumu incelendiğinde, ithalatın ihracatı aştığı ve ekonomide dış ticaret açığının oluştuğu gözlemlenmektedir.

Ekonomik gelişme sürecinde imalat sanayi, yeni teknolojilerin getirilmesi ve diğer sektörlerle yayılmasında etkili bir rol üstlenmektedir. Çünkü teknolojik yenilik faaliyetlerin ve AR-GE (Araştırma-Geliştirme)'nin büyük bir bölümü imalat sanayisinde olmaktadır. Bir ülkenin gelişmişlik seviyesi yükseldikçe imalat sanayisinin yapısı düşük teknoloji sanayilerden ileri teknoloji sanayilere doğru gitmektedir. Bununla birlikte imalat sanayi hissesi hızlı bir şekilde artmakta ancak

gelişmenin ileriki aşamalarında hizmet sektörünün artması ile azalış gösterebilmektedir (Gürlesel, 2009: 29).

İstihdam ve GSMH (Gayri Safi Milli Hasıla)'da imalat sanayi önemli bir konuma sahiptir. Bilhassa ülkenin gelişme sürecindeki en temel unsur; imalat sektörünün ekonomi içindeki konumudur (Merdane, 2019: 77). Türkiye'nin GSMH içindeki hissesi, imalat sanayisinde oluşan değişimlere bağlıdır (E. Özen, 2015: 146).

Şekil 6: 2018 - 2020 Yılları Arası İmalat Sektörünün GSMH İçindeki Değişimi

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, (01.04.2021).

Şekil 6'da, imalat sektörünün GSMH içindeki payları yer almaktadır. Buna göre; imalat sanayinin GSMH içindeki değişimi 2020'nin ilk çeyreğine kadar belirli bir seviyede ilerlerken 2020'nin ikinci çeyreğinde %22,2 oranında ciddi bir azalış göstermiştir. Bu azalışın temel sebebinin koronavirüsün hızlı bir şekilde yayılması ve buna bağlı olarak makroekonomik göstergelerdeki bozulmalar olduğu düşünülmektedir. Ancak üçüncü çeyrekte virüsün yayılmasının azalmaya başlamasıyla GSMH %36,6 ile en üst seviyeye ulaştığı görülmektedir. Bu artış suni bir artıştır. Çünkü; 2020'nin dördüncü çeyreğinde azalışlar devam etmiştir.

Genel olarak 2020 senesindeki salgının olumsuz etkileri, imalat sektöründe kendini sert bir şekilde göstermiştir. Salgının kontrol altına alınması ile birlikte sektörde bir toparlanma da görülmektedir. Ancak bu toparlanmanın hızlı bir büyüme olması beklenmemelidir. Ekonominin yeniden canlanması için sektörel destek ve

teşviklere ihtiyaç duyulmakta, bu sebep ile TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği), TUSİAD (Türkiye Sanayiciler ve İş İnsanları Derneği) gibi kuruluşlar imalat sektörü ve diğer sektörler için de çözüm arayan ve sunan çalışma grupların oluşturulması gerekmektedir (TÜRMOB, 2020: 121).

Son olarak; İmalat Satın Alma Yöneticileri (PMI) Endeksi, Türkiye ve dünya imalat sektörünün durumunu ölçen bir endekstir. Bu endeks büyüme hedeflerini açıklamaya yarayan bir anket niteliğindedir. PMI endeksi ayrıca sektörün faaliyet şartlarındaki değişimin sayısal büyüklüğünü değil, yönünü göstermektedir (PMI Endeksi Nedir? Nasıl yorumlanır? Yorum örneği, <https://vergidosyasi.com/2018/10/25/pmi-endeksi-nedir-nasil-yorumlanir-yorum-ornegi/>, 04.04.2021).

Tablo 2’de Türkiye’nin de içinde yer aldığı Avrupa Bölgesi’nin 2021 Ocak-Şubat ayının değerleri yer almaktadır:

Tablo 2: 2021 Yılı Ocak-Şubat Ayı İmalat PMI

Ülkeler	Ocak 2021	Şubat 2021	Mart 2021
Almanya	57,1	60,7 ↑	
Hollanda	58,8	59,6 ↑	
Avusturya	54,2	58,6 ↑	
İtalya	55,1	56,9 ↑	
Çek Cumhuriyeti	57,0	56,5 ↓	
Fransa	51,6	56,1 ↑	
Birleşik Krallık	54,1	55,1 ↑	
Polonya	51,9	53,4 ↑	
İspanya	49,3	52,9 ↑	

İrlanda	51,8	52,0 ↑	
Türkiye	54,4	51,7 ↓	52,6 ↑
Yunanistan	50,0	49,4 ↓	

Kaynak: İstanbul Sanayi Odası, (04.04.2021).

Tablo 2’de, Türkiye’nin ve en önemli ihracat pazarlarının da içinde bulunduğu Avrupa Bölgesi’nin imalat PMI yer almaktadır. Almanya ve Hollanda artan ihracat talebinden dolayı en güçlü performansı gösteren ülkeler olarak görülmektedir. Türkiye ise Ocak ayına göre büyüme de azalma yaşamıştır.

Mart 2021 tarihinde ise Şubat’taki 51,7 olarak ölçülen büyüme 52,6’ya yükselmiştir. Bu durum sektör açısından güçlü bir iyileşmeye işaret etmektedir (İSO Türkiye İmalat PMI Mart 2021 Raporu ve Türkiye Sektörel PMI Raporu Açıklandı, <https://www.iso.org.tr/haberler/diger-haberler/iso-turkiye-imalat-pmi-mart-2021-raporu-ile-turkiye-sektorel-pmi-raporu-aciklandi/>, 26.07.2021).

İKİNCİ BÖLÜM

İNTERNET TABANLI YATIRIMCI İLİŞKİLERİ

2.1. İNTERNET KAVRAMI

İnternet (International Network), gün geçtikçe insanların dünya üzerinde birbirleriyle çok fazla amaç ve içerikte iletişim kurma, veriyi saklama, paylaşma ve ulaşma gibi isteklerden ötürü ortaya çıkan bir teknolojidir. İnternet, TCP/IP (Transfer Kontrol Protokolü/İnternet Protokolü) ile birden fazla bilgisayar sistemine bağlandığı, dünya geneline yayılan ve sürekli gelişen bir ağıdır (Demir, 2006: 5).

Günümüz tarihine bakıldığında; bankacılık sistemi, ulaşım sektörü, online alışveriş siteleri, fabrikalar vb. alanlar bu teknolojiyi kullanmaktadır. Aslında interneti bütün yönleriyle tanımlamak zor olmakla birlikte, internetin etkilerini fark etme ve onu anlamak daha kolaydır. Örnek olarak açıklamak gerekirse; günlük hayatta yapılanlar düşünüldüğünde, internetin yapılanları ne şekilde değiştirdiği ya da nasıl yeni manalar yüklediği gözlemlendiğinde, az veya çok fark etmeksizin etkilenmeler hissedilecektir. Bu nedenle internet insan hayatına yeni kavramlar, yeni uğraşlar getiren bir teknolojidir.

2.2. İNTERNETİN TARİHİ SÜRECİ

İnternet dünya tarihinin en devrimci olaylarından biridir. Çünkü; internet dünyanın neredeyse tamamını kökten bir şekilde değiştirmiştir. İnternet ilk başta ABD’de askeri bir proje olarak gündeme gelmiştir. Soğuk Savaş dönemlerinde, Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği’nin Sputnik adlı uyduyu uzaya göndermesinden sonra teknolojik ve bilimsel açıdan geri kalmak istemeyen ABD tarafından internetin temelleri atılmıştır. (Gökgül, 2014: 2).

İlk olarak 1962 tarihinde J.C.R. Licklider, Leo Beranek, Richard Bolt ve Robert Newman tarafından ‘Galaktik Ağ’ (Intergalactic Computer Network) isimli bir çalışma sunulmuştur. Ardından 1969 tarihinde internetin temelini oluşturan ARPANET (Gelişmiş Araştırma Projeleri Dairesi Ağı) projesiyle birbirine bağlanmıştır. Bu proje ile birlikte birbirleriyle bağlı olan bilgisayarlar aracılığı ile ülke savunmasını eşgüdümlü şekilde sağlamak amaçlanmıştır. Herhangi bir saldırı durumunda herhangi bir bilgisayarın devre dışı kalması, diğer bilgisayarları

etkilememesi ve bu bilgisayarlar arasındaki iletişimin devam ettirilmesi amaçlanmıştır. ARPANET projesi ilk başlarda az sayıdaki bilgisayarın birbirleriyle bağlantısından oluşan ve savunma amaçlı olup, bu proje ağı yeni bilgisayar ağlarının ilave edilmesiyle birlikte ağ üzerindeki iletişim gitgide artmış ve savunma dışındaki amaçlar için de kullanılmaya başlanmıştır (Parlak, 2005: 26-29).

Bu sebeple çok sayıda kullanıcının faydalanmaya başladığı e-posta hizmetleri, dosya transfer hizmetleri, mesajlaşma servisleri gibi pek çok alanda kullanılmaya başlanmıştır. Hızlı bir şekilde yükseliş gösteren internet teknolojisi dünyada birçok gelişme sağlamıştır. Bu gelişmelere Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3: İnternetin Dünya'daki Gelişimi

Yıllar	Gelişmeler
1973	FTP (Dosya Transfer Protokolü) internet siteleri arasında veri transferini gerçekleştirdi.
1981	İlk kişisel bilgisayarı tanıtan IBM internet adına çağ atlattı.
1983	TCP/IP, ARPANET üzerinden kullanılmaya başlandı. DNS (Alan İsimlendirme Sistemi) uygulanmaya başlandı. .edu, .gov, .mil, .net, .int gibi alan adları kullanılmaya başlandı.
1984	Unix, işletim sistemi ticari olarak kullanılmaya başlanmasıyla aynı TCP/IP Unix üzerinde çalışmaya başlandı.
1985	.com ilk alan adı oldu.
1986	İlk internet omurga ağı NSF-net (Ulusal Bilim Vakfı Ağı) oluşturuldu.
1989	Halka açık ticari ağlar kurulmaya başlandı.
1990	ARPANET'in sonu ve World Wide Web (www) başlangıcı
1993	Marc Andreessen and Eric Bina isimli iki üniversite öğrencisinin bitirme tezi olan ilk grafiğe dayalı 'Mosaic' isimli web tarayıcısı geliştirildi.
1995	İkincil el eşyalar üzerine E-bay kuruldu.
1996	Kitap satış sitesi Amazon kuruldu. Microsoft tarafından internet Explorer'ın ilk sürümü İnternet Explorer 1.0 yayımlandı.
1998	Larry Page ve Sergey Brin tarafından PageRank teknolojisiyle Google kuruldu. İnternetin günlük hayata girişi gerçekleşti.

1999	Nokia tarafından WAP (Kablosuz Erişim Noktası) teknolojisiyle internet bağlantılı ilk telefon 7110 geliştirildi.
2001	Wikipedia kuruldu.
2003	Linkedin, Reid Hoffman tarafından kuruldu. Apple, I Tunes mağazası ve Skype'ın temelleri atıldı.
2004	Marck Zuckerberg Facebook'u kurdu.
2005	Steve Chen, Chad Hurley ve Jawed Karim tarafından Youtube kuruldu. İlk video 18 saniyelik San Diego hayvanat bahçesinde çekilmiş bir görüntüdür.
2006	Twitter kuruldu.
2008	Spotify İsveçli bir müzik veri akışı servisi kuruldu.
2010	Ücretsiz fotoğraf paylaşımı platformu Instagram kuruldu. İlk yılın sonunda 20 milyon kullanıcıya ulaştı. 2021'nin ocak ayı itibariyle Instagram üye sayısı aylık periyotta 1 milyar kişiye ulaşmıştır.
2011	Google kendi sosyal ağı olan Google Plus'ı tanıttı.
2021	Ocak ayı itibariyle Dünya genelinde internet kullanıcı sayısı bir yılda 120 milyon kişi artarak 4.66 milyara ulaştı. Son 5 yıla bakıldığında ise %24'lük bir artış ile tüm dünyada 900 milyon yeni internet kullanıcısı ortaya çıktı.

Kaynak: Parlak, 2005: 8,26. ve İnternet Tarihi ve İnternet Dünyasındaki Gelişmeler, <https://www.huseyinsayin.com/internet-tarihi-ve-internetteki-gelismeler-2/>, (19.03.2021).

2.2.1. İnternetin Türkiye'deki Gelişimi

Türkiye'ye internetin gelişi, internet erişim altyapısının öncüsü Ege Üniversitesi'nin aracılığıyla 1986'da kurulan TÜVEKA (Türkiye Üniversiteler ve Araştırma Kurumları Ağı)'dır. Bu ağ daha internet olarak tanımlanmadığı için EARN (European Academic and Research Network), BITNET (Because It's Time Network) ağlarına Türkiye'deki bazı üniversiteler ve akademik kuruluşları ilişkilendiren bir ağ olarak oluşturulmuştur (Saka, 2016: 957-958). Ancak gelecek dönemlerde bu ağın hat kapasitesinin yetersiz kalması ve teknolojik bakımdan gereksinimlere cevap verememeye başlamasıyla birlikte 1991 senesinin sonuna doğru ODTÜ (Orta Doğu Teknik Üniversitesi) ve TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma

Kurumu), internet teknolojilerini kullanan yeni bir ağın oluşturulması yönünde bir proje başlatmıştır. Bununla birlikte 1992 senesinin Ekim ayında ilk deneysel ilişki x.25 ağı üzerinden Hollanda'ya yapılmıştır. Aynı yılda PTT (T.C. Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü)'ye yapılan başvurunun sonuçlanması üzerine, 12 Nisan 1993 tarihinde 64 Kbps kapasiteli kiralık hat ile ODTÜ Bilgi İşlem Başkanlığı sistem salonundaki yönlendiriciler kullanılarak ABD'de NSFnet'e TCP/IP üzerinden Türkiye'nin ilk internet bağlantısı gerçekleştirilmiştir (Parlak, 2005: 27-28). İlk bağlantının tarihi Türkiye için internetin doğum günü olarak kabul edilmekte, ülkede iki hafta süren etkinliklerle 'İnternet Haftası' olarak kutlanmaktadır.

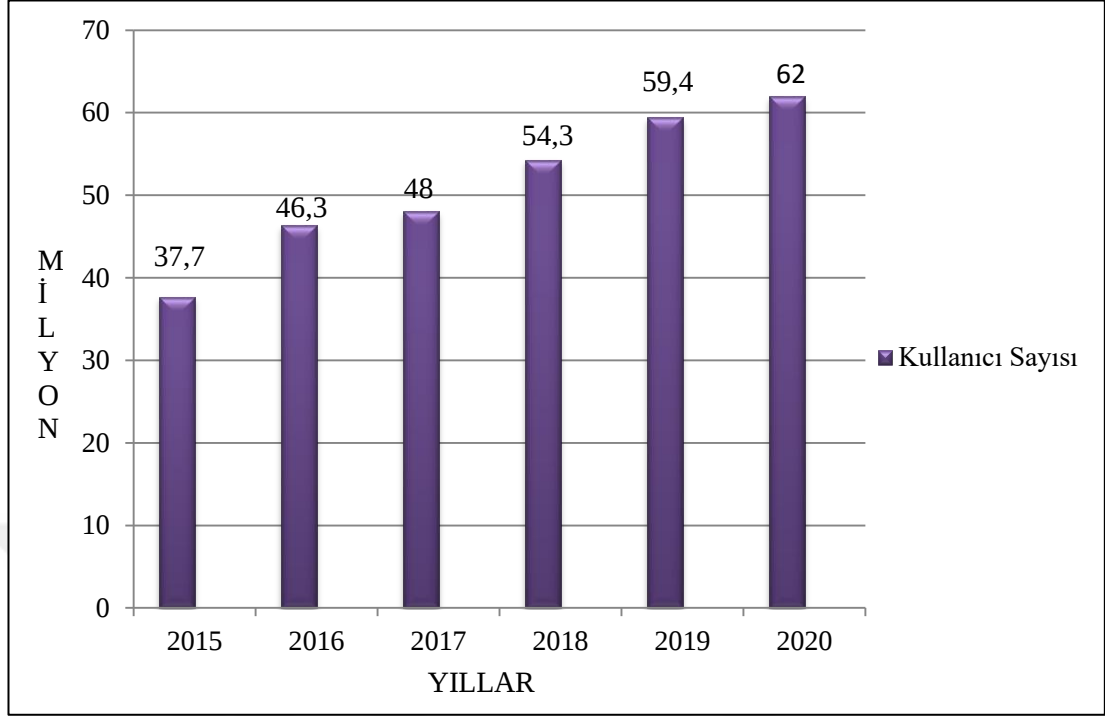
Türkiye'nin ilk internet siteleri 1993 senesinde ODTÜ ve Bilkent Üniversitesi yapmıştır. Daha sonra 1994'te Ege Üniversitesi, 1995'te Boğaziçi Üniversitesi, 1996'da İstanbul Teknik Üniversitesi takip etmiştir.

1994 senesinde çıkarılan bir yasa ile internet siteleri alanındaki tek yetkili kuruluş Türk Telekom oldu. Bu dönemde ODTÜ tarafından düzenlenen ilk internet dergisi CİSN adı ile yayınlanmaya başlanmıştır. ODTÜ, internet temelli öğrenci kayıt sistemini 1994-1995 eğitim-öğretim senesinde uygulamaya başlamıştır. Ardından internet tabanlı öğrenci kayıt sistemi, 1998 senesinde Öğrenci Bilgi Sistemi'ne dönüşmüştür. 1995 senesinde ilk internet servis sağlayıcısı TR-NET kurulmuş ve ÖSYM (Ölçme, Seçme, Yerleştirme Merkezi) seçim sonuçları internet üzerinden duyurulmuştur (Saka, 2016: 959).

1996 senesine gelindiğinde internet bağlantısı kullanıcılara açılmaya başlanmıştır. Bu tarihlerde TÜBİTAK, Askeri Okullar, Harp ve Polis Akademileri, TTK (Türk Ticaret Kanunu), Milli Kütüphane, YÖK (Yüksek Öğrenim Kurumu), ÖSYM, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu ve TSK (Türk Silahlı Kuvvetleri)'nin AR-GE birimlerinden oluşan toplam 176 birime hizmet veren ULAKNET (Ulusal Akademik Ağ) kuruldu.

Günümüze bakıldığında; internet oldukça yaygın olarak kullanılmaya başlandı ve her geçen gün geliştirilen yeni internet uygulamaları ile (Skype, WhatsApp Business, vb.) ile kullanıcı kitlesi genişlemektedir. Aşağıdaki Şekil 7'de Türkiye'nin 2015-2020 tarihleri arasındaki internet kullanıcı sayısı yer almaktadır.

Şekil 7: İnternet Kullanıcı Sayısı

Kaynak: 2020 Türkiye İnternet Kullanımı ve Sosyal Medya İstatistikleri, <https://dijilopedi.com/2020-turkiye-internet-kullanimi-ve-sosyal-medya-istatistikleri/>, (19.03.2021). ve 2016'da Dünya'da ve Türkiye'de İnternet Kullanımı, <https://vergialgi.net/2016-da-dunyada-ve-turkiye-de-internet-sosyal-medya-kullanimi>, (19.03.2021).

Şekil 7 incelendiğinde; 2015 tarihinde internet kullanıcı sayısı 37.7 milyon kişi iken, 2020 yılında %64 oranında artarak 62 milyon kullanıcıya yükselmiştir.

2.3. YATIRIMCI İLİŞKİLERİ KAVRAMI

2.3.1. Yatırımcı Kavramı

Yatırım, bir çıkar veya kazanç sağlamak için yapılan davranış şeklinde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2021). Başka bir tanıma göre yatırım; gelecekte kazanç sağlamak için belli bir miktarı belirli bir işe bağlamak olarak tanımlanabilir (Ayvalı, 2014: 39).

Levisauskaite (2010: 9) yatırımcı kavramını, fonların kim tarafından idare edildiğine bakılarak bireysel yatırımcılar ve kurumsal yatırımcılar olma üzere iki kategoride incelemiştir. Bireysel yatırımcılar; çoğunlukla kendi kendine yatırım yapmaktadırlar. Bu yatırımcılar genellikle piyasadaki işlemlerini 'hobi' olarak

yapmakta ve finansal piyasalarda değerlendirdikleri fonların gerçek sahibidir. Bireysel yatırımcılar ‘perakende yatırımcılar’ olarak da bilinmektedir. Yatırımlarını idare etmede yeterli bilgiye sahip olmayan ve zamanı olmayanların fonları, kurumsal yatırımcılar tarafından belli bir ücret karşılığında yapılmaktadır. Kurumsal yatırımcılar; yatırım firmaları, ticari bankalar, sigorta işletmeleri, emekli sandığı ve diğer finansal kurumlardan oluşmaktadır (Ayvalı, 2014: 39-40). Bu kurumlar finansal piyasalarda değerlendirdikleri fonların gerçek sahibi değildir. Kurumsal yatırımcıların yaptıkları yatırımlar en başta kazançlı olsa da uzun vadede sorun oluşturmaktadır. Bu sorun en başta işletmenin pazara adapte olmada güçlük çekmesi, ayrıca hasar ve sömürme gibi sorunlarda bulunmaktadır. Bu sebeple bireysel ve kurumsal yatırımcılar danışmanlık hizmetleri alarak, yatırım fonlarını değerlendirerek hem yatırım riskini engelleyecek hem de nakit desteğini yükseltecektir (Çoban, 2016: 3).

Bireysel ve kurumsal yatırımcıların piyasalarda daha fazla yer alması ülke ekonomisinin gelişmesini sağlayacaktır. Bu aşama da yatırımcı ilişkileri kavramı ortaya çıkmaktadır.

2.3.2. Yatırımcı İlişkileri Tanımı

Dünya’da küreselleşme ile bilgi ve iletişim teknolojilerinin çok hızlı bir şekilde ilerlemesi, işletmelerin geleneksel sistemlerini büyük bir değişime uğratmıştır. İşletmeler operasyonel, finansal ve iletişim alanında farklı yönelim ve uygulama teknikleri geliştirmek durumunda kalmıştır. Ayrıca işletmelerin yaşanan gelişmeler ile birlikte bilginin çok hızlı bir şekilde bitmesine müdahale etmesi zorlaşmıştır. İşletmeler bu durumdan etkilenmemek için bir dizi önlemler alsa bile etkilenmemeleri imkânsızdır. Bu sebeple işletmelerin faaliyetlerini sürdürebilmeleri için faaliyetlerini hem etkileyen hem etkilenen hissedarlarla ilişkilerini idare etme ihtiyacı doğmuştur. Bu durum, hissedarlarla ilişkilerini idare etmede günümüz koşullarında yatırımcı ilişkilerine ciddi bir etki kazandırmıştır (İlbasmış, 2013: 17; Çoban, 2016: 2).

Yatırımcı ilişkileri kavramı, günden güne gelişerek işletmelerin iletişim stratejilerinde etkili bir araç olmuştur. Yatırımcı ilişkilerin doğru yapılandırılması

hem mevcut yatırımcılar açısından hem de işletmenin finansal piyasalarda oluşan potansiyel yatırımcı idrağında etkin bir rol sağlayacaktır (Dolphin, 2003: 31).

İşletmelerde yatırımcı ilişkileri bölümleri tarafından yürütülen yatırımcılarla iletişim; İngilizce’de ‘Investor Relations’, Türkçe’de ‘Yatırımcı İlişkileri’, Kurumsal Yönetim İlkeleri’nde ise ‘Pay Sahipleri ile İlişkiler’ olarak ifade edilmektedir.

Yatırımcı ilişkileri Mart 2003’te Ulusal Yatırımcı İlişkileri Enstitüsü (NIRI) tarafından kabul gören ve ABD’deki yatırımcı ilişkileri profesyonellerini bir araya getiren yatırımcı ilişkilerinin en popüler tanımı şu şekildedir:

Yatırımcı ilişkileri, bir işletme finans topluluğu ve diğer seçmenler arasında en etkili iki yönlü iletişim sağlamak için finans, iletişim, pazarlama ve menkul kıymetler hukuku uyumluluğunu entegre eden ve sonuçta bir işletmenin menkul kıymetlerinin adil değerlemeye ulaşmasına katkıda bulunan stratejik bir yönetim sorumluluğudur (Gackowski, 2017: 2-4).

Yatırımcı ilişkilerinin bir diğer tanımı TÜYİD (Yeni Yatırımcı İlişkileri Derneği) tarafından yapılmıştır. Tanıma göre;

Bir işletmenin menkul kıymetlerinin adil piyasa değerlerine ulaşmasına katkıda bulunarak finans, pazarlama, stratejik planlama, iletişim fonksiyonlarını bir araya getiren ve sermaye piyasası kanunlarına uyumlu bir şekilde işletme, mali oyuncular ve diğer menfaat sahipleri arasındaki iki yönlü iletişimi sağlayan bir stratejik yönetim aracıdır (Temizel ve Bayçelebi, 2016: 99).

Günümüz yatırımcı ilişkilerinde hız ve şeffaflık ön planda olmakla birlikte zeminde kurumsal bilgilerin; müşterilere, topluma, yatırımcılara ve çalışanlara iletilmesi ihtiyacı yatmaktadır. Misyonu ise; işletmelerin ve büyüyen sektörlerin hissedarları ile olan iletişimlerini etkili bir şekilde yürütmektir (Çoban, 2016: 4).

Yatırımcı ilişkileri aracılığı ile devamlı bilgi aktarıldığında, yatırımcıların olumsuz gelişmeler karşısında panik ile hisse senetleri fiyatlarını düşürmeleri engellenecektir. Bununla birlikte yatırımcı ilişkileri güvenin kurulmasında, meydana gelmesinde ve onarılmasında kilit rol oynamakta ve hissedarlarla ilgili sorumluluğun başarıyla sonuçlanması için yatırımcı ilişkileri departmanı büyük bir görevi üstlenmektedir (Temizel ve Coşkun, 2010: 89).

İşletmeler genellikle yatırımcı ilişkileri faaliyetlerini finans departmanının bir alt birimi olarak oluşturmaktadır. Bazıları halkla ilişkiler departmanı ile ortak bir departman olarak düzenlenmekte ya da yatırımcı ilişkileri danışmanlarından destek almaktadırlar (İlbasmış, 2013: 21).

2.4. YATIRIMCI İLİŞKİLERİ TARİHİ

İlk zamanlarda yatırımcı ilişkilerinin eksikliğini halkla ilişkiler departmanı yürütmektedir. Ancak halkla ilişkilerin yatırımcı ilişkileri ile ilgili becerileri eksik olduğu için dışarıdan bilgi alınması çok kolay olmamıştır.

Bu sebeple ABD’de 1933 tarihinde Menkul Kıymetler Kanunu (Menkul Kıymet Alım Satımına İlişkin Kanun) yürürlüğe girmiştir. Kanun, halkı menkul kıymet ihracı ve ticaretinde sahtekârlıklardan koruma ve farklı yatırımcılar arasındaki ‘bilgi uçurumunu azaltma’ girişimidir. Kanun ile birlikte işletmeler yatırımcıların güvenini yeniden kazanmaya başlamış, kredi derecelendirme kuruluşlarının hizmetlerini geniş yelpazede kullanmışlardır. Kredi derecelendirme kuruluşları, borçlanma araçlarına yatırım yapmakla birlikte risk düzeyini tahmin etmeye çalışmışlardır. Ardından kredi derecelendirme kuruluşlarının kimi uzmanlar tarafından diktatörlüğü deneyimlediği iddia edilmiştir. Bu sebeple, kısa vadede işletmeler işletmenin genel durumunu, iş modeli ve kalkınma için hissedarları, finans topluluğu ile bağımsız olarak iletişim kurabilmeleri sonucuna varmışlardır. Böylelikle mevcut yapıların içinde bugün ‘yatırımcı ilişkileri’ dediğimiz yapıdan sorumlu olacak yeni hücreler oluşturmaya başlamışlardır (Gackowski, 2017: 5).

Yatırımcı ilişkileri, 1940’da ABD’de doğmuştur. 1953 tarihinde de en büyük Amerikan işletmelerinden biri olan General Electrics (GE)’in CEO (İcra Kurulu Başkanı / Genel Müdür)’su Ralph Cordiner tarafından temelleri atılmıştır. GE, bireysel yatırımcıları işletmenin hisselerine yatırım yapmaya çekmeyi amaçlayan bir program başlatmıştır. Programın adı: ‘Yatırımcı İlişkileri’dir.

1960’ta Milton Friedman’ın çalışmalarının etkileri ile finansın büyük ve karmaşık yapıya dönüşmesiyle birlikte yatırımcı ilişkileri özerk bir alan olarak algılanmaya başlanmıştır. Kurumsal yatırımcılar daha aktif hale gelmiş ve talepleri artmıştır. Bununla birlikte yatırımcı ilişkileri iletişim odağının yanı sıra finansal sonuç açıklamaları, analist toplantıları, işletme stratejisi unsurlarına ağırlık vermişlerdir. O senelerde CEO ve CFO (Mali Yönetici / Finans Müdürü)’lar yatırımcı ilişkilerini bir maliyet olarak görmüşlerdir. Ayrıca yatırımcı ilişkilerinin iki yönlü iletişimi sağlayan yapıya dönüşmesi de bu zamanda ortaya çıkmıştır (TÜYİD, 2016: 5).

1970-1980'li senelerde yatırımcı ilişkileri departmanları bireysel ve kurumsal yatırımcıları hisse satın almaya özendirirken, analistlere de faydalı tavsiyelerde bulunmuşlardır. Bununla birlikte finans odaklı pazarlamaya geçiş gerçekleşmiştir(Gackowski, 2017: 6).

1990 tarihinde ABD'de NASDAQ teknoloji hisselerin patlama neticesinde yatırımcı ve sermaye rekabeti uluslararası bir alana taşınmış ve yatırımcı ilişkileri artık gerçek performansları değil, ileriye dönük değer teklifleri ile ilgili de farkındalık görevini üstlenmiştir.

2000'li senelerin başında ABD'de ortaya çıkan Enron, Worldcom gibi yüksek profilli işletmelerde yaşanan muhasebe skandallarından sonra yatırımcı ilişkileri, kamuyu bilgilendirme ve kurumsal yönetim uygulamalarının yeniden düzenlenmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Kamunun aydınlatılması ve yatırımcı ilişkileri birbirine yaklaşmıştır. Yatırımcı ilişkileri, eşit bilgilendirme yükümlülüğü ve iletişim uygulamaları bakımından yeni bir alanda görev üstlenmişlerdir (İlbasmış, 2013: 26).

Yatırımcı ilişkilerinde en son trend ise; işletmelerin mevcut ve potansiyel müşterilerine ulaşmak için sosyal medyayı etkin şekilde kullanmalarıdır. Twitter, LinkedIn, Slideshare, Facebook gibi dijital platformların yanı sıra IOS ve Android tabanlı yatırımcı ilişkileri uygulamalarını kullanıcılar mobil telefonlarına yükleyerek, istedikleri işletmelerin hisse fiyatı, sunumları, etkinlikleri, finansal haberleri gibi birçok gelişmeyi yakından takip etmektedir.

Tarihçesinden de anlaşıldığı üzere yatırımcı ilişkileri; katı sınırlar ile çizilmiş geleneksel bir meslek olmayıp, hem değişen piyasa koşulları hem de işletmelerin ve yatırımcıların ihtiyacına göre devamlı büyüyen ve biçimlenen stratejik bir iletişim kanalıdır.

Laskin'e göre (2010: 7) yatırımcı ilişkileri; iletişim yaklaşımı, finansal yaklaşım ve sinerji yaklaşımı olarak 3 dönemde incelemektedir.

1.Dönem: Yatırımcı İlişkileri İletişim Yaklaşımı (1945-1970)

Bu dönemde yatırımcı ilişkileri halkla ilişkiler departmanının sorumluluğundadır. Halkla ilişkiler departmanı herhangi bir kitle iletişim aracından işletmenin adının ilan edilmesini sağladığı için tek yönlü iletişim biçiminde meydana gelmiştir. Bu dönem yönetim ve stratejik becerilerin sadece minimum bir kısmını

oluşturmaktadır. Çeşitli yatırımcılarla karşılaşmaya başlanmıştır. Kelly ve diğerleri (2010: 83) iletişim yaklaşımını ‘yarı doğruları üretme, satma ve teşvik etme eğilimi’ gibi sebeplerden dolayı eleştirmişlerdir. Bu yaklaşımda bilgilendirmeden ziyade ‘ikna, manipülasyon ve aldatma’nın baskın olduğunu belirtmişlerdir.

2.Dönem: Yatırımcı İlişkileri Finansal Yaklaşımı (1970-2000)

Bu dönemde kurumsal yatırımcılara odaklanılmıştır. Bu durum, hem hisse senedi fiyatlarının yükselmesine hem de çift yönlü iletişimi ortaya çıkarmıştır. Yatırımcı türü değiştiği için iletişim yolu da kitlesel medyadan birebir toplantılara dönüşmüştür. Birebir toplantıların amacı; işletme ile ilgili yararlı duyuruları ön plana çıkararak yatırımcılara daha fazla hisse senedi satmaktır. Bu sebeple de mali tablolar ile oynanarak akademik olarak ifade edildiği gibi ‘yaratıcı muhasebe’ ile iyi görünüme kavuşan tablolarla birlikte yatırımcılar daha fazla hisse almak istemekte ve işletmelere yeni yatırımcılar kazandırmaktır (Lafdal, 2016: 18-19).

Ancak bu tür uygulamalar etik olmayan seçici iş ve finansal uygulamalara yol açmakta ve aşırı değerlemelere, mali skandallara ve sonunda Enron gibi büyük işletmelerin çökmesine neden olan bilgi akışını manipüle etmektedir. Hodgson, vd. (2008: 335) üst yönetimin kasıtlı hatalar sebebiyle doğru finansal bilgi sunmadaki başarısızlığının hakim olduğunu öne sürmektedir. Bu durumdan dolayı halka açık kuruluşlarda güven seviyeleri azalmıştır.

3.Dönem: Yatırımcı İlişkileri Sinerji Yaklaşımı (2000 ve sonrası)

Bu dönem yatırımcı güvenini yeniden oluşturmada ve uzun vadeli örgütsel ilişkiler kurmada rol oynamıştır. Bu değişim trajik muhasebe işletme skandalları ve başarısızlıklarının bir sonucudur (Lafdal, 2016: 19).

2.4.1. Dünya’da Yatırımcı İlişkilerinin Konumu

1969 tarihinde ABD’de Ulusal Yatırımcı İlişkileri Enstitüsü (NIRI) kurulmuştur.

İngiltere’de 1970 tarihinde ulusal finans ve yatırım kuruluşlarının yaygınlaşması ile yatırımcı ilişkileri, kurumsal yatırımcı iletişim aracından çıkarak bağımsız bir meslek olmuştur.

1980 tarihinde de en iyi uygulamaları sunmak için ayrıca bir tartışma platformu olan Yatırımcı İlişkileri Topluluğu (IRS) kurulmuştur.

1988 tarihinde Almanya’da en büyük kimya işletmelerinden olan BASIF AG’de borsa yoluyla devlete ait işletmelerin özelleştirilmesiyle yatırımcı ilişkileri departmanı kurulmuştur (Gackowski, 2017: 7).

Ekonomik olarak gelişmekte olan kimi ülkeler yatırımcı ilişkilerini zorunluluk olarak görürken, kimi Avrupa ülkeleri ve ABD zorunlu olarak görmemektedir.

Türkiye’de ise, yatırımcı ilişkileri ile ilgili farklı hedef kitleleri bireysel ve kurumsal platformda bir araya getirerek bir referans merkezi olmak, mesleki bilgi üretmek ve yatırımcı ilişkileri uygulamalarında dünya standartlarına ulaşmak için 2009 tarihinde TÜYİD kurulmuştur (TÜYİD, <https://www.tuyid.org/tr/show.php?id=11>, 21.03.2021).

Yatırımcı ilişkileri departmanının, işletmelerin daha değerli ve etkili olmasında önemli bir yer tuttuğu vurgulanmaktadır (Laskin, 2009: 209).

2.5. YATIRIMCI İLİŞKİLERİN ÖNEMİ VE ROLÜ

Yatırımcı ilişkileri finans, iletişim, mevzuat ve pazarlama konularını bütünleştirerek diğer katılımcılar arasında verimli bir biçimde çift yönlü iletişimi sağlayan stratejik yönetim sorumluluğudur. Ayrıca yatırımcı ilişkileri ile piyasalar, rekabetin gerçekleştirildiği açık bir pazar haline gelmiştir. Günümüzde yatırımcı ilişkileri büyük ya da küçük işletme fark etmeksizin önemi artmaktadır. Tablo 4’te yatırımcı ilişkilerinin öneminden bahsedilmektedir.

Tablo 4: Yatırımcı İlişkilerin Önemi

ÖNEM	AÇIKLAMA
Sermayeye Erişim Sağlama	Yatırımcı ilişkileri, işletmelerin bilinirlik ve kredibilitesini artırarak rekabetçi fiyatlarla yeni sermaye yaratır.
Likidite	Objektif bilgiler ve düzenli güncellemeler ile finansal güveni tesis etmektedir ve bu durum hisselerin işlem hacminde artışa yol açmakta ve hissenin likit kalmasını sağlamaktadır.

Tahvil-Bono İhraçları ve Stratejik Ortaklıklarda Temas Noktası	İşletmenin doğru tanıtılması ve çözümlemesi, risklerin doğru değerlendirilmesi, gerekli raporlamanın yapılması ve anlaşmaların yürütülmesinde süreci yöneten birimdir.
Adil Değerleme	Yatırımcılar karar verirken ihtiyaç duyduğu tüm bilgilere sahip olduklarına emin olmak isterler. Bu sebeple yatırımcı ilişkileri işletmenin bugünkü performanslarını ve uzun vadede beklentilerini yatırımcılara anlatmasını sağlar.
İçerik Oluşturma	Yatırımcı ilişkileri kurumsal yönetim ilkeleri, sermaye piyasası ve ilgili mevzuat çerçevesinde nesnel bir bakış açısıyla yatırımcı kararını etkileyecek her türlü içeriği sağlamaktadır.
Artan Görünürlük	Yatırımcılar nezdinde işletmelerin bilinir olması, işletmenin önemi ve marka algısını yükselten unsurlardan biridir. Bu durum hem rakiplerine kıyasla nitelikli personel almasına hem de satış-pazarlama kapsamında iş ortakları ile çok iyi ilişkiler kurmasına yardımcı olmaktadır.
Çift Yönlü Stratejik İletişim Kanalı	İlk olarak yatırımcı ilişkileri yatırımcıları işletme hakkında bilgilendirirken, yatırımcıların işletme operasyonları stratejisi ve üst yönetim performansı ile ilgili geri bildirimlerini ve algılarını üst yönetime aktararak çift yönlü iletişim sağlanmaktadır.
Yatırımcı Bazını Koruma	Yatırımcıların iyi tanınması, hisseye niçin yatırım yaptığını, niçin sattığını ve hangi beklentiler ile hissedar olmayı sürdürdüğünü anlayabilmeyi ve iletişimin çok daha faydalı ilerlemesini sağlamaktadır.
Hedefleme Çalışmaları ve Yatırımcı Bazının Büyütülmesi	İşletme yatırımcı bazında yer almasını istediği yatırımcıları, yatırımcı bazına dâhil etmesi ya da var olan yatırımcıların pozisyonlarını yükseltmesini sağlamaktadır. Potansiyel yatırımcılar bulmak ve onları yatırımcı potasına almak yatırımcı ilişkilerinin pazarlama ayağını oluşturmaktadır.

Üst Yönetim İle İlişkileri	Yatırımcı ilişkileri her yılın başında oluşturduğu kurumsal takvim ile hem işletme üst yönetiminin önemli günler ve toplantılar için hazır bulunabilmeleri adına zamanı düzenler hem de yatırımcılar ve analistleri bir araya getirerek konferanslar, yatırımcı ve analist günleri gibi faaliyetler için zaman belirlemektedir. Yatırımcı ilişkileri; üst yönetimi, yatırımcılar ve analistlere proaktif olmak konusunda yönlendirmektedir.
Analist ve Yatırımcı Bazının Büyütülmesi	Yatırımcı ilişkileri analistler ile temas kurarak onların verdikleri mesajların doğruluğunu sağlamaktadır.
Yatırımcılarla İletişim	Yatırımcı ilişkileri işletme yönetimin bir uzantısı olarak algılandığı için üst yönetim adına doğru bilgiye doğru düzeyde temin etmelidir. Yatırımcıların radarına girebilmek için işletmeyi uzun vadede cazip bir yatırım amacı olarak konumlandıracak strateji belirlenmeli, işletmenin geleceğe dair teklifleri faal bir biçimde birebir toplantılar, proaktif konferanslar, yatırımcı konferansları ve road-showlar da yatırımcıya anlatılmalıdır.
İleriye Dönük Beklentiler	Yatırımcı ilişkilerinin buradaki önemi, net kardan ziyade operasyonel ölçümler daha önemli olup hangi alanda büyüme gerçekleşecek, bu büyümeyi sağlayan öğeler neler, ne kadar yatırım yapılacak gibi işletme stratejilerinin yatırımcılar ile doğru iletişimi açısından paylaşılmalıdır.
Mevzuata Uyum	Yatırımcı ilişkileri kamu ile paylaşılan bildirimlerin yanı sıra Genel Kurul süreçlerinde de faal olarak yer alır. Genel Kurul toplantılarının mevzuata uygun olarak yapılması, kamunun ve hisse sahiplerinin toplantının tüm süreçleri ile ilgili olarak bilgilendirilmesi, KAP (Kamuyu Aydınlatma Platformu) bildirimlerinin internet sitesinde yayınlanması gibi toplantı öncesi ve sonrası yükümlülükleri de yerine getirmektedir.

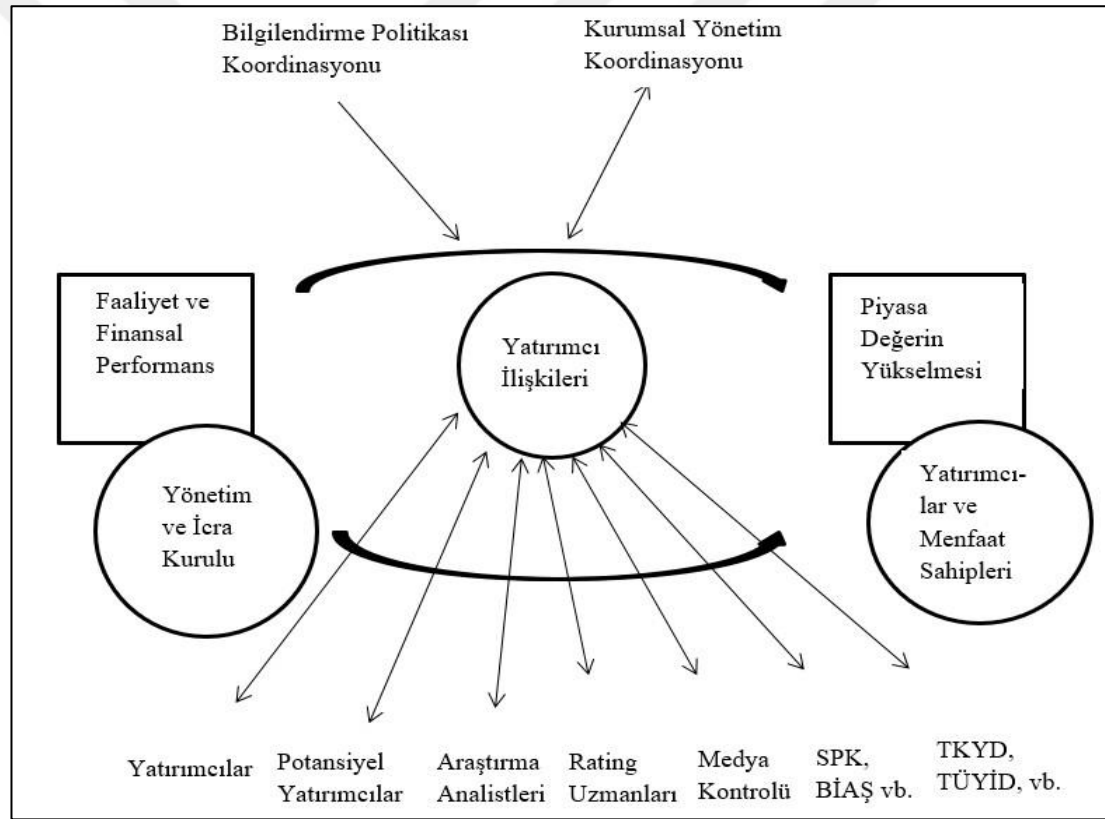
Kaynak: Dordevic ve diğerleri, 2012: 115. ve TÜYİD, 2016: 6-7.

Tablo 4’te verilen bilgiler doğrultusunda; yatırımcı ilişkilerinin birçok öneme sahip olduğu görülmektedir. Ancak yatırımcı ilişkilerin stratejik önemini artıran 3 unsur vardır (Hamid ve diğerleri, 2003: 2):

1. İşletmenin hisse senedi fiyatını tavan yapmak ve tavanda tutarak işletmenin çıkarını sağlamak,
2. Yatırımcı güvenini sağlayarak maliyetleri düşürmek,
3. Potansiyel yatırımcı kitlesini genişletmektir.

- **Yatırımcı İlişkileri Biriminin Uygulamadaki Konumu**

Şekil 8: Yatırımcı İlişkilerinin Uygulanması

Kaynak: Yatırımcı İlişkileri ve Stratejik Planlama, <https://blog.isyatirim.com.tr/yatirimci-iliskileri-ve-stratejik-planlama/>, (21.03.2021).

Şekil 8 incelendiğinde işletmeler, bilgilendirme politikası ve kurumsal yönetim koordinasyonunu sağlarken yatırımcıların yanı sıra analistler, derecelendirme uzmanları ve kendi alanlarıyla ilgili olarak düzenleyici kurum ve çeşitli meslek örgütleriyle de ilişki yürütmektedir. Tüm bu değişkenler birbirinden bağımsız olarak görülsede aslında birbirlerinin ayrılmaz bir parçasıdır.

- **Yatırımcı İlişkilerinin Rolü**

Günümüzde yatırımcı ilişkileri en etkili unsurlardan biridir. Sebebi ise, hissedarların uzun vadede yüksek beklentileridir. Yatırımcı ilişkilerinin rolü, mevcut ya da potansiyel yatırımcıların gereksinim duyduğu bilgi ile bağlantılı olmasıdır. Bu rol ayrıca gelecekteki uzun vadeli ilişki içinde çok daha iyi köprü oluşturmaktadır (Lafdal, 2016: 16).

2.6. YATIRIMCI İLİŞKİLERİNDE KULLANILAN İLETİŞİM ARAÇLARI

Yatırımcı ilişkileri araçları, mevcut ve potansiyel yatırımcılara ulaşmak için kullanılmaktadır. Kullanılan araçlar piyasadaki var olan yatırımcılara bilgi sunumu sağlayarak yatırımcıların varsayımlarında doğru kazanımlar sağlayacaktır (İlbasmış, 2013: 17).

Yatırımcı ilişkilerinde kullanılan araçlar şu şekildedir (TÜYİD, 2015: 1-8):

- Faaliyet Raporu/ Ara Dönem Raporları: Mevcut ve potansiyel iş ortaklarını ve menfaat sahiplerini bilgilendirmek ve etkilemek için hazırlanmaktadır. Kapsadığı döneme ilişkin işletmenin bir sonraki dönemdeki hedeflerini ve hedeflerinin nasıl yerine getireceğini anlatan rapordur. Ancak şimdiki zamanda daha geniş, zengin ve kapsamlı hazırlanmaktadır.
- Finansal Sonuç Açıklamaları: İşletmeler, üç aylık, altı aylık ve yıllık dönemlerde Bağımsız Denetim'den geçmesi kaydıyla bilanço, gelir tablosu, nakit akım tabloları ve dipnotlar hazırlamaktadır. Finansal açıklamalar KAP'ta yayınlanmakla birlikte işletmelerin internet sitelerinde ya da online ve dijital platformlarda sunulmaktadır.
- İnternet Sitesi: İşletmelerin hissedarları, mevcut ve potansiyel yatırımcıları ve diğer hissedarları kurumsal gelişmeler noktasında minimum maliyetle, kolay şekilde bilgilendirecekleri bir platformdur.
- Paydaş Mektupları: Posta ve e-posta yoluyla ulaşmakla birlikte senede en fazla 4 kere hisse sahiplerini bilgilendirilmek üzere hazırlanmaktadır.
- Basın Bülteni: Parasal bilginin dağıtımı için sıklıkla kullanılan bir yöntemdir.
- Görseller, Sunumlar, Slayt Gösterileri: Net ve güçlü sunumlar yatırımcıların fikirlerini dönüştürerek işletmenin değerini artırmaktadır.

- Finansal Reklamlar: Yatırımcıları çekmek için kullanılan araçtır.
- Basın Kitleri: Basın açıklamalarında medya temsilcilerine dağıtılmak üzere veya işletme açısından temel doküman olarak hazırlanmaktadır.
- Konferans: Yatırım bankaları ile aracı kurumlar yıl boyunca toplantılar düzenleyerek hem işletmeyi müşterilerine tanıtır hem de verilen kısa molalarla müşterinin yönetimle tanışması sağlanmaktadır.
- Road-show'lar: Bir işletmenin üst düzey yöneticilerinin mevcut ve potansiyel yatırımcılarla konuşma olanağı bulduğu farklı şehirlerde yapılan bir dizi toplantıdır.
- Analist ve Yatırımcı Günleri: Geniş alanda bilgi sunmak adına aracı kurumlar ve kişiler olmadığından dolayı maliyet avantajı sağlar.
- Factsheet: İşletme ile ilgili birkaç sayfayı geçmeyecek şekilde temel ve güncel bilgilerini özetleyen bir dokümandır.

2.7. İNTERNET TABANLI YATIRIMCI İLİŞKİLERİ

Faaliyet raporları, yuvarlak masa, birebir konuşmalar yatırımcı ilişkilerinde internet bir araç değil iken kullanılan geleneksel iletişim araçlarıdır. Borsaya kayıtlı tüm işletmelerin bir seneli rapor sunumları, hissedarların senelik ve kimi zamanlarda da olağanüstü genel kurul toplantıları yapmaları zorunludur. Gayri resmi ifşa faaliyetleri özel veya halka açık olmaktadır. Özel faaliyetler, çoğunlukla analistlere ve fon yöneticilerine bilgi göndermeyi, telefon sorgularını cevaplamayı içermektedir. Daha küçük özel yatırımcıların gereksinimlerini karşılamak için de belli başlı önerilen yollar vardır. Bunlar; bir hissedar yardım hattı, periyodik bir dergi, bir telefon hattında kayıtlı bilgiler veya dakika bilgisine sahip teleteks (Brennan ve Kelly, 2000: 3).

Ancak son zamanlarda internetin daha fazla gelişip büyümesiyle, bilginin gönüllü olarak yayılması için farklı bir alternatif iletişim aracı gündeme gelmiştir. Bu iletişim aracı 'internet tabanlı yatırımcı ilişkileri'dir.

İşletmeler interneti bilgi sunmak için kullanmaktadır. Yatırımcı ilişkilerini sağlamak için internet iki farklı açıdan kullanılmaktadır:

1. Kendi internet sitesini tasarlamak,

2. III. Şahıs işletmeler tarafından barındırılan siteler hakkında bilgilere ulaşmaktır.

İnternet sitesi tasarlamak, üzerinde sağlanan bilginin karmaşıklığına ve hacmine bağlı olarak sabit bir maliyet gerektirmektedir. Üçüncü şahıs işletme sitelerinde ise, bilgiye ulaşmak site sahiplerine ödenen sabit ücretleri içermektedir. Bilgi dağıtımı kullanıcı sayısından bağımsız olduğu için başka bir maliyet gerektirmemektedir. Diğer avantajları arasında; maliyetlerin minimum olması, daha fazla kitleye ulaşılmasıyla uluslararası yatırımcılara ve kullanıcılara daha kolay ve hızlı erişim imkânı sağlamaktadır (Brennan ve Kelly, 2000: 4). Bu durum piyasalardaki asimetrik bilgi sorununu da ortadan kalkmasına yardımcı olacaktır.

İnternet aynı zamanda yatırımcılar için geleneksel kağıt bazlı senelik raporların bir kopyasını oluşturmak, teknolojiye özgü sunum avantajlarını, posta listeleri ve çevrimiçi katılım gibi doğrudan iletişimi içermektedir (Geerings ve diğerleri, 2003: 567).

İnternette yaşanan gelişmeler neticesinde bilgiye hızlı bir şekilde ulaşabilen yatırımcılar işletme uygulamalarına daha hassas hale gelmekte, işletme bilgilerine karşı internet sitelerine bakmakta, finansal tablolara, senelik raporlara bakarak sorun olup olmadığını incelemektedir (Theaker, 2006: 299).

Bireysel ve kurumsal yatırımcıların kararlarını etkileyen en önemli öğelerin başında bilgi vardır. Günümüzde bilgilere ani bir şekilde ulaşma ve iletişim araçlarından faydalanma etkin bir hal almıştır. Ancak iletişim araçlarındaki gelişmeler bilgi kirliliğine yol açmaktadır. Bu sebeple; bilgileri internette açıklamanın kurumsal raporlamada bilgi yüklemesi, düşük bilgi kalitesi ve güven eksikliği gibi dezavantajları olabilir (Dordevic ve diğerleri, 2012: 122). Groves (1994), 25 büyük ABD işletmesini gözden geçirmiş ve ifşa edilen büyük miktardaki bilginin işletme değerini azalttığını savunmuştur.

Bilginin aşırı yüklenme riski, bir işletmenin kaliteden yoksun çok sayıda bilgi paylaştığında veya internet sitesindeki bilgiler sık sık güncellenmezse ortaya çıkmaktadır. Ancak bu riskler işletme dışından da gelebilmektedir.

Türkiye’de online iletişim araçlarına dahil edilecek KAP adında bir internet sitesi bulunmaktadır. KAP: *‘Sermaye piyasası ve borsa mevzuat uyarınca kamuya*

açıklanması zorunlu bildirimlerin e-imzalı olarak iletildiği ve duyurulduğu elektronik bir sistemdir’.

Sistem; doğru, anlaşılır, tam bilgiye internet üzerinden aynı anda ve en düşük maliyetle ulaşmalarına olanak sağlarken, geçmişe dönük bilgilere hızlı ve düşük maliyetle elde etmeye de imkân vermektedir (KAP, 2021).

2.7.1. Yatırımcı İlişkilerin İnternet Sitesinde Yer Alan Bilgiler

Yatırımcılar internet sitesinde tutarlı, anlaşılır, güncel, finansal ve operasyonel bilgiyi bulmayı beklemektedir. Çünkü; yatırımcılar bir işletmeye yatırım yapıp yapmama kararı almak, işletmenin bir yatırım hikayesi olup olmadığını görmek açısından bakacakları ilk kaynaklardan birisidir.

Yatırımcı ilişkileri konusunda uzmanlaşmış Sharon Merrill Associates firmasına göre; işletmeler yatırımcı ilişkileri internet sitelerinin temel finansal bilgileri sağlamanın ötesine geçmelidir. Finansal veriler ve raporlar sağlamak etkili olsa da dünyadaki en iyi siteleri ayıran etken; işletmenin stratejisi hakkındaki durumu, vizyonu ve yürütme hakkında netlik sağlamaya odaklananlardır (Best IR WebSites: The Top 10 IR Websites by Traffic (and how they do it), <https://www.scripted.com/best-ir-websites> , 22.03.2021).

Kurumsal Yönetim Tebliği ve İnternet Sitesi Yönetmeliği gibi düzenlemelerde belirtilen minimum gereklilikleri yerine getirmekle sınırlı kalmayıp yatırımcıların beklentisini ve ihtiyacını zamanında yanıt verebilen, her zaman güncel tutulan, geçmişe dönük bilgileri barındıran, yalın ve tutarlı bilgiye en yararlı şekilde ulaşılabilir içerikte internet sitesine sahip olan işletmeler, yatırımcıların gözünde bir adım öndedir (E. Ağar, 2019: 1).

Yatırımcı ilişkileri alanının işletmelerin internet sitesindeki ana başlıklardan birinde yer alması, kullanıcılar ve yatırımcılar için içeriğe kolaylıkla erişmesini sağlar. Ancak kimi işletmeler de bağımsız bir yatırımcı ilişkileri internet sitesi de vardır. İnternet sitesinde yatırımcılara sunulması gereken bilgiler 4 kategoriye ayrılmıştır:

2.7.1.1. İşletme Bilgileri

Tarihçe, vizyon, misyon, strateji, faaliyet alanları gibi bilgilerin yanı sıra işletmenin dün, bugün ve geleceğine dair yatırımcılar tarafından merak edilen bilgilerden oluşmalıdır. İşletme bilgisi dört unsurdan oluşmaktadır (TÜYİD, 2020: 7-8):

1. Temel Bilgiler

İşletmenin tam ünvanı, kısa profili, çalışan sayısı, tarihçe vb. gibi en başta fikir sahibi olmak için yer alan bilgilerdir.

2. Pazar Koşulları

Coğrafi veya faaliyet alanları hakkında bölüm bilgileri, rekabet, pazar payları, makroekonomi ve mevzuat alanındaki işletmenin değer teklifini etkileyebilecek gelişmeleri kapsamaktadır.

3. Strateji

İşletmenin değer tekliflerini ve uzun vadede büyüme stratejisini en iyi ifade edecek veriler ile destekleyerek hazırlanmaktadır. Strateji kimi zamanlarda işletme üst yönetimin dilinden etkileşimli olarak da anlatılmaktadır.

4. Değer Yaratıcı Uygulamalar

Stratejiyi tamamlayan uzun vadede sürdürülebilir büyümeye katkıda bulunan marka bilinirliği, müşteri sadakat ve memnuniyeti, yenilik gibi işletmelere rekabette yarar sağlayan öğelerden oluşmaktadır.

2.7.1.2. Finansal Bilgi

İşletmelerin mevzuat gereği zorunlu oldukları dönemsel finansal raporları yatırımcılara, işletmenin faaliyet alanları veya yaptıkları işin alt kısımlarına göre ayrıntılı, anlaşılır ve özet olarak sunmaları gerekmektedir. Bu kapsamda bu bilgiler üç başlık altında değerlendirilebilir (TÜYİD, 2020: 9) :

1. Finansal Raporlamalar

Kamu ile paylaşılan finansal tablolar ve dipnotlar, senelik ve ara dönem faaliyet raporlarıdır. Geçmişe dönük ara dönem bilanço, gelir tablosu ve nakit akım tabloları ile birlikte işletmelerin operasyonel performans ölçütleri olarak

kullandıkları (müşteri sayısı, satış sayısı, vb.) bilgiler de ara dönem olarak internet sitelerinde yer almalıdır.

2. Sunumlar

Yatırımcılar ve analistler için en yeni haliyle sitede bulunması gerekmektedir.

3. Özel Durum Açıklamaları

Mevzuat gereği yatırımcıların kararını etkileyecek ve işletmelerin hisse fiyatını etkileyecek içsel bilgiler de sitede olmalıdır.

2.7.1.3. Hissedar Bilgisi

İnternet sitesinde ortaklığa ve hisseye ait bilgilere yatırımcılar ulaşabilmelidir.

2.7.1.4. Sürdürülebilirlik

Son zamanlarda işletmelerin en etkili gündem maddeleri arasında sürdürülebilirlik yer almaktadır. Bu bakımdan işletmeler sürdürülebilirlik stratejilerini ve üstünlüklerini açık ve net olarak ifade etmelidir. Kullanıcılar işletmenin Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Adaları'nın hangilerinin önemli olduğunu, planlarını ve taahhüdünü basit bir şekilde takip etmelidir. Eğer işletmenin sürdürülebilirlik raporu varsa o raporlar da sunulmalıdır.

• Yatırımcı İlişkileri İnternet Sitesi 2020 İçin En İyi Uygulamalar

Sezgisel kullanım, cep telefonu, işletme bilgileri ve stratejisi, finansal verilere erişim ve kurumsal sosyal sorumluluk 2020 tarihinin internet sitesinin en iyi uygulama alanı olmuştur. Anlaşılacağı üzere; yatırımcılar yatırımcı ilişkileri internet sitesi içeriğini sezgisel, multi kanallı, görsel ve anlamlı şekilde kullandıklarında etkili olmaktadır. Bu uygulamalar işletmenin vizyonunu yatırımcılarla paylaşma hususundaki en son eğilimleri temsil etmektedir (Investor Relations Website Best Practices for 2020, <https://q4blog.com/2020/06/18/investor-relations-website-best-practices-for-2020/>, 22.03.2021).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNTERNET TABANLI YATIRIMCI İLİŞKİLERİ İLE HİSSE SENEDİ GETİRİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: BİST İMALAT SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA

Çalışmanın bu bölümünde amaç, önem, kapsam ve yöntem hakkında açıklayıcı bilgilere yer verilecektir. Ardından araştırmanın konusuna yönelik yazın incelemesi gerçekleştirilecektir. Son olarak ise, analiz ve bulguları değerlendirilecektir.

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Hisse senetlerinin değerinin artması işletmeler açısından önem arz etmektedir. İşletme haberleri ve gelişmeler, sosyal medya vb. gibi unsurlar işletmelerin hisse senedi değerini etkilemektedir (Hisse Senedi Fiyatlarını Etkileyen 10 Faktör, <https://konupara.com/yatirim/borsa/hisse-senedi-fiyati-nasil-belirlenir-9648/>, 04.10.2021). İnternetle birlikte yatırımcılar hem işletme ile ilgili gelişmelere daha hızlı ulaşırken hem de yatırımcıların sosyal medyayı daha etkin kullanmaya başlamasıyla işletmelerin hisse senedi değerini etkileyen faktörlerin takip edilmesi işletmelerin hisse senedi getirilerini artırmakla birlikte işletmenin performansını da olumlu yönde etkilemektedir.

Bu nedenle işletmeler, internet tabanlı yatırımcı ilişkileri faaliyetlerini artırdığı zaman hisse senedinin de getirisini artıracakı düşünülmektedir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, Borsa İstanbul’da hisse senetleri işlem gören imalat sektörü işletmelerinin internet tabanlı yatırımcı ilişkileri skorunun belirlenmesi ve bu skorun ilgili işletmelerin hisse senedi getirileri ile arasındaki ilişkinin var olup olmadığının araştırılmasıdır.

3.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Mevcut ve potansiyel yatırımcılar aldıkları kararlarda işletmelerden ve diğer yatırımcılardan etkilenmektedir. Bu sebeple bilginin doğru, zamanında ve ayrıntılı iletilmesi önem taşımaktadır. Bu doğrultuda yatırımcı ilişkileri yönetiminin önemi ortaya çıkmaktadır. Yatırımcı ilişkilerinin sundukları bilgiler işletmeler açısından

güçlü bir rekabet aracı olmakla birlikte işletmenin piyasa değeri üzerinde de olumlu etkiler sağlamaktadır. Ayrıca yatırımcı ilişkileri, yatırımcıların hak ve menfaatlerinin korunması açısından önemlidir (Çoban, 2016: 8).

Türkiye’de internet tabanlı yatırımcı ilişkileri ile ilgili çalışmalar kısıtlıdır. Literatürde yer alan çoğu çalışma kavramsal boyutta kalmıştır. Bu sebeple internet tabanlı yatırımcı ilişkilerinin değerlendirilmesine ilişkin çalışmalara ihtiyaç vardır. Bu çalışmanın, internet tabanlı yatırımcı ilişkileri skoru ile hisse senedi getirileri arasındaki ilişkinin var olup olmadığının açığa kavuşturulması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın ayrıca Borsa İstanbul’da işlem gören işletmelerin yatırımcı ilişkileri faaliyetleri bakımından bilinçlenmesi hususunda bir rehber olabileceği de düşünülmektedir.

3.3. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ VE DEĞİŞKENLERİ

Araştırmaya Kasım 2019 tarihi itibarıyla Borsa İstanbul’da işlem gören imalat sektöründeki 165 işletme dâhil edilmiştir. İmalat sektöründe geriye kalan işletmelerin ise analiz yapıldığı dönemde internet tabanlı yatırımcı ilişkileri yönetimi ile ilgili bilgilerine ulaşılamamıştır. Araştırmaya dâhil edilen işletmeler Tablo 5’te listelenmiştir:

Tablo 5: Araştırmaya Dâhil Olan İşletmeler

No	BİST Kodu	İşletme
1	ACSEL	Acıselsan Acıpayam Selüloz Sanayi ve Ticaret A.Ş.
2	ADANA	Adana Çimento Sanayi T.A.Ş
3	ADEL	Adel Kalemcilik Ticaret ve Sanayi A.Ş.
4	AFYON	Afyon Çimento Sanayi T.A.Ş
5	AKCSN	Akçansa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş.
6	ATEKS	Akın Tekstil A.Ş.
7	AKSA	Aksa Akrilik Kimya Sanayi A.Ş.
8	ALCAR	Alarko Carrier Sanayi ve Ticaret A.Ş.
9	ALKIM	Alkim Alkali Kimya A.Ş.
10	ALKA	Alkim Kâğıt Sanayi ve Ticaret A.Ş.
11	ALMAD	Altınyâğ Madencilik ve Enerji Yatırımları Sanayi ve Ticaret A.Ş.
12	ANACM	Anadolu Cam Sanayii A.Ş.
13	AEFES	Anadolu Efes Biracılık ve Malt Sanayii A.Ş.
14	ASUZU	Anadolu Isuzu Otomotiv Sanayi ve Ticaret A.Ş.
15	ARCLK	Arçelik A.Ş.
16	ARSAN	Arsan Tekstil Ticaret ve Sanayi A.Ş.
17	ASLAN	Aslan Çimento A.Ş.
18	AVOD	A.V.O.D Kurutulmuş Gıda ve Tarım Ürünleri Sanayi ve Ticaret A.Ş.

19	AYES	Ayes Çelik Hasır ve Çit Sanayi A.Ş.
20	AYGAZ	Aygaz A.Ş.
21	BAGFS	Bagfaş Bandırma Gübre Fabrikaları A.Ş.
22	BAKAB	Bak Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş.
23	BANVT	Banvit Bandırma Vitaminli Yem Sanayii A.Ş.
24	BASCM	Baştaş Başkent Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş.
25	BTCIM	Batıçim Batı Anadolu Çimento Sanayii A.Ş.
26	BSOKE	Batisöke Çimento Sanayii A.Ş.
27	BRKSN	Berkosan Yalıtım ve Tecrit Maddeleri Üretim ve Ticaret A.Ş.
28	BLCYT	Bilici Yatırım Sanayi ve Ticaret A.Ş.
29	BRKO	Birko Birleşik Koyunlular Mensucat Ticaret ve Sanayi A.Ş.
30	BRMEN	Birlik Mensucat Ticaret ve Sanayi İşletmesi A.Ş.
31	BOLUC	Bolu Çimento Sanayi A.Ş.
32	BRSAN	Borusan Mannesmann Boru Sanayi ve Ticaret A.Ş.
33	BFREN	Bosch Fren Sistemleri Sanayi ve Ticaret A.Ş.
34	BOSSA	Bossa Sanayi ve Ticaret İşletmeleri T.A.Ş.
35	BRISA	Brisa Bridgestone Sabancı Lastik Sanayi ve Ticaret A.Ş.
36	BURCE	Burçelik Bursa Çelik Döküm Sanayi A.Ş.
37	BURVA	Burçelik Vana Sanayi ve Ticaret A.Ş.
38	BUCIM	Bursa Çimento Fabrikası A.Ş.
39	CCOLA	Coca-Cola İçecek A.Ş.
40	CELHA	Çelik Halat ve Tel Sanayii A.Ş.
41	CEMAS	Çemaş Döküm Sanayi A.Ş.
42	CEMTS	Çemtaş Çelik Makine Sanayi ve Ticaret A.Ş.
43	CMBTN	Çimbeton Hazır Beton ve Prefabrik Yapı Elemanları San. ve Tic. A.Ş.
44	CMEN	Çimentaş İzmir Çimento Fabrikası T.A.Ş.
45	CIMSA	Çimsa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş.
46	CUSAN	Çuhadaroğlu Metal Sanayi ve Ticaret A.Ş.
47	DAGI	Dagi Giyim Sanayi ve Ticaret A.Ş.
48	DARDL	Dardanel Önentaş Gıda Sanayisi A.Ş.
49	DMSAS	Demisaş Döküm Emaye Mamulleri Sanayi A.Ş.
50	DENCM	Denizli Cam Sanayi ve Ticaret A.Ş.
51	DERIM	Derimod Konfeksiyon Ayakkabı Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş.
52	DESA	Desa Deri Sanayi ve Ticaret A.Ş.
53	DEVA	Deva Holding A.Ş.
54	DIRIT	Diriteks Diriliş Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş.
55	DITAS	Ditaş Doğan Yedek Parça İmalat ve Teknik A.Ş.
56	DOBUR	Doğan Burda Dergi Yayıncılık ve Pazarlama A.Ş.
57	DGKLB	Doğtaş Kelebek Mobilya Sanayi ve Ticaret A.Ş.
58	DOGUB	Doğusan Boru Sanayi ve Ticaret A.Ş.
59	DOKTA	Döktaş Dökümcülük Ticaret ve Sanayi A.Ş.
60	DURDO	Duran Doğan Basım ve Ambalaj Sanayi A.Ş.
61	DYOB	Dyo Boya Fabrikaları Sanayi ve Ticaret A.Ş.
62	EGEEN	Ege Endüstrisi ve Ticaret A.Ş.
63	EGGUB	Ege Gübre Sanayii A.Ş.
64	EGPRO	Ege Profil Ticaret ve Sanayi A.Ş.
65	EGSER	Ege Seramik Sanayi ve Ticaret A.Ş.
66	EPLAS	Egeplast Ege Plastik Ticaret ve Sanayi A.Ş.
67	EKIZ	Ekiz Kimya Sanayi ve Ticaret A.Ş.
68	EMKEL	Emek Elektrik Endüstrisi A.Ş.
69	EMNIS	Eminiş Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş.
70	ERBOS	Erbosan Erciyas Boru Sanayii ve Ticaret A.Ş.

71	EREGL	Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş.
72	ERSU	Ersu Meyve ve Gıda Sanayi A.Ş.
73	FMIZP	Federal-Mogul İzmit Piston ve Pim Üretim Tesisleri A.Ş.
74	FROTO	Ford Otomotiv Sanayi A.Ş.
75	GEDZA	Gediz Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş.
76	GENTS	Gentaş Dekoratif Yüzeyler Sanayi ve Ticaret A.Ş.
77	GEREL	Gersan Elektrik Ticaret ve Sanayi A.Ş.
78	GOODY	Goodyear Lastikleri T.A.Ş.
79	GOLTS	Göлтаş Göller Bölgesi Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş.
80	GUBRF	Gübre Fabrikaları T.A.Ş.
81	HATEK	Hateks Hatay Tekstil İşletmeleri A.Ş.
82	HEKTS	Hektaş Ticaret T.A.Ş.
83	HURGZ	Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş.
84	IHEVA	İhlas Ev Aletleri İmalat Sanayi ve Ticaret A.Ş.
85	IHGZT	İhlas Gazetecilik A.Ş.
86	ISDMR	İskenderun Demir ve Çelik A.Ş.
87	IZMDC	İzmir Demir Çelik Sanayi A.Ş.
88	IZFAS	İzmir Fırça Sanayi ve Ticaret A.Ş.
89	JANTS	Jantsa Jant Sanayi ve Ticaret A.Ş.
90	KAPLM	Kaplamın Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş.
91	KRDMA	Kardemir Karabük Demir Çelik Sanayi ve Ticaret A.Ş.
92	KARSN	Karsan Otomotiv Sanayii ve Ticaret A.Ş.
93	KRTEK	Karsu Tekstil Sanayii ve Ticaret A.Ş.
94	KARTN	Kartonsan Karton Sanayi ve Ticaret A.Ş.
95	KATMR	Katmerciler Araç Üstü Ekipman Sanayi ve Ticaret A.Ş.
96	KENT	Kent Gıda Maddeleri Sanayii ve Ticaret A.Ş.
97	KERTV	Kerevitaş Gıda Sanayi ve Ticaret A.Ş.
98	KLMSN	Klimasan Klima Sanayi ve Ticaret A.Ş.
99	KNFRT	Konfrut Gıda Sanayi ve Ticaret A.Ş.
100	KONYA	Konya Çimento Sanayii A.Ş.
101	KORDS	Kordsa Teknik Tekstil A.Ş.
102	KRSTL	Kristal Kola ve Meşrubat Sanayi Ticaret A.Ş.
103	KUTPO	Kütahya Porselen Sanayi A.Ş.
104	LUKSK	Lüks Kadife Ticaret ve Sanayii A.Ş.
105	MAKTK	Makina Takım Endüstrisi A.Ş.
106	MRDIN	Mardin Çimento Sanayii ve Ticaret A.Ş.
107	MRSHL	Marshall Boya ve Vernik Sanayii A.Ş.
108	MNDRS	Menderes Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş.
109	MERKO	Merko Gıda Sanayi ve Ticaret A.Ş.
110	TIRE	Mondi Tire Kutsan Kağıt ve Ambalaj Sanayi A.Ş.
111	NIBAS	Niğbaş Niğde Beton Sanayi A.Ş.
112	NUHCM	Nuh Çimento Sanayi A.Ş.
113	OLMIP	Olmuksan International Paper Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş.
114	ORMA	Orma Orman Mahsulleri İntegre Sanayi ve Ticaret A.Ş.
115	OTKAR	Otokar Otomotiv ve Savunma Sanayi A.Ş.
116	OYLUM	Oylum Sinai Yatırımları A.Ş.
117	OZBAL	Özbal Çelik Boru Sanayi Ticaret ve Taahhüt A.Ş.
118	OZRDN	Özerden Plastik Sanayi ve Ticaret A.Ş.
119	PARSN	Parsan Makina Parçaları Sanayii A.Ş.
120	PENGD	Penguen Gıda Sanayi A.Ş.
121	PETKM	Petkim Petrokimya Holding A.Ş.
122	PETUN	Pınar Entegre Et ve Un Sanayii A.Ş.

123	PINSU	Pınar Su ve İçecek Sanayi ve Ticaret A.Ş.
124	PNSUT	Pınar Süt Mamulleri Sanayii A.Ş.
125	PRZMA	Prizma Pres Matbaacılık Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.
126	RODRG	Rodrigo Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş.
127	ROYAL	Royal Halı İplik Tekstil Mobilya Sanayi ve Ticaret A.Ş.
128	RTALB	Rta Laboratuvarları Biyolojik Ürünler İlaç ve Makine Sanayi Tic. A.Ş.
129	SANFM	Sanifoam Sünger Sanayi ve Ticaret A.Ş.
130	SAMAT	Saray Matbaacılık Kağıtçılık Kırtasiyecilik Ticaret ve Sanayi A.Ş.
131	SARKY	Sarkuysan Elektrolitik Bakır Sanayi ve Ticaret A.Ş.
132	SASA	Sasa Polyester Sanayi A.Ş.
133	SAYAS	Say Yenilebilir Enerji Ekipmanları Sanayi ve Ticaret A.Ş.
134	SEKUR	Sekuro Plastik Ambalaj Sanayi A.Ş.
135	SELGD	Selçuk Gıda Endüstrisi İhracat İthalat A.Ş.
136	SERVE	Serve Kırtasiye Sanayi ve Ticaret A.Ş.
137	SEYKM	Seyitler Kimya Sanayi A.Ş.
138	SILVR	Silverline Endüstri ve Ticaret A.Ş.
139	SODA	Soda Sanayii A.Ş.
140	SKTAS	Söktaş Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş.
141	SNPAM	Sönmez Pamuklu Sanayii A.Ş.
142	TATGD	Tat Gıda Sanayi A.Ş.
143	TKURU	Taze Kuru Gıda Sanayi ve Ticaret A.Ş.
144	TMPOL	Temapol Polimer Plastik ve İnşaat Sanayi Ticaret A.Ş.
145	TOASO	Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş.
146	TRKCM	Trakya Cam Sanayii A.Ş.
147	TUCLK	Tuğçelik Alüminyum ve Metal Mamulleri Sanayi ve Ticaret A.Ş.
148	TUKAS	Tukaş Gıda Sanayi ve Ticaret A.Ş.
149	TMSN	Tümosan Motor ve Traktör Sanayi A.Ş.
150	TUPRS	Tüpraş - Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş.
151	PRKAB	Türk Prysmian Kablo ve Sistemleri A.Ş.
152	TTRAK	Türk Traktör ve Ziraat Makineleri A.Ş.
153	TBORG	Türk Tuborg Bira ve Malt Sanayii A.Ş.
154	ULUSE	Ulusoy Elektrik İmalat Taahhüt ve Ticaret A.Ş.
155	ULUUN	Ulusoy Un Sanayi ve Ticaret A.Ş.
156	USAK	Uşak Seramik Sanayi A.Ş.
157	ULKER	Ülker Bisküvi Sanayi A.Ş.
158	UNYEC	Ünye Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş.
159	VANGD	Vanet Gıda Sanayi İç ve Dış Ticaret A.Ş.
160	VESBE	Vestel Beyaz Eşya Sanayi ve Ticaret A.Ş.
161	VESTL	Vestel Elektronik Sanayi ve Ticaret A.Ş.
162	VKING	Viking Kağıt ve Selüloz A.Ş.
163	YATAS	Yataş Yatak ve Yorgan Sanayi ve Ticaret A.Ş.
164	YBTAS	Yibitaş Yozgat İşçi Birliği İnşaat Malzemeleri Ticaret ve Sanayi A.Ş.
165	YUNSA	Yünsa Yünlü Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Kaynak: KAP. <https://www.kap.org.tr/tr/Sektorler>, (31.10.2019)

Çalışmada kullanılan değişkenler ise; bağımlı değişken olarak hisse senedi getirileri, bağımsız değişken olarak ise internet tabanlı yatırımcı ilişkileri skorudur. Hisse senedi getirisinin bağımlı değişken olmasının sebebi; literatürde yer alan birçok çalışmada ‘yatırımcı ilişkileri yönetiminin kalitesi arttıkça, hisse senedinde

pazar getirisi artar' sonucuna ulaşılmış olmasıdır (Brennan ve Tamarowski, 2000: 37; Deming ve diğeri, 2007: 31; Agarwal ve diğeri, 2008: 14; Bellotti ve diğeri, 2010: 17; Bushee ve Miller, 2012: 26).

3.4. YAZIN TARAMASI

Bu bölüm de ilk olarak Türkiye'de yatırımcı ilişkileri üzerine gerçekleştirilen yerli çalışmalara yer verilmiştir. Daha sonra çalışmanın yerli yazından farkını ortaya koyan yatırımcı ilişkileri ile hisse senedi getirileri bağlantısı doğrultusunda yabancı yazına yer verilmiştir.

3.4.1. Yerli Yazın İncelemesi

Temizel (2010), yatırımcı ilişkileri yönetiminin yeni faaliyet alanlarını belirleyip, işletmelerin uygulamaları ile karşılaştırmak için gerçekleştirdiği çalışmada, yatırımcı ilişkilerinin önemini, devletlerin yatırımcı ilişkileri faaliyetleri, işletmelerin uygulamaları açısından ayrışan noktaları ve temelde gelişmekte olan ülkelerin yatırımcı ilişkileri faaliyetleri incelemiştir.

Temizel ve Coşkun (2010) çalışmalarında, işletme açısından güven oluşturacak faal bir iletişim ve geliştirilmiş şeffaflık aracı olan yatırımcı ilişkilerini değerlendirmişlerdir. İşletmenin finansal piyasalar açısından bilgi hareketlerinin yönetiminde yatırımcı ilişkilerin rolü ve önemi doğrultusunda finansal piyasalar ve işletmeler yönünden yatırımcı ilişkileri yönetiminin katkıları ortaya konulmuştur.

Temizel ve diğeri (2010) çalışmalarında, işletmelerin finansal hissedarlarla ilişkisi ve bu ilişki doğrultusunda işletmelerin internet sitelerinin önemi üzerinde durmuş ve İMKB Ulusal-50 endeksindeki işletmelerin internet siteleri analiz edilmiştir. Analiz sonucunda yatırımcı ilişkileri bağlantısının iyi olarak değerlendirdiği 3 işletme, orta olarak değerlendirdiği 12 işletme ve zayıf olarak değerlendirdiği 34 işletme bulgulanmıştır.

Temizel ve Kostakoğlu (2016), Borsa İstanbul (BİST)'da hisse senetleri işlem görmekte olan madencilik sektöründeki işletmelerin internet tabanlı yatırımcı ilişkileri yönetimi uygulamalarını analiz etmişlerdir. Analiz kapsamında TÜYİD tarafından oluşturulan Skor Kart ölçeğinden yararlanılmıştır. Çalışma sonunda İhlal Madencilik A.Ş. en başarılı işletme olmuştur.

Temizel ve Bayçelebi (2016) yaptıkları çalışmada, Borsa İstanbul'da Dokuma Giyim Eşyası ve Deri İmalat sektöründe işlem gören 15 işletmenin yatırımcı ilişkileri yönetiminde kullanılan internet sitelerini incelemişlerdir. Ayrıca işletmelerin finansal performanslarını da TOPSİS (İdeal Çözüme Benzerlik Bakımından Sıralama Performansı Tekniği) çok kriterli karar verme yöntemi ile değerlendirmişlerdir. Son aşamada da yatırımcı ilişkileri yönetiminden elde edilen sıralamalar ile finansal performansa göre olan sıralamalar arasındaki ilişki Spearman Korelasyon katsayısına göre karşılaştırılmış ve iki değişken arasında anlamlı bir korelasyon olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Temizel ve Çoban (2017) gerçekleştirdikleri çalışmanın amacı, futbol kulüplerinin yatırımcı ilişkileri yönetiminin geliştirilmesi ve Borsa İstanbul'daki piyasa değerlerinin doğru fiyatlanmasına katkı sağlamaktır. Çalışmada Türkiye ve İngiltere'de halka arz olmuş futbol kulüpleri incelenmiştir. İnceleme sonucunda Manchester United en yüksek puanı alan kulüp olurken, Galatasaray en düşük puan alan kulüp olmuştur.

Temizel ve diğerleri (2017), Borsa İstanbul Kurumsal Yönetim endeksindeki işletmelerin internet tabanlı yatırımcı ilişkileri faaliyetleri incelenmiş olup bu faaliyetlerin nitelikleri kapsamında Borsa İstanbul'da işlem gören BİST 100 işletmeleri arasındaki konumunu belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmada BİST Kurumsal Yönetim endeksi kapsamında 49 işletme ile BİST 100'de yer alan 100 işletmenin 30.10.2016 tarihi itibarı ile internet tabanlı yatırımcı ilişkileri faaliyetleri analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, Kurumsal Yönetim endeksinde yer alan 19 işletmenin BİST 100 endeksinde yer almadığı sonucuna ulaşılmıştır. Skor kart ölçeğinde en yüksek puana sahip olan işletmeler hem BİST 100 hem de Kurumsal Yönetim endeksinde yer almıştır.

Temizel ve Kostakoğlu (2017) çalışmada, Borsa İstanbul'da işlem gören sigortacılık sektöründeki 7 işletmenin internet tabanlı yatırımcı ilişkileri uygulamalarını karşılaştırmak için TÜYİD tarafından oluşturulan Skor kart ölçeğini (faaliyet raporu, finansal sonuç açıklama ve internet sitesi) kullanmışlardır. Analiz sonucunda, Avivasa Emeklilik ve Hayat en yüksek puanla birinci sırada yer alırken, Güneş Sigorta en düşük puanla son sırada yer almıştır.

Yalım (2018) yaptığı çalışmada, Borsa İstanbul'da ulaşım sektöründe işlem gören işletmelerin 2017 tarihine ait faaliyet raporları TÜYİD tarafından oluşturulan skor kart ölçeği içinde yer alan 'faaliyet raporları' başlığı altındaki sorulara göre değerlendirmiştir. Araştırma sonucunda GSD Denizcilik Gayrimenkul İmalat Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin en yüksek puana sahip olduğu sonucuna varılırken, Türk Hava Yolları Anonim Ortaklığı ise en düşük puan alarak son sırada yer almıştır.

Orçun (2020), Yeni Yatırımcı İlişkileri Derneği'nin meydana getirdiği Skor kart ölçeğini kullandığı çalışmasında, 01/2018-09/2019 dönemi içinde PGSUS'u en yüksek orana sahip işletme olarak bulgulamıştır. Çalışmada ayrıca işletme için elde edilen yatırımcı ilişkileri skorları ile işletmelerin ilgili faaliyet döneminde hesaplanan hisse senedi getirileri karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak ise; işletmelerin internet tabanlı yatırımcı ilişkileri skorları ile hisse senedi getirileri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

3.4.2. Yabancı Yazın İncelemesi

Brennan ve Tamarowski (2000) yaptığı çalışmada, işletmenin hisse senedi fiyatlarının yatırımcı ilişkileri faaliyetlerindeki etkisi araştırmış ve hisse senedi fiyatları ile yatırımcı ilişkileri faaliyetleri arasında dolaylı bir ilişki bulgulamıştır. Analiz sonucunda, yatırım analistlerine doğru sunum ve açıklama yapıldıkça hem bilgi maliyetlerinin minimuma inmesini sağlarken hem de işletmeyi takip eden yatırım analistlerinin piyasa açısından bilgi asimetrisinin azaltması üzerinde olumlu bir etki oluşturmuştur. Dolayısıyla hem işletmenin likiditesi artmakta hem de likiditeye bağlı olarak hisse senedi getirisi de yükselmektedir.

Geerings ve diğerleri (2003) çalışmalarında, Euronext Borsası'nda işlem gören işletmelerin internetteki yatırımcı ilişkileri faaliyetlerini incelemişlerdir. Bu doğrultuda Belçika, Fransa ve Hollanda ülkelerinin her birinin borsaya kote olan en büyük 50 işletmesinin internet sitelerinde yatırımcı ilişkileri kalemleri taranmıştır. Üç aşamalı model kullanılması sonucunda çoğu işletmelerin internet tabanlı yatırımcı ilişkilerinin ikinci aşamasında olduğu, yani yatırımcıları daha iyi bilgilendirmek için diğer kaynaklardan elde edilen bilgilerle birleştirildiği aşamada olduğu anlaşılmıştır. Buna ek olarak, büyük işletmeler interneti yatırımcı ilişkileri doğrultusunda küçük işletmelere göre daha fazla kullanmaktadır.

Deming ve diğerkleri (2007), yatırımcı ilişkileri, kurumsal yönetim, muhasebe performansı ve piyasa değeri üzerinde yaptıkları çalışma sonucunda yatırımcı ilişkilerinin borsada işlem gören işletmelerin piyasa değerine ilişkin önemli bir etkiye sahip olduğunu ancak kurumsal yönetim ve muhasebe performansının ise etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır. Makalede ayrıca borsada işlem gören işletmelerin yatırımcı ilişkileri yönetimi faktörleri hukuk ve finansal teori modeli analizi sunmakta ve yatırımcı ilişkileri yönetiminin yatırımcıların bilgi edinme haklarını ilerletmekte önemli bir faktör olduğu ve yatırımcıların hak ve menfaatlerini korumaya yardımcı olduğu sonucuna varılmıştır.

Agarwal ve diğerkleri (2008), 2000 ile 2002 tarihleri arasında ‘En İyi Genel Yatırımcı İlişkileri’ için aday gösterilen işletmeleri çalışmalarına konu olarak almışlardır. Bu işletmelerin etkili yatırımcı ilişkilerine sahip ve daha yüksek piyasa değerine sahip olduğu anlaşılmıştır. Aday işletmelerin bir önceki aya göre daha yüksek anormal hisse senedi getirilerine sahip olduğunu ve daha yüksek adaylık sayısına sahip işletmeler olduğu sonucuna varılmıştır.

Bellotti ve diğerkleri (2010), 2000-2002 tarihleri arasında ABD Yatırımcı İlişkileri Dergisi tarafından verilen Yatırımcı İlişkileri ödülleri verileri olarak kullanmışlardır. Analiz sonucunda etkili yatırımcı ilişkilerine sahip işletmelerin piyasa değerlerinin yüksek olduğunu bulgulamışlardır. İşletmelerin ayrıca ödül adaylıkları açıklandıktan sonra önce ve sonrası arasında yüksek anormal getiri elde etmişlerdir.

AbuGhazaleh (2012) yaptığı çalışmada, Amman Borsası’nda işlem gören işletmeler için kurumsal internet yatırımcı ilişkileri faaliyetlerinin belirleyicilerini incelemiştir. Borsada işlem gören işletmelerin çevrimiçi raporlarının uygulamalarını incelemek için bir anket analizi yapılmıştır. En küçük kareler regresyon analizleri ve internet tabanlı yatırımcı ilişkileri açıklamasının varlığını ve seviyesini etkileyebilecek on açıklayıcı değişken (işletme büyüklüğü, karlılık, devlet mülkiyeti, kurumsal sahiplik, hissedar sayısı, büyüme beklentileri, yaş, sektör türü, denetçi türü ve öz sermaye ihtiyacı) tanımlanmıştır. Çalışma sonucunda internet sitelerinin varlığının işletme yaşı ile negatif yönde, diğer değişkenler ile pozitif yönde ilişkisi bulunmuştur.

Bushee ve Miller (2012) yaptıkları çalışmada, 11 küçük ve orta ölçekli işletmenin yatırımcı ilişkileri yönetiminin eylemleri ve sonuçlarını incelemişlerdir. Yatırımcı ilişkilerinde yetkili kişiler ile görüşmeler neticesinde yatırımcı ilişkileri taktiklerinin kurumsal yatırımcıları çekmek ve taktiğin başarıda ana güç olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca işletmenin kurumsal yatırımcı sahibinde artışlar yaşandığı tespit edilmiş ve işletmeyi takip etmeyen yatırımcılara yönelik bir yığılma meydana gelmiştir. İşletmenin yatırımcı ilişkileri faaliyetlerine önem verdikçe piyasa değerinin de artırdığını sonuçlamışlardır.

Dordevic ve diğerleri (2012) yaptıkları çalışmada, en iyi Sırp işletmelerinden kimilerini e-iletişim araçlarıyla analiz ederek Sırbistan hisse senedi piyasasında kurumsal kültür ve yatırımcı ilişkilerinin eksikliğini göstermeyi amaçlamışlardır. Bu doğrultuda Belgrad Borsası'nda kote olan en büyük 20 işletmenin internet sitelerinde yatırımcı ilişkileri maddeleri taranmıştır. Üç aşamalı bir model kullanmaları sonucunda çoğu işletmenin ikinci aşamada olduğunu yani yatırımcıları daha iyi bilgilendirmek için diğer kaynaklardan elde edilen bilgilerin birleştirildiği aşamada olduğu sonucuna varılmıştır.

Rodríguez (2016) çalışmada, Dakko Borsası'nda listelenen 105 işletmeyi kullanarak yatırımcı bilgileri için işletmelerin internet sitesinde açıklanan mevcut içeriklere dayalı olarak yatırımcı ilişkilerini ölçmüştür. Analizde SPSS programı kullanılmıştır. Çalışma sonucunda 105 işletmenin kendi internet sitelerinde yatırımcılarla ilgili içerikleri paylaştığını ancak işletme profili ile diğer ülkelerin standartlarının gerisinde kaldığı sonucunu ortaya koymuştur.

Nel ve diğerleri (2018) çalışmada, Johannesburg Borsası (JSE)'na kote edilmiş 85 işletmeden alınan verileri kullanmışlardır. Bağımlı değişken bilgi asimetrisi ile açıklayıcı değişken olan internet tabanlı yatırımcı ilişkileri ile çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Bilgi asimetrisinin doğrudan gözlemlemek güç olmasından dolayı üç farklı yol izlenmiştir. Bu yollar; teklif-talep yayılım, fiyat endeksi ve takip eden analisttir. Bu üç yol sonucunda verimli ölçüde internet tabanlı yatırımcı ilişkileri ile bilgi asimetrisi arasında negatif ilişki bulunmuştur. İyi geliştirilmiş bir yatırımcı ilişkileri uygulamasının görünürlüğü iyileştirdiği ve bilgi asimetrisini azalttığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca negatif internet tabanlı yatırımcı ilişkileri katsayısı ile, iletirilmiş internet tabanlı yatırımcı ilişkilerinin yatırımcıları

fiyatı etkilemeden bir hisseyi alıp satma yeteneğini geliştirdiğini ve hisselerin likiditelerini artırdığını bulgulamışlardır.

3.5. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZİ VE YÖNTEMLERİ

Araştırmada, internet tabanlı yatırımcı ilişkileri skoru ile hisse senedi getirileri arasındaki ilişkinin var olup olmadığı test edilmiştir. Buna göre araştırmanın hipotezi şu şekilde oluşturulmuştur:

H_0 : İnternet tabanlı yatırımcı ilişkileri skoru ile hisse senedi getirileri arasında bir ilişki yoktur.

H_1 : İnternet tabanlı yatırımcı ilişkileri skoru ile hisse senedi getirileri arasında bir ilişki vardır.

Çalışmanın uygulama bölümünde kullanılan yöntemlerin ilki, işletmelerin internet tabanlı yatırımcı ilişkilerinin incelenmesinde Yeni Yatırımcı İlişkileri Derneği'nin denetim, danışmanlık ve vergi işletmesi KPMG (Klynveld Peat Marwick Goerdeler) tarafından hazırlanan Skor kart ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, 2014 tarihinde Yatırımcı İlişkileri Ödül çalışmasında, nesnel ölçütlere göre işletmeler açısından en iyi uygulamaların teşvik edilmesi ile hazırlanmıştır. Bu ölçek ayrıca halka arz olmuş işletmelerin internet sitelerinin içerik zenginliğine ve güncelliğine dayalı bir puanlama yöntemidir (Orçun, 2020: 132).

Skor kart ölçeği, faaliyet raporu için 66 soru, finansal sonuç açıklama için 45 soru ve internet sitesi için 59 soru olmak üzere üç kategoriden oluşmakta ve işletmeler toplamda 170 soru üzerinden 1-30 Kasım 2019 tarihleri arasında değerlendirilmiştir. Değerlendirmede cevaplar 'var', 'yok' ve 'uygulanmaz' şeklindedir. 'Var' cevabı verilen sorulara 1 puan, 'yok' cevabı verilen sorulara 0 puan olarak belirlenmiştir. Her bir işletme için belirtilen üç durum ayrı ayrı hesaplanmıştır. 'Uygulanmaz' cevabı verilen soruların sayısı düşüldükten sonra kalan soru sayısına bölünmesiyle ulaşılan oranlar araştırmaya dâhil edilmiştir. Faaliyet raporu ve finansal sonuç açıklama kategorisi için 2018 tarihinin raporları kullanılmıştır. İnternet sitesi için ise, çalışma yapılan zaman zarfında internet sitelerinin güncel durumuna göre inceleme yapılmıştır.

3.5.1. Faaliyet Raporu

Skor kart ölçeğinde yer alan faaliyet raporu kategorisi genel olarak işletmelerin faaliyet raporlarının içerik bakımından zengin olup olmadığının belirlenmesi hususundaki sorulardan oluşmaktadır. Bu doğrultuda işletmelerin faaliyet gösterdiği sektör ve sektördeki yeri, faaliyet sonuçları açısından fikir beyan edecek temel oranlar, işletmenin ileriye dönük beklentileri ve gelişimi, çalışanların hakları, işletmenin sermaye yapısı, kurumsal yönetim ilkeleri uyum raporu (hisselerin devri, kar payı, oy hakları, genel kurul toplantıları vb.), işletmelerin stratejik hedefleri, işletmelerin risk yönetim politikaları, raporun tasarımı ve anlaşılabilirliği hususunda sorulardan oluşmaktadır. Skor kart ölçeğinde yer alan faaliyet raporu ile ilgili detaylı sorular EK 6'da yer almaktadır.

3.5.2. Finansal Sonuç Açıklama

Bu kategoride ise, işletmenin ticaret ünvanı, internet sitesinin adresi, işletmelerin beş yıllık finansal raporları, yatırımcı sunumları, ortaklık yapısı, basın bültenleri, ikaz yazıları gibi önemli sorular yer almaktadır. Ayrıca işletmenin mali durumu hakkında açık ve sade bir dille oluşturulan tabloların (karşılaştırmalı tablo, borç yapısı, satış gelirleri vb.) yer alıp almadığına dair sorular ve işletmenin yer aldığı sektördeki riskler, işletmenin birleşme veya bölünmesi, borç ve sermayenin durumu gibi konular da ele alınmaktadır. Skor kart ölçeğinde yer alan finansal sonuç açıklama ile ilgili detaylı sorular EK 7'de yer almaktadır.

3.5.3. İnternet Sitesi

Borsada işlem gören işletmeler ile yatırımcılar arasında doğrudan iletişim olabilmesi için, internet sitelerinin görsel ve içerik olarak etkili bir şekilde duyurucu olması, kurumsal yönetim ilkelerinde yer alan bilgilere de yer verilmesi gerekmektedir. Çünkü; internet siteleri mevcut ve potansiyel yatırımcılar için önem teşkil etmektedir.

İnternet sitesi kategorisinde, ticari sicil belgeleri, finansal tablo ve raporları, ortaklık yapısı, yatırımcı ilişkileri ana sayfası, kar dağıtım politikaları, genel kurul toplantılarının gündemleri, geçmiş ile ilgili hisseler ve fiyatlara ilişkin bilgiler, yatırım sunumları gibi sorulara cevap aramaktadır. Skor kart ölçeğinde yer alan internet sitesi ile ilgili detaylı sorular EK 8'de yer almaktadır.

Çalışmada kullanılacak ikinci yöntem ise, basit doğrusal regresyon analizidir. Bu yöntem internet tabanlı yatırımcı ilişkileri skoru ile hisse senedi getirileri arasındaki ilişkinin tespitinde kullanılacaktır.

Hisse senedi getirisi için çalışmaya dâhil edilen işletmelerin 01.01.2018 ve 30.11.2019 tarihleri arasındaki haftalık hisse senedi fiyatları investing.com adresinden ulaşılmıştır. Çalışmada hisse senedi fiyatlarının kapanış fiyatları kullanılmıştır. Hisse senedi getirileri 1 numaralı formül yardımıyla hesaplanmıştır (Elbir ve Kandır, 2017: 22).

$$R_{i,t} = \ln \left[\frac{\text{Fiyat}_{i,t} + \text{Kar Payı}_{i,t}}{\text{Fiyat}_{i,t-1}} \right] = \left[\frac{P_{i,t} + D_{i,t}}{P_{i,t-1}} \right] \quad (1)$$

$R_{i,t}$ = i hissesinin t dönemdeki getirisi

$P_{i,t}$ = i hissesinin t dönemdeki fiyatı

$P_{i,t-1}$ = i hissesinin t-1 dönemdeki fiyatı

$D_{i,t}$ = i hissesinin sahiplerine t dönemindeki ödenen kar payıdır.

3.6. ARAŞTIRMANIN ANALİZİ VE SONUÇLARI

Çalışmada araştırmaya dâhil edilen 165 işletmenin internet tabanlı yatırımcı ilişkileri skorları Excel programında belirlenmiştir. Ardından internet tabanlı yatırımcı ilişkileri skoru ile hisse senedi getirileri arasındaki ilişki basit doğrusal regresyon analizi ile SPSS 20 paket programında incelenmiştir. Aşağıdaki tablolarda işletmelerin internet tabanlı yatırımcı ilişkileri skorları (faaliyet raporu, finansal sonuç açıklama, internet sitesi) belirlenmiş ve skorlar arasındaki sıralama ilk 15 ve son 15 işletme olarak yer almaktadır.

Tablo 6: Faaliyet Raporu Sonuçları

BİST Kodu	Skor Kart Oranı	Sıralama
CCOLA	0,924	1
PINSU	0,924	1
PETUN	0,909	2
PNSUT	0,879	3
TUPRS	0,879	3
FROTO	0,864	4
GUBRF	0,833	5

OTKAR	0,833	5
VESBE	0,833	5
CUSAN	0,818	6
MNDRS	0,818	6
NUHCM	0,818	6
VESTL	0,818	6
KRDMA	0,803	7
KRSTL	0,803	7
TOASO	0,803	7
ARSAN	0,379	40
KRTEK	0,379	40
TIRE	0,379	40
FMIZP	0,318	41
OZRDN	0,303	42
AYES	0,288	43
ORMA	0,288	43
TBORG	0,288	43
RODRG	0,273	44
BRKO	0,262	45
BRKSN	0,242	46
EGPRO	0,242	46
IZFAS	0,242	46
SEYKM	0,242	46
VANGD	0,227	47
DARDL	0,136	48
TKURU	0,106	49

Tablo 6’da, TÜYİD tarafından hazırlanan yatırımcı ilişkilerinde faaliyet raporu kategorisinde yer alan 66 adet sorunun analiz sonuçları yer almaktadır. Tabloya bakıldığında, bu kategoride en yüksek orana sahip işletmeler 0,924 oran ile CCOLA ve PINSU olurken, en düşük orana sahip işletme ise 0,106 oran ile TKURU’dur. Detaylı sıralama EK 1’de yer almaktadır.

Tablo 7: Finansal Sonuç Açıklama Sonuçları

BİST Kodu	Skor Kart Oranı	Sıralama

ULKER	0,750	1
DYOBY	0,626	2
HURGZ	0,622	3
TATGD	0,622	3
TUPRS	0,614	4
KRDMA	0,613	5
ANACM	0,600	6
SODA	0,600	6
SARKY	0,591	7
VESTL	0,591	7
AEFES	0,578	8
BOSSA	0,578	8
DGKLB	0,578	8
SKTAS	0,578	8
TRKCM	0,578	8
YATAS	0,578	8
AKSA	0,386	24
BFREN	0,386	24
BRKO	0,386	24
GOODY	0,386	24
SAMAT	0,386	24
TKURU	0,386	24
AVOD	0,378	25
ALCAR	0,364	26
BAKAB	0,364	26
BURCE	0,364	26
BURVA	0,364	26
CELHA	0,364	26
TIRE	0,364	26
ALKA	0,36	27
BAGFS	0,341	28
DARDL	0,333	29
PRZMA	0,318	30
AYES	0,310	31

Tablo 7’de, TÜYİD tarafından hazırlanan yatırımcı ilişkilerinde finansal sonuç açıklama kategorisinde yer alan 45 adet sorunun analiz sonuçları yer almaktadır. Tabloya bakıldığında, bu kategoride en yüksek orana sahip işletme 0,750 oran ile ULKER olurken, en düşük orana sahip işletme ise 0,310 oran ile AYES’dir. Detaylı sıralama EK 2’de yer almaktadır.

Tablo 8: İnternet Sitesi Sonuçları

Bist Kodu	Skor Kart Oranı	Sıralama
ARCLK	0,874	1
CCOLA	0,807	2
AEFES	0,776	3
HURGZ	0,776	3
KRDMA	0,772	4
VESTL	0,772	4
TOASO	0,754	5
ULKER	0,754	5
VESBE	0,754	5
OTKAR	0,737	6
TRKCM	0,729	7
AKSA	0,719	8
FROTO	0,719	8
TATGD	0,707	9
EREGL	0,702	10
PNSUT	0,702	10
DOGUB	0,298	47
ROYAL	0,298	47
DARDL	0,293	48
BRKSN	0,281	49
RTALB	0,281	49
TIRE	0,281	49
TKURU	0,281	49
KENT	0,263	50
OZRDN	0,263	50
ERBOS	0,246	51

EPLAS	0,228	52
SELGD	0,228	52
PRZMA	0,193	53
YBTAS	0,158	54
CMBTN	0,105	55
CMENT	0,105	55

Tablo 8’de, TÜYİD tarafından hazırlanan yatırımcı ilişkilerinde internet sitesi kategorisinde yer alan 59 adet sorunun analiz sonuçları yer almaktadır. Tabloya bakıldığında, bu kategoride en yüksek orana sahip işletme 0,874 oran ile ARCLK olurken, en düşük orana sahip işletmeler ise 0,105 oran ile CMBTN ve CMENT’tir. Detaylı sıralama EK 3’te yer almaktadır.

Tablo 6,7 ve 8’de yer alan 3 ayrı kategorinin birleştirilmesi ile işletmelerin internet tabanlı yatırımcı ilişkileri skoru 170 soru üzerinden değerlendirilmiştir.

Tablo 9: İnternet Tabanlı Yatırımcı İlişkileri Skoru

BİST Kodu	Skor Kart Oranı	Sıralama
CCOLA	0,790	1
VESTL	0,743	2
PETUN	0,743	2
KRDMA	0,743	2
ULKER	0,737	3
PNSUT	0,737	3
PINSU	0,737	3
FROTO	0,737	3
VESBE	0,731	4
TUPRS	0,731	4
TOASO	0,719	5
OTKAR	0,719	5
AEFES	0,710	6
TATGD	0,698	7
DYOBY	0,695	8
RODRG	0,377	72
CMENT	0,377	72
SEYKM	0,359	73
ORMA	0,353	74
SELGD	0,347	75
TIRE	0,341	76
PRZMA	0,341	76

BRKSN	0,323	77
VANGD	0,317	78
OZRDN	0,317	78
IZFAS	0,317	78
BRKO	0,311	79
YBTAS	0,306	80
AYES	0,305	81
DARDL	0,243	82
TKURU	0,240	83

Tablo 9 incelendiğinde, faaliyet raporu, finansal sonuç açıklama ve internet sitesi kategorilerin tamamında en üst sırada yer alan işletme 0,790 oran ile CCOLA olurken, onu takip eden işletmeler ise VESTL, PETUN ve KRDMA'dır. En alt sırada yer alan işletme ise 0,240 oranla TKURU olmuştur. TKURU'nun son sırada olmasının temel sebebi; faaliyet raporlarında yer verilmesi gereken bilgilerinin yetersizliğidir. Detaylı sıralama EK 4'te yer almaktadır.

Tablo 10: Hisse Senedi Getirileri

BİST Kodu	Getiri	Sıralama
NIBAS	1,877	1
IHEVA	1,437	2
TUKAS	1,278	3
IHGZT	1,239	4
DESA	1,235	5
KLMSN	1,112	6
ULUSE	1,049	7
SERVE	1,007	8
DOKTA	0,990	9
BURVA	0,984	10
OYLUM	0,967	11
HEKTS	0,962	12
SELGD	0,916	13
KNFRT	0,892	14
BLCYT	0,858	15
DURDO	0,858	15
DYOBY	-0,452	146
CEMAS	-0,480	147
RODRG	-0,487	148
GOLTS	-0,494	149
VANGD	-0,496	150
CIMSA	-0,501	151

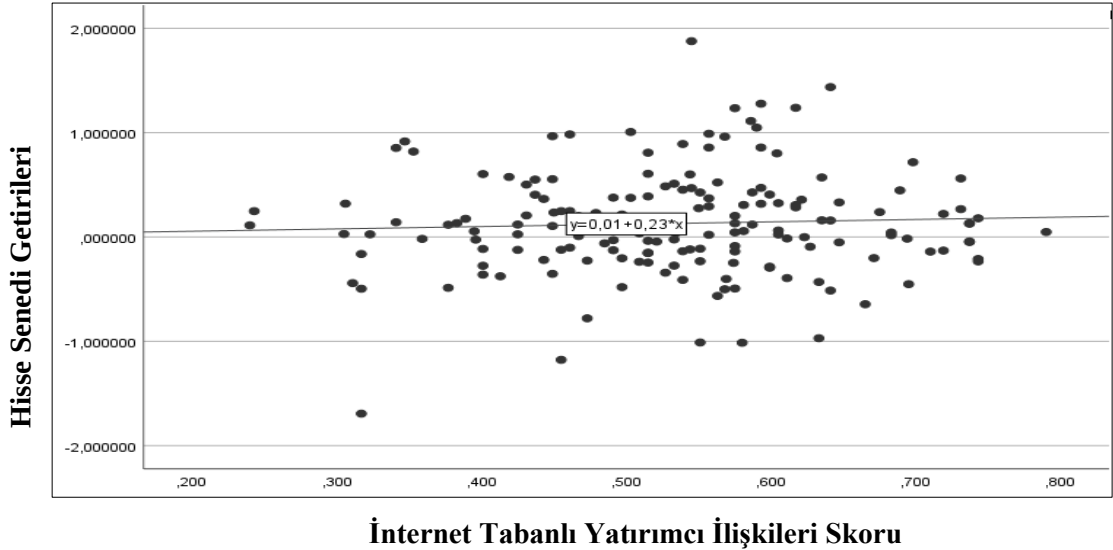
TTRAK	-0,513	152
OZBAL	-0,564	153
KATMR	-0,644	154
SEKUR	-0,779	155
DGKLB	-0,970	156
BTCIM	-1,011	157
ALMAD	-1,013	158
EMNIS	-1,177	159
IZFAS	-1,693	160

Tablo 10 incelendiğinde, 01/01/2018 – 30/11/2019 tarihleri arasında en yüksek getiriye sahip olan işletme 1,877 oran ile NIBAS olurken, en düşük getiriye sahip işletme ise -1,693 oran ile IZFAS olmuştur. Detaylı sıralama EK 5’te yer almaktadır.

İnternet tabanlı yatırımcı ilişkileri skorları belirlendikten sonra, elde edilen yatırımcı ilişkileri skoru ile hisse senedi getirileri arasındaki ilişki basit regresyon analizi ile incelenmiştir. Analiz ile ilgili sonuçlara ve değerlendirmelere geçmeden önce basit doğrusal regresyon analizinin varsayımları hakkında bilgilere yer verilmiştir.

1. Varsayım: Doğrusallık

Şekil 9: İnternet Tabanlı Yatırımcı İlişkileri Skoru ile Hisse Senedi Getirileri Arasındaki Doğrusal İlişki Testi

Analize geçmeden önce bağımlı ve bağımsız değişken arasında doğrusal bir ilişki olup olmadığı test edilmiştir. Şekil 9 incelendiğinde, internet tabanlı yatırımcı

ilişkileri skoru ile hisse senedi getirileri arasında doğrusal ve pozitif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu ilişkinin düşük, orta veya yüksek bir ilişki olup olmadığı aşağıdaki korelasyon matrisi ile tespit edilmiştir.

Tablo 11: Korelasyon Matrisi

		Hisse Senedi Getirileri	İnternet Tabanlı Yatırımcı İlişkileri Skoru
Pearson Correlation	Hisse Senedi Getirileri	1,000	0,051
	İnternet Tabanlı Yatırımcı İlişkileri Skoru	0,051	1,000

Korelasyon, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkinin yönünü ve gücünü gösteren istatistiksel bir yöntemdir (Korelasyon Analizi Nedir?, <http://www.veribilimiokulu.com/korelasyon-analizir-nedir/> , 03.05.2021). Tablo 11'e bakıldığında, internet tabanlı yatırımcı ilişkileri skoru ile hisse senedi getirileri arasında pozitif yönde ancak çok zayıf ilişki olduğu sonucu tespit edilmiştir.

2. Varsayım: Anlamlı Bir Uç Değer Olup Olmaması

Tablo 12: Artık İstatistik

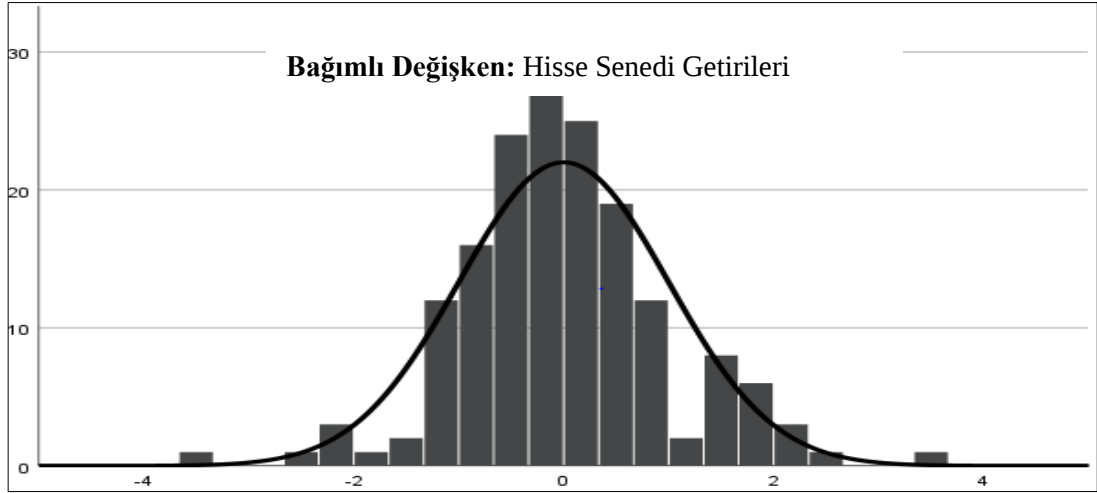
	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Hata	Sayı
Cook's Uzaklığı	0,000	0,187	0,006	0,016	165

Cook's uzaklığı, bir veri noktasının tüm model üzerindeki genel etkisini göstermektedir (Şen, 2018: 42). Anlamlı bir uç değer olup olmadığına bakmak için Cook's uzaklığı satırındaki maksimum değere bakılmalıdır. Bu değer 1'in üzerinde ise anlamlı bir uç değer vardır ve bu değer analizden çıkarılmalıdır.

Tablo 12 incelendiğinde, maksimum değer yaklaşık 0,19'dur. Değer 1'in altında olduğundan analiz kapsamındaki verilerde anlamlı bir uç değer olmadığı sonucuna varılmıştır.

3. Varsayım: Normallik

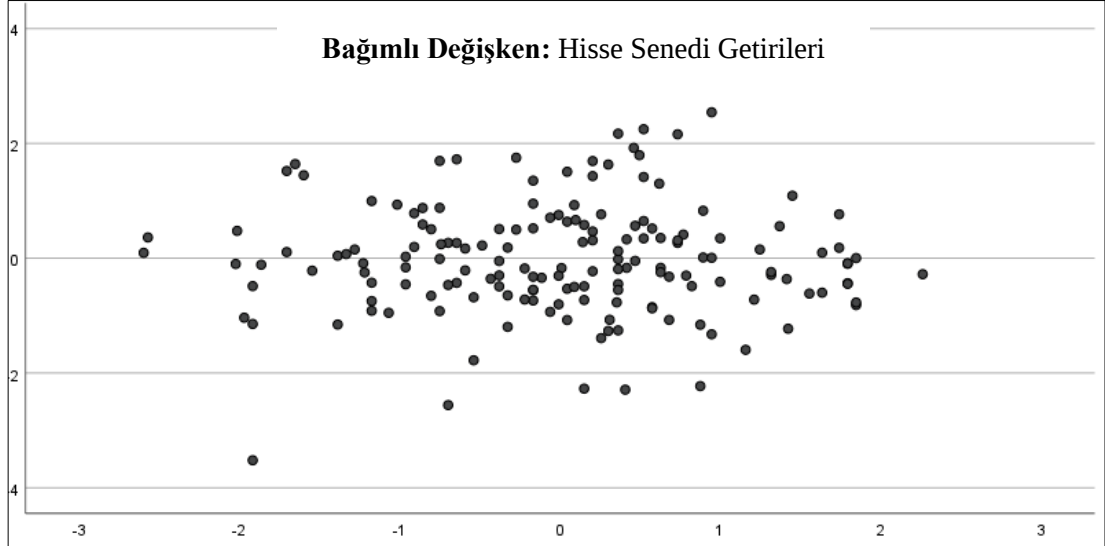
Şekil 10: Histogram

Normallik varsayımı, değişkenlerin normal dağılıp dağılmadığını ifade etmektedir. Şekil 10'a bakıldığında, internet tabanlı yatırımcı ilişkileri skoru bağımsız değişkeni ile hisse senedi getirileri bağımlı değişkeni normal dağılmaktadır. Üçüncü varsayımda sağlandığına göre son varsayım olan eş varyanslılığa (homoscedasticity) geçilmiştir.

4. Varsayım: Eş Varyanslılık (Homoscedasticity)

Şekil 11: Eş Varyanslılık

Eş Varyanslılık, varyansın regresyon doğrusu boyunca bağımsız değişkenin (internet tabanlı yatırımcı ilişkileri skoru) bütün değerleri için aynı olması varsayımı olarak ifade edilmiştir (Spss ile Tez Analizi ve İstatistik, <https://spssiletezanalizleri.wordpress.com/terimler/>, 03.05.2021). Eş varyans

olabilmesi için dikdörtgen bir dağılım beklenmektedir. Şekil 11 incelendiğinde, dikdörtgen bir şekil sağlanmıştır. Bu sebeple eş varyanslılık vardır.

Bu 4 varsayım doğrultusunda kurulan regresyon modelinin güvenilir ve hatasının düşük olduğu sonucuna varılmıştır. 4 varsayım gerçekleştiği için basit doğrusal regresyon analizine geçilmiştir.

Tablo 13: Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Std. Hata	β	t	P
(Sabit)	0,010	0,190		0,054	0,957
İnternet Tabanlı Yatırımcı İlişkileri Skoru	0,226	0,348	0,051	0,649	0,518
Bağımlı Değişken: Hisse Senedi Getirileri					
R= 0,051 R²= 0,003 F= 0,421 p= 0,518					

Gerçekleştirilen analiz kapsamında değişkenler doğrusallık, anlamlı bir uç değer olup olmaması, normallik ve eş varyanslılık varsayımlarını sağlamış olmasına rağmen internet tabanlı yatırımcı ilişkileri skoru ile hisse senedi getirileri arasında $p=0,518>0,05$ anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Yani H_0 hipotezi kabul edilmiştir. İnternet tabanlı yatırımcı ilişkileri skoru bağımsız değişkeni, hisse senedi getirileri bağımlı değişkeninin anlamlı bir tahmin edicisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya’da küreselleşme, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler sonucunda işletmelerin hissedarlarını bilgilendirme faaliyetlerinin önemi artmıştır. Geçmişte yatırımcı ilişkilerini büyük işletmeler iletişim uzmanları ile sürdürürken, küçük işletmeler finans yöneticileri ile sürdürmekte idi. Günümüzde ise işletmeler yatırımcı ilişkilerini yıllık ve ara dönem raporları, özel ya da kamuya açık toplantılar ile gerçekleştirmektedir.

Son yıllarda yatırımcı ilişkileri, işletmelerin hem piyasa değerini artırdığı hem de piyasalarda rekabet etmeyi sağladığı için önem kazanmıştır. Bununla birlikte halka arz olmuş işletmeler yatırımcı ilişkileri faaliyetlerine ağırlık vermeye başlamışlardır. Ayrıca yatırımcılar ile işletmeler arasında bilgi aktarımı sağlanması sonucunda asimetrik bilgiyi azaltmak da hedeflenmiştir.

Bilgi teknolojilerindeki gelişmeler ile birlikte işletmeler interneti, hem hızlı bilgi aktardığı hem de minimum maliyetli olmasından dolayı bir iletişim aracı olarak kullanmaya başlamasıyla internet tabanlı yatırımcı ilişkileri kavramı önem kazanmıştır. İşletmeler yatırımcı ilişkileri internet siteleri ve bu siteler aracılığı ile yatırımcılara sunulan faaliyet raporları, online formlar, konferans gibi uygulamaları sıklıkla kullanmaya başlamışlardır.

İnternet tabanlı yatırımcı ilişkileri ile ilgili Türkiye’de yapılan çalışmalar sınırlı olmakla birlikte çoğunlukla yatırımcı ilişkileri kavramsal boyutta kalmıştır. Bu nedenle internet tabanlı yatırımcı ilişkilerinin değerlendirilmesine yönelik çalışmalara ihtiyaç vardır. Çalışma bu alandaki eksikliği dolduracak bir katkı sağlamayı hedeflemiştir.

Borsa İstanbul A.Ş. imalat sektöründeki işletmelerin internet siteleri çalışma kapsamında incelenmiştir. 165 işletme dâhil edilmiştir. Çalışmada işletmelerin internet tabanlı yatırımcı ilişkileri skorunun belirlenmesi ve bu skorun ilgili işletmelerin hisse senedi getirileri arasındaki ilişkinin var olup olmadığının araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda ilk olarak işletmelerin internet tabanlı yatırımcı ilişkileri skorları belirlenmiş ve skorlar arasındaki sıralamaya bakılmıştır. Faaliyet raporu sonucuna göre; CCOLA ve PINSU 0,924 skor ile en iyi işletme iken, TKURU 0,106 skor ile en kötü işletme olmuştur.

Finansal sonuç açıklama sonucuna göre; ULKER 0,750 skor ile en iyi işletme, AYES 0,310 skor ile en kötü işletme olmuştur.

İnternet sitesi sonucuna göre ise; ARCLK 0,874 skor ile en iyi işletme, CMBTN ve CMENT 0,105 skor ile en kötü işletmelerdir.

Faaliyet raporu, finansal sonuç açıklama ve internet sitesinin sorularının toplanmasıyla elde edilen nihai sıralama, CCOLA 0,790 skor ile en iyi işletme, TKURU 0,240 skor ile en kötü işletme olarak sonuçlanmıştır. CCOLA'nın üç kategorinin toplanmasıyla elde etmiş olduğu 0,790 skor, TÜYİD'in belirlemiş olduğu skor kart ölçeğindeki kriterlere yüksek oranda uyum sağlarken, ayrıca yatırımcı ilişkilerine verdiği önemi ortaya çıkarmıştır. Ayrıca pazarlama yönü kurumsallaşmış, küresel ölçekle mücadele eden ve marka bilinirliği en üst seviyede olan CCOLA'nın tüketicisi kadar yatırımcısıyla da etkili bir çalışma sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Sürdürülebilir bir yatırımcı ilişkileri için, yatırımcıların bilgilendirilmesi önem arz etmektedir.

İnternet tabanlı yatırımcı ilişkileri skoru düşük olan işletmeler genel olarak faaliyet raporunda yer alması gereken kurumsal yönetim ilkeleri uyum raporu ile ilgili bilgilerin eksikliğinden; finansal sonuç açıklama kısmında, işletmeler hakkında fikir verebilecek temel rasyoların (net kar marjı, brüt kar marjı) yetersizliğinden ve çoğunlukla da işletmelere ait temel bilgilere (birleşme, bölünme, konferans görüşmeleri, vb.) ulaşılamamasından; son olarak da internet sitesi kısmında ise, işletmelerin internet sitelerinin içerik bakımından (sunumlar, faaliyet raporları, finansal raporlar, site haritası) eksik olmasından dolayı işletmelerin internet tabanlı yatırımcı ilişkileri skorları düşük çıkmıştır. CCOLA, VESTL, PETUN ve KRDMA gibi yüksek internet tabanlı yatırımcı ilişkileri skoruna sahip işletmelerin ise faaliyet raporu, finansal sonuç açıklama ve internet sitesi kategorilerinde piyasaya yüksek oranda bilgilendirdikleri gözlemlenmiştir.

İnternet tabanlı yatırımcı ilişkileri skoru belirlendikten sonra hisse senedi getirileri arasındaki ilişki için gerçekleştirilen regresyon analizi sonucunda iki değişken arasında ilişki tespit edilememiştir. Bu durum yatırımcıların, işletmelerin yatırımcı ilişkileri faaliyetlerine göre hareket etmedikleri şeklinde yorumlanabilir. Bu yoruma ek olarak, Türkiye'de finansal okuryazarlığını düşük olması, mevcut ve

potansiyel yatırımcıların işletmelerin internet sitelerine bakmaması gibi durumlardan dolayı iki değişken arasında ilişki saptanmamıştır.

Bu bağlamda önceki yazınlardan farklı sonuçlara ulaşılmış olsa da işletmelerin yatırımcı ilişkileri yönetimi kalitelerini artırmaları, hem piyasadaki asimetrik bilgiyi azalttığı için hem de piyasadaki etkinliği artırması hususunda önem teşkil etmektedir.

Çalışma Borsa İstanbul A.Ş. imalat sektöründeki işletmeler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle çalışma sonuçları genelleme yapılmasına olanak tanımamaktadır. Çünkü elde edilen sonuçlar veri setinin artırılmasına ya da azaltılmasına bağlı olarak değişkenlik gösterebilecektir. Bu durumda da başka bir sektörde çalışmanın yapılması işletmelerin hisse senedi getirisini artırabilir ve farklı bir sonuca da ulaşılabilir. Gelecek çalışmalar açısından internet tabanlı yatırımcı ilişkileri skoru ve hisse senedi getirileri arasındaki ilişkinin tespiti için; yatırımcı profili, işlem hacmi, yatırımcıların demografik özellikleri gibi ara değişkenlerin analize dahil edilmesiyle farklı analiz çalışmalarının da yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

A. Şirmemmedov, K. (2019). *Yeni Teknolojilerin Şirketler Üzerindeki Etkileri: Bulanık Ortamda Bütünleşik Bir Yaklaşım İle Değerlendirme*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

Abdulhamid, F.Z., Saleh, M. ve Yusof, M. (2002). Investor Relations in Developing Country: A Disclosure Strategy. *SSRN Electronic Journal*. ss :1-11. Erişim adresi: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=383040 .

AbuGhazaleh, N.M. (2012). The Determinants of Web-Based Investor Relations Activities by Companies Operating in Emerging Economies: The Case of Jordon. *The Journal of Applied Business Research*. 28(2): 209-221.

Adıgüzel, M. (2019). Covid-19 Pandemisinin Türkiye Ekonomisine Etkilerinin Makroekonomik Analizi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (37): 191-221.

Agarwal, V., Liao, A., Nash, E.A. ve Taffler, R.J. (2008). The Impact of Effective Investor Relations on Market Value. *The Management School University of Edinburg*. Erişim adresi: <https://efmaefm.org/0EFMAMEETINGS/EFMA%20ANNUAL%20MEETINGS/2008-Athens/papers/Taffler.pdf> .

Akbaş, A. (2020). *Türk İmalat Sanayisinde Birleşme ve Satın Almaların Teknolojik Yayılma Üzerine Etkisi (2005-2019)*. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Altan, O. (2014). *Yatırımcı İlişkileri ve Stratejik Planlama*. <https://blog.isyatirim.com.tr/yatirimci-iliskileri-ve-stratejik-planlama/> , (17.03.2021).

Arslanalp, H. (2020). İmalat Sanayisinde Faaliyet Gösteren İşletmelerin Endüstri 4.0 Farkındalığı: Zonguldak ili Örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aykın, H. (2018). *PMI Endeksi Nedir? , Nasıl Yorumlanır?, Yorum Örneği*. <https://vergidosyasi.com/2018/10/25/pmi-endeksi-nedir-nasil-yorumlanir-yorum-ornegi/> , (04.04.2021).

Ayvalı, A. (2014). *Bireysel Yatırımcı Profili ve Yatırımcı Tercihleri Üzerine Bir Araştırma: Bartın İli Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Bartın: Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bayrak, H. (2020). *Türkiye’de İnternet Kullanımı ve Sosyal Medya İstatistikleri*. <https://dijilopedi.com/2020-turkiye-internet-kullanimi-ve-sosyal-medya-istatistikleri/> , (19.03.2021).

Bayrak, S.S. (2011). *Türkiye İmalat Sanayisinde Bölgesel Öğrenme ve Verimlilik İlişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bellotti, X. A., Agarwal, V. and Taffler, R. J. (2010). The value relevance of effective investor relations. *Paper presented at the EFMA 2008 Annual Meeting*, Athens, Greece.

Beydemir, C. (2006). *1960-1980 Yılları Arası Beş Yıllık Kalkınma Planlarının İrdelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bozan, E. (2020). *Hisse Senedi Fiyatlarını Belirleyen 10 Faktör*. <https://konupara.com/yatirim/borsa/hisse-senedi-fiyati-nasil-belirlenir-9648/> , (04.10.2021).

Breaker, D. *Best IR Websites: The Top 10 Investor Relations Websites by Traffic (and how they do it)*. <https://www.scripted.com/best-ir-websites> , (22.03.2021).

Brennan, M.J. ve Tamarowski, C. (2000). Investor Relations, Liquidity and Stock Prices. *Journal of Applied Corporate Finance*. 12(4): 26-37.

Brennan, N.M. ve Kelly, S. (2000). Use of the Internet by Irish Companies for Investor Relations Purposes. *Accountancy Ireland*. 32(4): 1-10.

Bushee, B.J. ve Miller, G.S. (2012). Investor Relations, Firm Visibility and Stock Prices. *Journal of Applied Corporate Finance*. 12(4): 26-37.

Çakır, H. Ve. Topçu, H. (2005). Bir İletişim Dili Olarak İnternet. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 19: 71-96.

Çoban, U. (2016). *Halka Arz Edilmiş Türk Futbol Kulüpleri Web Sitelerinin İngiltere'deki Rakipleriyle Yatırımcı İlişkileri İçeriği Karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

D. Saygılı, N. (2019). *Petrol Fiyatlarındaki Dalgalanmaların İmalat Sanayi Üzerindeki Etkisi: 2000'den Günümüze Türkiye Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Deming, Y., Yanchao, W. ve Quingquan, X. (2007). Investor-Relations Management, Corporate Governance and Firm Value. *Nankai Business Review* 3. Erişim adresi: <http://en.cnkci.com.cn/> .

Demir, E. (2006). Birey ve .Aile Yaşamına İlişkin Konularda İnternet Kullanımının

Demir, İ. (2020). Kovid-19 (Koronavirüs) Salgınının Ekonomik Etkileri. *ULİSA 12*. (1): 1-30. Erişim adresi: https://aybu.edu.tr/enstituroot/_contents/yulisa/files/ULI%CC%87SA12_Kovid_19_Ekonomik_Etkiler.pdf .

Doğan, M. (2013). Türkiye Sanayileşme Sürecine Genel Bir Bakış. *Marmara Coğrafi Dergisi*. (28): 211-231.

Dolphin, R. (2003). Approaches to investor relations: Implementation in the British Context. *Journal of Marketing Communications* 9: 29-43.

Dordevic, B., Dordevic, M. ve Stanujkic, D. (2012). Investor Relations on the Internet : Analysis of Companies on the Serbian Stock Market. *Economic Annals*. 57(193): 113-135.

E. Ağar, B. (2019). *Yatırımcı İlişkilerinde Etkin Websitesi Yönetiminin Önemi*.

E. Özen, A. (2015). Seçilmi Göstergelerle Türkiye İmalat Sanayinin Analizi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*. 5(2015): 140-162.

Eğilmez, M. (2012). *Sanayi Üretimi ve Kapasite Kullanımı Nasıl Ölçülür?*. <https://www.mahfiegilmez.com/2012/03/sanayi-uretimi-ve-kapasite-kullanm-nasl.html> , (04.04.2021).

Elbir, G. ve Kandır, S.Y. (2017). Yatırım Duyurularının Pay Getirileri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi: Demir-Çelik Sektörü Örneği. *Ekonomi Bilimler Dergisi*. 9(1): 16-32.

Encylopaedia Britannica Editörleri. (2021). *Industrial Revoluation*. <https://www.britannica.com/event/Industrial-Revolution> , (27.03.2021).

Etkisinin Belirlenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Gackowski, T. (2017). The Idea of Investor Relations in the Modern Economy: A Communication Approach. *Economic Research*. 30(1): 1-13.

Geerings, J., Bollen, L.H.H. ve Hassink, H.F.D. (2003). Investor Relations on the Internet: A Survey of the Euronext Zone. *The European Accounting Rewiew* 2003. 12(3): 567-579.

Gökgül, M. (2014). *Türkiye’de E- Ticaret ve İşletmelere, Tüketicilere Sağladığı Avantajlar, Dezavantajlar*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gürlesel, C.F. (2009). *Global Sanayi Eğilimleri ve Türkiye İçin Değerlendirme*. 1. Baskı. İstanbul Sanayi Odası Yayınları.

Hamid, F.Z.A., Md Salleh, S.M. ve Md Yusof, M.A. (2003). Investor Relations in Developing Country: A Discloure Strategy. *Universiti Utrara Malaysia – School of Accountancy*. ss: 2-11.

Hockerts, K. ve Moir, L. (2004). Communicating Corporate Responsibility to Investors: The Changing Role of the Investor Relations Function. *Journal of Business Ethics*. 52: 85-98.

Hoffman, A.O.I., Pennings, S.M.E. ve Wies, S. (2010). The Role of Marketing in Managing Investor Relations. *32nd Inform Marketing Science Conference*. ss: 1-55.

Hodgson, V.I. ve Hodgson, A. (2008). Marketing Communication Expenditures and Financial Capital: The Impact of Marketings as an Option. *Australian Journal of Management*. 33(2): 333-353.

International Monetary Fund. (2021). *World Economic Outlook Update (January 2021): Policy Support and Vaccines Expected to Lift Activity*. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/01/26/2021-world-economic-outlook-update> , (30.03.2021).

Investing. Investing.com. (30.11.2019).

Iyer, A. (2018). Moving from Industry 2.0 to Industry 4.0: A Case of Study from India on Leapfrogging in Smart Manufacturing. *15th Global Conference on Sustainable Manufacturing*. 21(1): 663-670.

İlbasmış, S. (2013). *Yatırımcı İlişkilerinde Halkla İlişkilerin Değeri: Kullanımlar & Doyumlar Yaklaşımı Çerçevesinde Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İmer, H. (2015). Türkiye İmalat Sanayiinde Sektörel Kümelenme ve Rekabet Gücü: Seçilmiş Bölgeler İçin Bir Analiz. (Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İstanbul Sanayi Odası (2021). *Dünyada İmalat PMI Mart 2021 Raporu*. <https://iso.org.tr/diger-haberler/iso-turkiye-imalat-pmi-mart-2021-raporu-ile-turkiye-sektorel-pmi-raporu-aciklandi/> , (04.04.2021).

İstanbul Sanayi Odası (2021). *Dünyada İmalat PMI Şubat 2021 Gelişmeleri*. <https://iso.org.tr/haberler/diger-haberler/istanbul-sanayi-odasi-iso-dunya-imalat-pmi-gelistmeleri-subat-2021-raporunu-acikladi/> , (04.04.2021).

Kamuyu Aydınlatma Platformu. *BİST İmalat Sektörü*.
<https://www.kap.org.tr/tr/sektorler> , (01.11.2019).

Kamuyu Aydınlatma Platformu. *Genel Bilgi*. <https://www.kap.org.tr/tr/menu-icerik/KAP-Hakkinda/Genel-Bilgi> , (22.03.2021).

Kaya, V. ve Yalçınkaya, O. (2016). İmalat Sanayinin Gelişimi, Ekonomik Büyüme ve Cari Açık İlişkisi: Brics + Seçilmiş Yükselen Piyasa Ekonomileri (1992-2012). *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 30(1): 91-119.

Kelly, K., Laskin, A. ve Rosenstein, G. (2010). Investor Relations: Two Way Symmetrical Practice. *Journal of Public Relations Research*. 22(2): 182-208.

Koç, E., Kaya, K. Ve Şenel, M.C. (2017). Türkiye’de Sanayi Sektörü ve Temel Sanayi Göstergeleri – Ekonomik Güven Endeksi. *Mühendislik ve Makine*. 58(688): 15-37.

Koç, E., Şenel, M.C. ve Kaya, K. (2018). Dünyada ve Türkiye’de Sanayileşme I – Strateji ve Temel Sanayileşme Sorunları. *Mühendislik ve Makina*. 59(590): 1-28.

Kozhan, S. (2019). *İmalat Sanayisinin Türkiye Ekonomisine Etkileri: 1990-2017*. (Yüksek Lisans Tezi). Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kudar, D. (2010). *Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve İmalat Sanayinde Sektörel Bir Değerlendirme*. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Lafdal, S. (2016). *Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarının Web Sitelerindeki Yatırımcı İlişkilerinde İletişim Stratejileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Laskin, A. (2009). A Descriptive Account of The Investor Relations Profession: A Nationally Study. *Journal of Business Communication*. 46(2): 208-233.

Laskin, A. (2010). *Managing Investor Relations: Strategies for Effective Communication*. Newyork: Business Expert Press.

Levisauskaite, K. (2010). Investment Analysis and Portfolio Management. *Education and Culture DG Lifelong Learning Programme*. Vytautas Magnus University. ss: 4-165.

Manyika, J., Sinclair, J., Dobbs, R., Stribe, G., Rassey, L., Mischke, J., Remes, J., Roxburgh, C., George, K., O'Halloran, D. ve Ramaswamy, S. (2012). Manufacturing the Future: The Next era of Global Growth and Innovation. *McKinsey Global Institute*. ss: 1-155.

Merdane, F.E. (2019). *TMS/UFRS' ye Göre Maddi Duran Varlıkların Muhasebeleştirilmesi ve Değerleme İşlemleri: BİST' te İşlem Gören İmalat Sanayi Firmaları Üzerine Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Hatay: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Mokyr, J. (1999). *The Second Industrial Revolution, 1870-1914*. Roma: Laterza Publishing. Erişim adresi: https://en-econ.tau.ac.il/sites/economy_en.tau.ac.il/files/media_server/Economics/PDF/Mini%20courses/castronovo.pdf .

Nel, G.F., Smith, E. ve Brummer, L.E. (2018). The Link Between Internet Investor Relations and Information Asymmetric. *South African Journal of Economic and Management Sciences*. 21(1): 1-10.

Orçun, Ç. (2020). İnternet Tabanlı Yatırımcı İlişkileri Analizi: Borsa İstanbul Ulaştırma Sektöründe Bir İnceleme. *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*. 5(1): 128-139.

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2020). *Economic Outlook Aralık 2020*. <https://www.oecd.org/economic-outlook/> , (30.03.2021).

Öcal, F.M. (2014). Türkiye'nin Sanayileşme Sürecine Genel Bakış: 2000-2013. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırma Dergisi*. (8): 14-25.

Özkurt, C. (2016). *Endüstri 4.0. Perspektifinden Türkiye'de İmalat Sanayisinin Durumu: Sakarya İmalat Sanayi Üzerine Bir Anket Çalışması*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Öztürk, E.E. (2020). *Korelasyon Analizi (r) Nedir ?*, <https://www.veribilimiokulu.com/korelasyon-analizir-nedir/> , (23.04.2021).

Parlak, A. (2005). *İnternet ve Türkiye’de İnternetin Gelişimi*. (Bitirme Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Mühendislik Fakültesi.

Petek, A. ve Şanlı, O. (2018). Makroekonomik Değişkenler Açısından Türkiye’de Sanayi Sektörünün Gelişimi ve İmalat Sanayinin Teknolojik Yapısı. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(3): 185-203.

Petek, Z. (2019). *İmalat Sanayinin Ticari Dışa Açıklığı*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü.

Polat, H. (2011). Türkiye Ekonomisinde İmalat Sanayi. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 1(2): 24-39.

Rodrings, M.C. (2016). Use of the Internet for Investor Relations by Public Listed Companies. *Corporate Ownership & Control*. 13(4): 81-88.

Sağlam, Y. (2013). *1980 sonrası Türk İmalat Sanayi’ nin Gelişimi ve Dışa Açıklık*. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Saka, E. (2016). Türkiye’de İnternet. *Türkiye’de İletişim: Dün-Bugün-Yarın*. Ss:957-966. Erişim adresi: https://www.academia.edu/35397750/T%C3%BCrkiye_de_%C4%B0nternet .

Sayın, H. (2014). İnternetin Tarihi ve İnternet Dünyasındaki Gelişmeler. <https://www.huseyinsayin.com/internet-tarihi-ve-internetteki-gelismeler-2/> , (19.03.2021).

Soylu, O.B. (2020). Türkiye Ekonomisinde Covid 19’un Sektörel Etkileri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmalar Dergisi*. 7(5): 169-185.

SPSS ile Tez Analizi ve İstatistik. <https://spssiletezanalizleri.wordpress.com/terimler/> , (03.05.2021).

Statham, A. (2020). *Investor Relations Websites Best Practices for 2020*. <https://q4blog.com/2020/06/18/investor-relations-website-best-practices-for-2020/> , (01.02.2021).

Sulak, H. ve Sarı, Y. (2007). Küreselleşme Sürecinde Denizli İmalat Sanayi İşletmelerinin Verimlilik Düzeyi ve Rekabet Gücüne Yönelik Bir Çalışma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*. 12(2): 299-318.

Şahin, D. (2015). *Türkiye’de İmalat Sanayinin Yapısal Dönüşümü ve Rekabet Gücündeki Değişim: Çin Ekonomisi İle Karşılaştırma*. (Doktora Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şen, S. (2018). Regresyon. *Harran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*. ss: 1-71. Erişim adresi: https://sedatsen.files.wordpress.com/2018/12/10.SUNUM_.pdf .

T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2018). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), İmalat Sanayii Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu. <https://www.sbb.gov.tr/ozel-ih-tisas-komisyonu-raporlari/#1540024439304-a1816e9a-4191> , (31.03.2021).

Temizel, F. (2010). Yatırımcı İlişkileri Yönetimi Uygulamaları. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. 46: 175-188.

Temizel, F. ve Bayçelebi B.E. (2016). Yatırımcı İlişkileri Yönetimi İçeriği ile TOPSİS Performans Sıralaması Arasındaki İlişkinin Analizi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 8(3): 98-106.

Temizel, F. ve Coşkun, İ.O. (2010). Finansal Piyasalar ile Etkin Bir İletişim ve Geliştirilmiş Şeffaflık Aracı Olarak Yatırımcı İlişkileri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*. 12(2): 81-102.

Temizel, F. ve Çoban, U. (2017). Borsa İstanbul’daki Türk Futbol Kulüpleri Web Sitelerinin İngiltere’deki Rakipleriyle Yatırımcı İlişkileri Açısından Analizi. *Business & Management Studies: An International Journal*. 5(1): 191-208.

Temizel, F. Ve Kostakoğlu, S.F. (2017). Web Tabanlı Yatırımcı İlişkileri Yönetimi Uygulamaları: Borsa İstanbul'da İşlem Gören Sigorta Sektörü Şirketleri Üzerinde Bir İnceleme. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 17(2): 113-124.

Temizel, F. ve Kostakoğlu, S.F. 8(2016). Web Tabanlı Yatırımcı İlişkileri Yönetimi Uygulamaları: Borsa İstanbul'da İşlem Gören Madencilik Sektörü Şirketlerine Yönelik Bir Uygulama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 16(4): 161-170.

Temizel, F., Esen, E. ve Ulucan, C. (2017). Borsa İstanbul Kurumsal Yönetim Endeksindeki Şirketlerin Web Tabanlı Yatırımcı İlişkileri Yönetimi Etkinliklerinin Borsa İstanbul 100 Endeksindeki Şirketler Arasındaki Konumu. *Business and Management Studies An International Journal* . 5(3): 604-626.

Temizel, F., Sarıkaya, M. ve Bayram, F. (2010). Yatırımcı İlişkileri Yönetiminde İletişim ve Bilgi Teknolojilerinin Rolü: İMKB 50 Endeksi Uygulaması. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 24(2): 1-20.

Theaker, A. (2016). *Halkla İlişkiler El Kitabı*. Çev. Murat Yaz. İstanbul: Mediacat.

Tregenna, F. (2008). Sectoral Engines of Growth in South Africa : An Analysis of Services and Manufacturing. *World Institute for Development Economics Research*. 98: 1-40. Erişim Adresi: <https://www.wider.unu.edu/publication/sectoral-engines-growth-south-africa> .

Tuncer, İ. ve Altıok, M. (2012). Türkiye İmalat Sanayisinde Büyüme ve Büyümenin İstihdam Yoğunluğu: 1980-2008 Dönemi. *Mersin Üniversitesi Çalışma İlişkileri Dergisi*. 3(1): 1-22.

Türk Dil Kurumu. *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. <https://sozluk.gov.tr>. (01.04.2021).

Türkay, İ. (2016). *2016'da Dünyada ve Türkiye'de İnternet Kullanımı*. <https://vergialgi.net/2016-da-dunyada-ve-turkiye-de-internet-sosyal-medya-kullanimi> , (19.03.2021).

Türkiye İstatistik Kurumu. (2021). *GSMH Sanayi Endeksi, İhracat-İthalat*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gross-Domestic-Product-by-Provinces-2019-33663> , (29.03.2021).

Türkiye Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği. (2016). Türkiye'nin Küresel Rekabetçiliği İçin Bir Gerekliklik Olarak Sanayi 4.0. *The Boston Consulting Group*. ss: 5-64. Erişim adresi: https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/download/7494_67a3aa94bcfce900229f42280fa1ba68

Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği. (2020). *Türkiye'de Korona Salgınının Sektörlere Etkileri*. <https://www.turmob.org.tr/Commons/FileContent/c9a8566e-7746-415c-9b6b-dc6ba066f066/Icerik> , (04.04.2021).

Türkiye Yatırımcı İlişkileri Derneği.(2014). *Yatırımcı İlişkileri Ödülleri 2014 Bilgilendirme Kitapçığı*. Erişim adresi: http://www.tuyid.org/files/zirve2014/TUYID_Yatirimci_Iliskileri_Odulleri_2014_Bilgilendirme_Kitapcigi.pdf .

Türkiye Yatırımcı İlişkileri Derneği. (2015). *Beyaz Kitap Yatırımcı İlişkileri İletişim Araçları – II*. ss: 1-8. Erişim adresi: [http://www.tuyid.org/files/sunumlar/TUYID_Beyaz_Kitap_2015-II YATIRIMCI_ILISKILERI_ILETISIM__ARACLARI.pdf](http://www.tuyid.org/files/sunumlar/TUYID_Beyaz_Kitap_2015-II_YATIRIMCI_ILISKILERI_ILETISIM__ARACLARI.pdf) .

Türkiye Yatırımcı İlişkileri Derneği. (2016). *Yatırımcı İlişkileri Önemi ve Fonksiyonu-I*. ss: 5-11.

Türkiye Yatırımcı İlişkileri Derneği. (2020). *Şirket İnternet Sitesi*. ss: 1-12. Erişim adresi:http://www.tuyid.org/files/yayinlar/TUYID_Beyaz%20Kitap%20INTERNET%20SITESI.pdf ,

United Nations Industrial Development Organization. (2020). *World Manufacturing statistics for Quarter IV 2020*. https://xfiles.unido.org/index.php/s/EZ6EPbkmFSdmDxZ/download?_ga=2.11895988.1486772850.1620704606-401536468.1616587144 , (30.03.2021).

Yaldız, E. (2018). *İmalat Sanayi Nedir*. <https://www.muhendisbeyinler.net/imalat-sanayi-nedir/> , (28.03.2021).

Yalım, F. (2018). Bir Finansal Halkla İlişkiler Aracı Olarak Yıllık Faaliyet Raporları: Borsa İstanbul'da İşlem Gören Ulaştırma Sektör Şirketleri Üzerinden Bir İnceleme. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*. 6(2): 1128-1154.

Yücel, T.F. (2015). *Cumhuriyet Türkiye'si'nin Sanayileşme Öyküsü*. Ankara: Kağıt Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Z. Taşdemir, S. (2019). *İhracatın Firma İstihdamına Etkisi: Türkiye İmalat Sanayi Örneği*. (Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- **Araştırmaya Dahil Olan İşletmelerin İnternet Siteleri**

ACSEL. <https://www.aciselsan.com.tr/> , (08.11.2019).

ADANA. <http://www.adanacimento.com.tr/tr> , (08.11.2019).

ADEL. <https://www.adel.com.tr/> , (08.11.2019).

AEFES. <https://www.anadoluefes.com/> , (08.11.2019).

AFYON. <http://www.afyoncimento.com/> ,(08.11.2019).

AKCSN. <http://www.akcansa.com.tr/> , (08.11.2019).

AKSA. <https://www.aksa.com/tr> , (08.11.2019).

ALCAR. <https://www.alarko-carrier.com.tr/tr> , (09.11.2019).

ALKA. <https://www.alkimkagit.com.tr/tr/anasayfa/> , (09.11.2019).

ALKIM. <https://www.alkim.com.tr/> , (09.11.2019).

ALMAD. <http://www.altinyag.com.tr/> , (09.11.2019).

ANACM. <https://www.anadolucam.net/> , (09.11.2019).

ARCLK. <https://www.arcelik.com.tr/> , (09.11.2019).

ARSAN. http://www.arsantextile.com/contact_tr.html , (09.11.2019).

ASLAN. <http://www.aslancimento.com.tr/tr> , (09.11.2019).

ASUZU. <https://www.anadoluisuzu.com.tr/> , (09.11.2019).

ATEKS. <https://www.akintekstil.com.tr/> , (08.11.2019).

AVOD. <http://www.avod.com.tr/tr/> , (10.11.2019).

AYES. <https://ayescelik.com/> , (10.11.2019).

AYGAZ. <https://www.aygaz.com.tr/> , (10.11.2019).
BAGFS. <https://www.bagfas.com.tr/> , (10.11.2019).
BAKAB. <https://bakambalaj.com.tr/> , (10.11.2019).
BANVT. <http://www.banvit.com/> , (10.11.2019).
BASCM. <http://www.bastas.com.tr/> , (10.11.2019).
BFREN. <https://www.boschfren.com.tr/> , (11.11.2019).
BLCYT. <https://www.biliciyatirim.com/> , (11.11.2019).
BOLUC. <http://www.bolucimento.com.tr/tr> , (11.11.2019)
BOSSA. <http://www.bossa.com.tr/> , (12.11.2019).
BRISA. <https://www.brisa.com.tr/> , (12.11.2019).
BRKO. <http://www.birko.com.tr/> , (11.11.2019).
BRKSN. <https://www.berkosan.oetech.org/index.html> , (11.11.2019).
BRMEN. <http://www.birlikmensucat.com.tr/> , (11.11.2019).
BRSAN. <https://www.borusanmannesmann.com/> , (11.11.2019).
BSOKE. <https://www.batisoke.com.tr/> , (11.11.2019).
BTCIM. <https://www.baticim.com.tr/> , (10.11.2019)
BUCIM. <http://www.bursacimento.com.tr/> , (12.11.2019).
BURCE. <https://www.burcelik.com.tr/> , (12.11.2019).
BURVA. <https://www.burcelikvana.com/> , (12.11.2019).
CCOLA. <https://www.coca-cola.com.tr/anasayfa> , (12.11.2019).
CELHA. <http://www.celikhalat.com.tr/> , (12.11.2019).
CEMAS. <https://cemas.com.tr/> , (12.11.2019).
CEMTS. <http://www.cemtas.com.tr/> , (12.11.2018).
CIMSA. <https://www.cimsa.com.tr/tr> , (13.11.2019).
CMBTN. <https://www.cimbeton.com.tr/> , (12.11.2019).
CMEN. <https://www.cimentas.com.tr/> , (13.11.2019).
CUSAN. <https://www.cuhadaroglu.com/> , (13.11.2019).
DAGI. <https://kurumsal.dagi.com.tr/> , (13.11.2019).
DARDL. <https://www.dardanel.com.tr/> , (13.11.2019).
DENCM. <https://www.denizli-cam.com.tr> , (13.11.2019).
DERIM. <https://www.derimod.com.tr/> , (13.11.2019).
DESA. <https://www.desa.com.tr/> , (14.11.2019).

DEVA. <https://www.deva.com.tr/tr/> (14.11.2019).

DGKLB. <https://www.dogtaskalebek.com/> , (14.11.2019)

DIRIT. <http://diriteks.com/> , (14.11.2019)

DITAS. <https://www.ditas.com.tr/> , (14.11.2019).

DMSAS. <https://www.demisas.com.tr/> ,(13.11.2019).

DOBUR. <https://www.doganburda.com/> ,(14.11.2019).

DOGUB. <https://www.dogusanas.com.tr/> , (14.11.2019).

DOKTA. <https://www.doktas.com/> , (14.11.2019)

DURDO. <https://www.ddpack.com.tr/> , (15.11.2019).

DYOBY. <https://www.dyo.com.tr/> , (15.11.2019).

EGEEN. <https://egeendustri.com.tr/> , (15.11.2019).

EGGUB. <http://www.egegubre.com.tr/> , (15.11.2019).

EGPRO. <http://www.egeprofil.com.tr/> , (15.11.2019).

EGSER. <https://www.egeseramik.com/> , (15.11.2019).

EKIZ. <https://www.ekizkimya.com/> , (15.11.2019).

EMKEL. <http://www.emekelektrik.com.tr/> , (16.11.2019).

EMNIS. <http://www.eminisambalaj.com/> , (16.11.2019).

EPLAS. <http://www.egeplast.com.tr/> , (15.11.2019).

ERBOS. <https://erbosan.com.tr/> , (16.11.2019).

EREGL. <https://www.erdemir.com.tr/> , (16.11.2019).

ERSU. <https://www.ersu.com.tr/tr/kurumsal.html> , (16.11.2019).

FMIZP. <http://www.fmizp.com/Main/FMIZP.aspx> , (16.11.2019).

FROTO. <https://www.fordotosan.com.tr/tr> , (16.11.2019).

GEDZA. <https://www.gedizambalaj.com/> , (16.11.2019).

GENTS. <https://www.gentas.com.tr/> , (17.11.2019).

GEREL. <https://gersan.com.tr/> , (17.11.2019).

GOLTS. <https://www.goltas.com.tr/> , (17.11.2019).

GOODY. https://www.goodyear.eu/tr_tr/consumer.html , (17.11.2019).

GUBRF. <https://www.gubretas.com.tr/> , (17.11.2019).

HATEK. <http://www.hateks.com.tr/mobil/default.asp> , (17.11.2019).

HEKTS. <https://www.hektas.com.tr/> , (17.11.2019).

HURGZ. <https://www.hurriyetkurumsal.com/> , (17.11.2019).

IHEVA. <https://www.ihlas.com.tr/ihlas-ev-aletleri> , (18.11.2019).

IHGZT. <http://www.ihlasgazetecilik.com.tr/> , (18.11.2019).

ISDMR. <https://www.isdemir.com.tr/> , (18.11.2019).

IZFAS. <https://www.izmirfirca.com.tr/> , (18.11.2019).

IZMDC. <https://www.izdemir.com.tr/> , (18.11.2019).

JANTS. <https://www.jantsa.com/> , (18.11.2019).

KAPLM. <http://www.kaplamainambalaj.com.tr/> , (18.11.2019).

KARSN. <https://www.karsan.com.tr> , (19.11.2019).

KARTN. <http://www.kartonsan.com.tr/tr/> , (19.11.2019).

KATMR. <http://www.katmerciler.com.tr/> , (19.11.2019).

KENT. <https://tr.mondelezinternational.com/Kent> , (19.11.2019).

KERV. <https://www.kerevitas.com.tr/tr> , (19.11.2019).

KLMSN. <https://www.klimasan.com.tr/> , (19.11.2019).

KNFRT. <https://www.konfrut.com.tr/> , (19.11.2019).

KONYA. <http://www.konyacimento.com.tr/> , (20.11.2019).

KORDS. <https://www.kordsa.com/tr> , (20.11.2019).

KRDMA. <https://www.kardemir.com/> , (18.11.2019).

KRSTL. <http://www.kristalkola.com.tr/> , (20.11.2019).

KRTEK. <https://karsu.com.tr/> , (19.11.2019).

KUTPO. <https://kurumsal.kutahyaporselen.com/tr> , (20.11.2019).

LUKSK. <https://www.lukskadife.com.tr/> , (20.11.2019).

MAKTK. <https://www.makinatakim.com.tr/> , (20.11.2019).

MERKO. <https://merko.com.tr/tr/> , (21.11.2019).

MNDRS. <https://www.menderes.com/tr> , (21.11.2019).

MRDIN. <http://www.mardincimento.com.tr/tr> , (20.11.2019).

MRSHL. <https://www.marshallboya.com/tr> , (20.11.2019).

NIBAS. <http://nigbas.com.tr/> , (21.11.2019).

NUHCM. <https://www.nuhcimento.com.tr/> , (21.11.2019).

OLMIP. <https://www.olmuksan-ipaper.com/> , (21.11.2019).

ORMA. <http://www.orma.com.tr/> , (21.11.2019).

OTKAR. <https://www.otokar.com.tr/> , (21.11.2019).

OYLUM. <http://www.oylum.com/> , (22.11.2019).

OZBAL. <http://ozbal.com/default.aspx?gy=111&dil=1> , (22.11.2019).

OZRDN. <http://ozerden.com/> , (22.11.2019).

PARSN. <https://www.parsan.com/> , (22.11.2019).

PENG D. <http://www.penguen.com.tr/> , (22.11.2019).

PETKM. <https://www.petkim.com.tr/> , (22.11.2019).

PETUN. <https://www.pinar.com.tr/> , (22.11.2019).

PINSU. <https://www.pinarsu.com.tr/> , (22.11.2019).

PNSUT. <https://www.pinar.com.tr/> , (23.11.2019).

PRKAB. <https://tr.prysmiangroup.com/> , (26.11.2019).

PRZMA. <https://www.prizmapress.com.tr/> , (23.11.2019).

RODRG. <https://www.rodriego.com/> , (23.11.2019).

ROYAL. <https://www.royalhali.com/> , (23.11.2019).

RTALB. <https://rtalabs.com.tr/> , (23.11.2019).

SAMAT. <https://www.saraymatbaa.com.tr/> , (23.11.2019).

SANFM. <https://www.sanifoam.com.tr/> (23.11.2019).

SARKY. <http://sarkuysan.com/> , (23.11.2019).

SASA. <https://www.sasa.com.tr/> , (24.11.2019).

SAYAS. <https://www.sayreklam.com.tr/home> , (24.11.2019).

SEKUR. <http://www.sekuro.com.tr/> , (24.11.2019).

SELGD. <https://www.selcukfood.com/> , (24.11.2019).

SERVE. <http://www.serve.com.tr/> , (24.11.2019).

SEYKM. <https://www.seyitler.com/> , (24.11.2019).

SILVR. <https://www.silverline.com/> , (24.11.2019).

SKTAS. <http://www.soktasgroup.com/> , (25.11.2019).

SNPAM. <https://www.sonmezholding.com.tr/sonmez-pamuklu/> , (25.11.2019).

SODA. <https://www.sisecam.com.tr/tr> , (24.11.2019).

TATGD. <http://www.tatgida.com/tr> , (25.11.2019).

TBORG. <https://www.turktuborg.com.tr/tr/anasayfa#3> , (26.11.2019).

TIRE. <https://www.mondigroup.com.tr/tr/ana-sayfa/> , (21.11.2019).

TKURU. <https://www.tazekuru.com/> , (25.11.2019).

TMPOL. <http://www.temapol.com.tr/> , (25.11.2019).

TMSN. <https://www.tumosan.com.tr/tr> , (26.11.2019).

TOASO. <https://www.tofas.com.tr/Pages/default.aspx> , (25.11.2019).

TRKCM. <https://www.trakya-cam.com.tr/> , (25.11.2019).

TTRAK. <https://www.turktraktor.com.tr/> , (26.11.2019).

TUCLK. <http://www.tugcelik.com.tr/tr/> , (26.11.2019).

TUKAS. <http://www.tukas.com.tr/> , (26.11.2019).

TUPRS. <https://www.tupras.com.tr/> , (26.11.2019).

ULKER. <http://www.ulkerbiskuvi.com.tr/tr-TR/> , (27.11.2019).

ULUSE. <https://www.ulsoyelektrik.com.tr/tr> , (27.11.2019).

ULUUN. <https://www.ulsoyun.com.tr/> , (27.11.2019).

UNYEC. <http://www.unyecimento.com.tr/tr> , (27.11.2019).

USAK. <http://www.usakseramik.com/> , (27.11.2019).

VANGD. <https://www.vanet.com.tr/> , (28.11.2019).

VESBE. <http://vesbe.vestelyatirimciiliskileri.com/default.aspx#> , (28.11.2019).

VESTL. <http://www.vestelyatirimciiliskileri.com/default.aspx> , (28.11.2019).

VKING. <https://www.viking.com.tr/> , (28.11.2019).

YATAS. <https://www.yatasbedding.com.tr/yorgan> , (28.11.2019).

YBTAS. <http://yibitasyozgat.com/> , (28.11.2019).

YUNSA. <https://www.yunsa.com/#> , (28.11.2019).

EKLER

EK 1: Faaliyet Raporu Sonuçları

BİST Kodu	Skor Kart Oranı	Sıralama
CCOLA	0,924	1
PINSU	0,924	1
PETUN	0,909	2
PNSUT	0,879	3
TUPRS	0,879	3
FROTO	0,864	4
GUBRF	0,833	5
OTKAR	0,833	5
VESBE	0,833	5
CUSAN	0,818	6
MNDRS	0,818	6
NUHCM	0,818	6
VESTL	0,818	6
KRDMA	0,803	7
KRSTL	0,803	7
TOASO	0,803	7
VKING	0,789	8
IHGZT	0,788	9
KONYA	0,788	9
KARTN	0,773	10
KATMR	0,773	10
SARKY	0,773	10
YUNSA	0,773	10
BRISA	0,758	11
KAPLM	0,758	11
KORDS	0,758	11
TTRAK	0,758	11
DYOBY	0,756	12
EREGL	0,756	12
GEDZA	0,756	12
AEFES	0,742	13
TATGD	0,742	13
ALMAD	0,727	14
CEMTS	0,727	14
IHEVA	0,727	14
KLMSN	0,727	14
SASA	0,727	14
TUKAS	0,727	14
AKCSN	0,712	15
ARCLK	0,712	15

DESA	0,712	15
GOLTS	0,712	15
IZMDC	0,712	15
KERTV	0,712	15
ULKER	0,712	15
DENCM	0,697	16
DEVA	0,697	16
DMSAS	0,697	16
DOBUR	0,697	16
HEKTS	0,697	16
KNFRT	0,697	16
PARSN	0,697	16
SODA	0,697	16
ULUSE	0,697	16
CELHA	0,682	17
DGKLB	0,682	17
GENTS	0,682	17
MRDIN	0,682	17
TRKCM	0,682	17
AVOD	0,670	18
ASUZU	0,667	19
BOSSA	0,667	19
CIMSA	0,667	19
AFYON	0,652	20
ANACM	0,652	20
AYGAZ	0,652	20
BLCYT	0,652	20
BUCIM	0,652	20
DITAS	0,652	20
EMKEL	0,652	20
ULUUN	0,652	20
BSOKE	0,636	21
CMBTN	0,636	21
DURDO	0,636	21
EGSER	0,636	21
MERKO	0,636	21
UNYEC	0,636	21
BTCIM	0,626	22
BASCM	0,621	23
BRSAN	0,621	23
HURGZ	0,621	23
KUTPO	0,621	23
OLMIP	0,621	23

OZBAL	0,621	23
PENG D	0,621	23
PRKAB	0,621	23
ALKIM	0,606	24
BAKAB	0,606	24
BOLUC	0,606	24
DIRIT	0,606	24
DOKTA	0,606	24
GEREL	0,606	24
KARSN	0,606	24
PETKM	0,606	24
SAMAT	0,606	24
SAYAS	0,606	24
ADANA	0,591	25
EGEEN	0,591	25
ACSEL	0,576	26
ADEL	0,576	26
ALCAR	0,576	26
ASLAN	0,576	26
CEMAS	0,576	26
DOGUB	0,576	26
HATEK	0,576	26
JANTS	0,576	26
OYLUM	0,576	26
TMPOL	0,576	26
CMENT	0,561	27
KENT	0,561	27
NIBAS	0,561	27
SERVE	0,561	27
SKTAS	0,561	27
ALKA	0,545	28
MAKTK	0,545	28
SILVR	0,545	28
BFREN	0,53	29
EGGUB	0,530	29
ERSU	0,530	29
BAGFS	0,515	30
BRMEN	0,515	30
DAGI	0,515	30
DERIM	0,515	30
EPLAS	0,515	30
BURCE	0,500	31
BURVA	0,500	31

ERBOS	0,500	31
SNPAM	0,500	31
AKSA	0,485	32
BANVT	0,485	32
PRZMA	0,485	32
RTALB	0,485	32
USAK	0,485	32
TUCLK	0,470	33
ATEKS	0,455	34
EMNIS	0,455	34
SEKUR	0,439	35
ISDMR	0,424	36
ROYAL	0,424	36
EKIZ	0,409	37
GOODY	0,409	37
MRS HL	0,409	37
SANFM	0,409	37
SELGD	0,409	37
LUKSK	0,394	38
TMSN	0,394	38
YATAS	0,394	38
YBTAS	0,391	39
ARSAN	0,379	40
KRTEK	0,379	40
TIRE	0,379	40
FMIZP	0,318	41
OZRDN	0,303	42
AYES	0,288	43
ORMA	0,288	43
TBORG	0,288	43
RODRG	0,273	44
BRKO	0,262	45
BRKSN	0,242	46
EGPRO	0,242	46
IZFAS	0,242	46
SEYKM	0,242	46
VANGD	0,227	47
DARDL	0,136	48
TKURU	0,106	49

EK 2: Finansal Sonuç Açıklama Sonuçları

BİST Kodu	Skor Kart Oranı	Sıralama
KRSTL	0,500	1
SEKUR	0,477	1
ULKER	0,750	1
DYOBY	0,636	2
HURGZ	0,622	3
TATGD	0,622	3
TUPRS	0,614	4
KRDMA	0,613	5
ANACM	0,600	6
SODA	0,600	6
SARKY	0,591	7
VESTL	0,591	7
AEFES	0,578	8
BOSSA	0,578	8
DGKLB	0,578	8
SKTAS	0,578	8
TRKCM	0,578	8
YATAS	0,578	8
CCOLA	0,568	9
FROTO	0,568	9
GENTS	0,568	9
KARSN	0,568	9
MNDRS	0,568	9
PETUN	0,568	9
PNSUT	0,568	9
ULUUN	0,568	9
YUNSA	0,568	9
KERVT	0,556	10
DURDO	0,545	11
EREGL	0,545	11
ISDMR	0,545	11
IZMDC	0,545	11
KATMR	0,545	11
PETKM	0,545	11
SILVR	0,545	11
TOASO	0,545	11
VESBE	0,545	11
VKING	0,545	11
KUTPO	0,533	12
TUCLK	0,533	12

ACSEL	0,523	13
DOKTA	0,523	13
GOLTS	0,523	13
GUBRF	0,523	13
NIBAS	0,523	13
NUHCM	0,523	13
OTKAR	0,523	13
PENGD	0,523	13
PINSU	0,523	13
RTALB	0,523	13
TBORG	0,523	13
AYGAZ	0,522	14
HEKTS	0,511	15
KLMSN	0,511	15
KORDS	0,511	15
BRKSN	0,500	16
EGGUB	0,500	16
EMKEL	0,500	16
EMNIS	0,500	16
JANTS	0,500	16
KNFRT	0,500	16
OZBAL	0,500	16
SASA	0,500	16
SNPAM	0,500	16
DEVA	0,489	17
EGPRO	0,489	17
GEREL	0,489	17
HATEK	0,489	17
ULUSE	0,489	17
ADANA	0,477	18
ARSAN	0,477	18
ASUZU	0,477	18
ATEKS	0,477	18
BRISA	0,477	18
CUSAN	0,477	18
DESA	0,477	18
DMSAS	0,477	18
FMIZP	0,477	18
IHEVA	0,477	18
KRTEK	0,477	18
LUKSK	0,477	18
PRKAB	0,477	18
RODRG	0,477	18

TMSN	0,477	18
AKCSN	0,467	19
ALMAD	0,467	19
ARCLK	0,467	19
CIMSA	0,467	19
EGEEN	0,467	19
OLMIP	0,467	19
SERVE	0,467	19
BLCYT	0,455	20
BRMEN	0,455	20
BUCIM	0,455	20
CEMTS	0,455	20
CMENT	0,455	20
DAGI	0,455	20
DENCM	0,455	20
DITAS	0,455	20
EGSER	0,455	20
IHGZT	0,455	20
KONYA	0,455	20
MERKO	0,455	20
PARSN	0,455	20
SANFM	0,455	20
SEYKM	0,455	20
TUKAS	0,455	20
USAK	0,455	20
MAKTK	0,444	21
AFYON	0,432	22
BANVT	0,432	22
BOLUC	0,432	22
CEMAS	0,432	22
CMBTN	0,432	22
DIRIT	0,432	22
DOBUR	0,432	22
DOGUB	0,432	22
ERBOS	0,432	22
ERSU	0,432	22
KARTN	0,432	22
KENT	0,432	22
MRDIN	0,432	22
ORMA	0,432	22
ROYAL	0,432	22
SAYAS	0,432	22
TMPOL	0,432	22

TTRAK	0,432	22
VANGD	0,432	22
ADEL	0,409	23
ALKIM	0,409	23
ASLAN	0,409	23
BASCM	0,409	23
BRSAN	0,409	23
BSOKE	0,409	23
BTCIM	0,409	23
DERIM	0,409	23
EKIZ	0,409	23
EPLAS	0,409	23
GEDZA	0,409	23
IZFAS	0,409	23
KAPLM	0,409	23
MRSHL	0,409	23
OYLUM	0,409	23
OZRDN	0,409	23
SELGD	0,409	23
UNYEC	0,409	23
YBTAS	0,409	23
AKSA	0,386	24
BFREN	0,386	24
BRKO	0,386	24
GOODY	0,386	24
SAMAT	0,386	24
TKURU	0,386	24
AVOD	0,378	25
ALCAR	0,364	26
BAKAB	0,364	26
BURCE	0,364	26
BURVA	0,364	26
CELHA	0,364	26
TIRE	0,364	26
ALKA	0,360	27
BAGFS	0,341	28
DARDL	0,333	29
PRZMA	0,318	30
AYES	0,310	31

EK 3: İnternet Sitesi Sonuçları

BİST Kodu	Skor Kart Oranı	Sıralama
ARCLK	0,874	1
COLA	0,807	2
AEFES	0,776	3
HURGZ	0,776	3
KRDMA	0,772	4
VESTL	0,772	4
TOASO	0,754	5
ULKER	0,754	5
VESBE	0,754	5
OTKAR	0,737	6
TRKCM	0,729	7
AKSA	0,719	8
FROTO	0,719	8
TATGD	0,707	9
EREGL	0,702	10
PNSUT	0,702	10
CELHA	0,684	11
PETUN	0,684	11
PINSU	0,684	11
DYOBY	0,667	12
IHEVA	0,667	12
TTRAK	0,667	12
AKCSN	0,655	13
ASUZU	0,649	14
GUBRF	0,649	14
TUPRS	0,649	14
ANACM	0,644	15
BLCYT	0,632	16
DITAS	0,632	16
ISDMR	0,632	16
KATMR	0,632	16
SODA	0,627	17
DGKLB	0,621	18
ALKIM	0,614	19
DENCM	0,614	19
KARSN	0,614	19
MNDRS	0,614	19
GEREL	0,603	20
KERVİT	0,603	20
AYGAZ	0,596	21

BUCIM	0,596	21
PRKAB	0,596	21
BRISA	0,579	22
CUSAN	0,579	22
SILVR	0,579	22
TBORG	0,579	22
AFYON	0,561	23
ALCAR	0,561	23
BSOKE	0,561	23
BTCIM	0,561	23
DAGI	0,561	23
DOBUR	0,561	23
IZMDC	0,561	23
BOSSA	0,552	24
KORDS	0,552	24
ADEL	0,544	25
CEMTS	0,544	25
EMKEL	0,544	25
IHGZT	0,544	25
NIBAS	0,544	25
OZBAL	0,544	25
PETKM	0,544	25
SASA	0,544	25
TUKAS	0,544	25
ULUSE	0,544	25
VKING	0,544	25
CIMSA	0,534	26
MAKTK	0,534	26
ADANA	0,526	27
DOKTA	0,526	27
EGSER	0,526	27
PARSN	0,526	27
YUNSA	0,526	27
AVOD	0,517	28
EGEEN	0,517	28
BOLUC	0,509	29
SEKUR	0,509	29
UNYEC	0,509	29
ALMAD	0,500	30
EGPRO	0,500	30
BURCE	0,491	31
BURVA	0,491	31
DESA	0,491	31

FMIZP	0,491	31
GENTS	0,491	31
KARTN	0,491	31
MRDIN	0,491	31
ULUUN	0,491	31
KLMSN	0,483	32
YATAS	0,483	32
SKTAS	0,475	33
BAGFS	0,474	34
DIRIT	0,474	34
DMSAS	0,474	34
DURDO	0,474	34
EGGUB	0,474	34
KRSTL	0,474	34
MERKO	0,474	34
SNPAM	0,474	34
HEKTS	0,466	35
KUTPO	0,466	35
SERVE	0,466	35
ASLAN	0,456	36
ATEKS	0,456	36
BAKAB	0,456	36
CEMAS	0,456	36
EKIZ	0,456	36
GOLTS	0,456	36
JANTS	0,456	36
KRTEK	0,456	36
LUKSK	0,456	36
SANFM	0,456	36
SARKY	0,456	36
SAYAS	0,456	36
ACSEL	0,439	37
ALKA	0,439	37
KAPLM	0,439	37
TMPOL	0,439	37
OLMIP	0,431	38
BANVT	0,421	39
BRSAN	0,421	39
EMNIS	0,421	39
KONYA	0,421	39
NUHCM	0,421	39
RODRG	0,421	39
SEYKM	0,421	39

USAK	0,421	39
DEVA	0,414	40
HATEK	0,414	40
TUCLK	0,414	40
BFREN	0,404	41
DERIM	0,404	41
GEDZA	0,404	41
GOODY	0,404	41
SAMAT	0,404	41
BASCM	0,386	42
KNFRT	0,386	42
MRSHL	0,386	42
TMSN	0,386	42
ARSAN	0,368	43
ORMA	0,368	43
PENGD	0,368	43
BRMEN	0,351	44
BRKO	0,333	45
IZFAS	0,333	45
OYLUM	0,333	45
VANGD	0,333	45
AYES	0,316	46
ERSU	0,316	46
DOGUB	0,298	47
ROYAL	0,298	47
DARDL	0,293	48
BRKSN	0,281	49
RTALB	0,281	49
TIRE	0,281	49
TKURU	0,281	49
KENT	0,263	50
OZRDN	0,263	50
ERBOS	0,246	51
EPLAS	0,228	52
SELGD	0,228	52
PRZMA	0,193	53
YBTAS	0,158	54
CMBTN	0,105	55
CMENT	0,105	55

EK 4: İnternet Tabanlı Yatırımcı İlişkileri Skoru Sonuçları

BİST Kodu	Skor Kart Oranı	Sıralama
CCOLA	0,79	1
KRDMA	0,743	2
PETUN	0,743	2
VESTL	0,743	2
FROTO	0,737	3
PINSU	0,737	3
PNSUT	0,737	3
SILVR	0,557	3
ULKER	0,737	3
TUPRS	0,731	4
VESBE	0,731	4
OTKAR	0,719	5
SAMAT	0,479	5
TOASO	0,719	5
AEFES	0,710	6
TATGD	0,698	7
DYOBY	0,695	8
ARCLK	0,694	9
GUBRF	0,689	10
EREGL	0,683	11
MNDRS	0,683	11
HURGZ	0,675	12
TRKCM	0,671	13
KATMR	0,665	14
CUSAN	0,647	15
SODA	0,647	15
IHEVA	0,641	16
TTRAK	0,641	16
VKING	0,641	16
ANACM	0,635	17
YUNSA	0,635	17
DGKLB	0,633	18
KERVT	0,633	18
AKCSN	0,627	19
BRISA	0,623	20
KORDS	0,621	21
IHGZT	0,617	22
IZMDC	0,617	22
SARKY	0,617	22
ASUZU	0,611	23

KRSTL	0,611	23
DENCM	0,605	24
NUHCM	0,605	24
SASA	0,605	24
BOSSA	0,604	25
AYGAZ	0,599	26
CELHA	0,599	26
KARSN	0,599	26
BLCYT	0,593	27
CEMTS	0,593	27
DITAS	0,593	27
TUKAS	0,593	27
ULUSE	0,590	28
GENTS	0,587	29
KARTN	0,587	29
KLMSN	0,586	30
BUCIM	0,581	31
DOBUR	0,581	31
ALMAD	0,580	32
DESA	0,575	33
EMKEL	0,575	33
GOLTS	0,575	33
KONYA	0,575	33
PARSN	0,575	33
PRKAB	0,575	33
ULUUN	0,575	33
GEREL	0,574	34
PETKM	0,569	35
CIMSA	0,568	36
HEKTS	0,568	36
DMSAS	0,563	37
OZBAL	0,563	37
ALKIM	0,557	38
DOKTA	0,557	38
DURDO	0,557	38
KAPLM	0,557	38
BSOKE	0,551	39
BTCIM	0,551	39
EGSER	0,551	39
MRDIN	0,551	39
AVOD	0,550	40
GEDZA	0,545	41
NIBAS	0,545	41

DEVA	0,544	42
KUTPO	0,544	42
ADANA	0,539	43
AFYON	0,539	43
AKSA	0,539	43
KNFRT	0,539	43
SKTAS	0,535	44
EGEEN	0,533	45
MERKO	0,533	45
UNYEC	0,533	45
BOLUC	0,527	46
ISDMR	0,527	46
ADEL	0,521	47
ACSEL	0,515	48
ALCAR	0,515	48
DAGI	0,515	48
DIRIT	0,515	48
JANTS	0,515	48
MAKTK	0,515	48
OLMIP	0,515	48
PENG D	0,509	49
SAYAS	0,509	49
EGGUB	0,503	50
SERVE	0,503	50
BR SAN	0,497	51
CEMAS	0,497	51
HATEK	0,497	51
ASLAN	0,491	52
BAKAB	0,491	52
SNPAM	0,491	52
TMPOL	0,491	52
BASCM	0,485	53
SEKUR	0,473	55
YATAS	0,473	55
ALKA	0,467	56
TUCLK	0,467	56
ATEKS	0,461	57
BURCE	0,461	57
BURVA	0,461	57
BAGFS	0,455	58
EMNIS	0,455	58
USAK	0,455	58
TBORG	0,450	59

BANVT	0,449	60
BFREN	0,449	60
DERIM	0,449	60
OYLUM	0,449	60
BRMEN	0,443	61
DOGUB	0,443	61
LUKSK	0,437	62
SANFM	0,437	62
ERSU	0,431	63
KRTEK	0,431	63
EKIZ	0,425	64
KENT	0,425	64
RTALB	0,425	64
FMIZP	0,419	65
TMSN	0,413	66
ARSAN	0,401	67
CMBTN	0,401	67
GOODY	0,401	67
MRSHL	0,401	67
EGPRO	0,396	68
ERBOS	0,395	69
EPLAS	0,389	70
ROYAL	0,383	71
CMENT	0,377	72
RODRG	0,377	72
SEYKM	0,359	73
ORMA	0,353	74
SELGD	0,347	75
PRZMA	0,341	76
TIRE	0,341	76
BRKSN	0,323	77
IZFAS	0,317	78
OZRDN	0,317	78
VANGD	0,317	78
BRKO	0,311	79
YBTAS	0,306	80
AYES	0,305	81
DARDL	0,243	82
TKURU	0,240	83

EK 5: Hisse Senedi Getirileri

Bist Kodu	Getiri	Sıralama
NIBAS	1,877	1
IHEVA	1,437	2
TUKAS	1,278	3
IHGZT	1,239	4
DESA	1,235	5
KLMSN	1,112	6
ULUSE	1,049	7
SERVE	1,007	8
DOKTA	0,990	9
BURVA	0,984	10
OYLUM	0,967	11
HEKTS	0,962	12
SELGD	0,916	13
KNFRT	0,892	14
BLCYT	0,858	15
DURDO	0,858	15
PRZMA	0,854	16
ORMA	0,819	17
ACSEL	0,808	18
BOSSA	0,802	19
TATGD	0,717	20
JANTS	0,606	21
ARSAN	0,604	22
DEVA	0,600	23
FMIZP	0,576	24
YUNSA	0,571	25
VESBE	0,561	26
DERIM	0,555	27
SANFM	0,551	28
DMSAS	0,523	29
EGEEN	0,511	30
ERSU	0,503	31
ISDMR	0,486	32
CEMTS	0,471	33
GEDZA	0,469	34
ADANA	0,453	35
GUBRF	0,447	36
GENTS	0,428	37
MRDIN	0,427	38
CELHA	0,407	39

LUKSK	0,405	40
OLMIP	0,389	41
BAKAB	0,378	42
EGGUB	0,376	43
ALKIM	0,371	44
DOGUB	0,365	45
KORDS	0,358	46
SODA	0,332	47
NUHCM	0,325	48
YBTAS	0,320	49
DITAS	0,319	50
DOBUR	0,308	51
SARKY	0,306	52
KAPLM	0,294	53
IZMDC	0,285	54
AVOD	0,276	55
TUPRS	0,267	56
BURCE	0,249	57
BAGFS	0,248	58
DARDL	0,248	58
HURGZ	0,239	59
TBORG	0,235	60
SAMAT	0,231	61
OTKAR	0,221	62
HATEK	0,216	63
KRTEK	0,207	64
ULUUN	0,203	65
ALKA	0,201	66
VESTL	0,180	67
EPLAS	0,175	68
ANACM	0,160	69
VKING	0,159	70
TIRE	0,142	71
ROYAL	0,134	72
PARSN	0,132	73
PINSU	0,132	73
FROTO	0,128	74
EKIZ	0,120	75
KARTN	0,120	75
CMENT	0,118	76
TKURU	0,112	77
BFREN	0,106	78
TMPOL	0,097	79

DENCM	0,063	80
BUCIM	0,057	81
ERBOS	0,055	82
CCOLA	0,048	83
SKTAS	0,045	84
PRKAB	0,044	85
MNDRS	0,043	86
SAYAS	0,036	87
AYES	0,029	88
BRKSN	0,026	89
RTALB	0,026	89
SASA	0,024	90
SILVR	0,022	91
EREGL	0,018	92
TUCLK	0,009	93
BRISA	-0,001	94
ASUZU	-0,014	95
ARCLK	-0,016	96
SEYKM	-0,018	97
UNYEC	-0,023	98
EGPRO	-0,025	99
SNPAM	-0,030	100
DIRIT	-0,036	101
PNSUT	-0,043	102
ADEL	-0,044	103
ULKER	-0,048	104
CUSAN	-0,051	105
BASCM	-0,061	106
EMKEL	-0,086	107
AKCSN	-0,093	108
ATEKS	-0,102	109
EGSER	-0,112	110
CMBTN	-0,114	111
KUTPO	-0,119	112
USAK	-0,122	113
KENT	-0,123	114
ASLAN	-0,126	115
TOASO	-0,130	116
AKSA	-0,136	117
KONYA	-0,138	118
AEFES	-0,140	119
MAKTK	-0,151	120
DAGI	-0,153	121

OZRDN	-0,163	122
TRKCM	-0,202	123
BRSAN	-0,204	124
PETUN	-0,210	125
BRMEN	-0,220	126
YATAS	-0,226	127
BSOKE	-0,232	128
KRDMA	-0,234	129
PENGD	-0,237	130
ALCAR	-0,245	131
GEREL	-0,248	132
MERKO	-0,274	133
GOODY	-0,275	134
AYGAZ	-0,284	135
KARSN	-0,294	136
BOLUC	-0,342	137
BANVT	-0,353	138
MRSHL	-0,360	139
TMSN	-0,376	140
KRSTL	-0,393	141
PETKM	-0,402	142
AFYON	-0,411	143
KERVY	-0,431	144
BRKO	-0,442	145
DYOBV	-0,452	146
CEMAS	-0,480	147
RODRG	-0,487	148
GOLTS	-0,494	149
VANGD	-0,496	150
CIMSA	-0,501	151
TTRAK	-0,513	152
OZBAL	-0,564	153
KATMR	-0,644	154
SEKUR	-0,779	155
DGKLB	-0,970	156
BTCIM	-1,011	157
ALMAD	-1,013	158
EMNIS	-1,177	159
IZFAS	-1,693	160

EK 6: Faaliyet Raporu

1 İnternet sitesinin adresi var mı?
2 TTK 199. Madde kapsamında bağlılık raporu sonuç bölümlerine yer verilmiş mi?
3 İmzalı olarak Sorumluluk Beyanı raporda bulunuyor mu?
4 “Glossary” var mı?
5 Tablet / Akıllı telefon uygulaması var mı?
6 Şirketin faaliyet gösterdiği sektör ve bu sektör içerisindeki yeri hakkında bilgi var mı?
7 Şirket faaliyetlerinin sonuçları hakkında fikir verecek hususlara ilişkin temel rasyolar, bilgiler (geçmiş yıllarla karşılaştırmalı olarak şirketin yıl içindeki satışları, verimliliği, gelir oluşturma kapasitesi, kârlılığı, borç ödeme kapasitesi ve borç/öz kaynak oranı, yatırımlar, fiyatlandırma ve satış koşulları vb.) var mı?
8 Şirketin performansını ve stratejik hedeflerini etkileyen ana etmenler belirtilmiş mi?
9 İşletmenin faaliyette bulunduğu çevrede meydana gelen önemli değişiklikler ve bu değişikliklere karşı uyguladığı politikalar belirtilmiş mi?
10 Şirketin ileriye dönük beklentileri ve Şirketin gelişimi hakkında öngörüler var mı?
11 Personel sayısında meydana gelen değişiklikler var mı?
12 Çalışanların sosyal hakları, mesleki eğitimi ile diğer toplumsal ve çevresel sonuç doğuran şirket faaliyetlerine ilişkin kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri hakkında bilgiye yer verilmiş mi?
13 Şirketin yıl içinde yapmış olduğu bağış ve yardımlar ile sosyal sorumluluk projeleri çerçevesinde yapılan harcamalara ilişkin bilgiler var mı?
14 Hesap dönemi içerisindeki sermaye yapısına ilişkin bilgiler var mı?
15 Kâr payı dağıtım politikasına ilişkin bilgiler ve kâr dağıtımı yapılmayacaksa gerekçesi ile dağıtılmayan kârın nasıl kullanılacağına ilişkin öneri var mı?
16 Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Beyanı var mı? Bu bölümde söz konusu faaliyet döneminde Seri: IV No:56 sayılı Kurumsal Yönetim İlkelerinin Belirlenmesine ve Uygulanmasına İlişkin Tebliğ ekinde yer alan Kurumsal Yönetim ilkelerinden şirket açısından uygulanması zorunlu olmayanların Şirket tarafından uygulanıp uygulanmadığına ilişkin bir beyana yer verilecektir. Uygulanmayan hususlar hakkında aşağıdaki başlıklar altında gerekçelerin ve bundan kaynaklanan çıkar çatışmalarının açıklanması gerekmektedir. Ayrıca bu bölümde, dönem içinde uygulanması zorunlu tutulan ilkelerin uygulanıp uygulanmadığı bilgisi ile uygulanmaması durumunda gerekçesine ilke bazında yer verilir. Tüm Kurumsal Yönetim İlkelerine uyum konusunda yapılan çalışmalar hakkında bilgi de bu bölümde yer alacaktır.
17 Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporunda Yatırımcı ilişkileri Birimi Bu bölümde yatırımcı ilişkileri birimi yöneticisinin ve birim personelinin adı soyadı ve iletişim bilgileri, dönem içinde birimin yürüttüğü başlıca faaliyetler, dönem içinde birime yapılan başvuru ve pay sahiplerine verilen yanıt sayısı açıklanacaktır.

18 Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporunda Bilgi Edinme Haklarının Kullanımı

Bu bölümde, pay sahiplerinin bilgi taleplerinin nasıl değerlendirildiği şirketin internet sitesinde pay sahipliği haklarının kullanımını etkileyebilecek nitelikteki herhangi bir bilgi ve açıklamaya yer verilip verilmediği açıklanacaktır. Ayrıca, ana sözleşmede özel denetçi atanması talebinin düzenlenip düzenlenmediği, dönem içinde özel denetçi tayini talebinin olup olmadığı ve bunun ne şekilde sonuçlandığı belirtilecektir.

19 Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporunda Genel Kurul Toplantıları

Bu bölümde, dönem içinde gerçekleştirilen genel kurul toplantılarına, toplantılara katılıma (toplantı nisapları, menfaat sahipleri ile medyanın toplantılara katılıp katılmadığı), toplantılara davetin ne şekilde yapıldığına, genel kurul öncesi ne tür bilgilerin hangi yollarla pay sahiplerine duyurulduğuna, genel kurulda pay sahiplerinin soru sorma haklarını kullanıp kullanmadığına, kullanılmış ise, bu sorulara cevap verilip verilemediğine, genel kurul toplantısında cevaplandırılmaması sebebiyle Pay Sahipleri ile İlişkiler Birimi tarafından yazılı olarak cevaplanan sorular ve cevaplara, pay sahipleri tarafından gündem önerisi verilip verilmediğine, verilmiş ise bu önerilerin nasıl sonuçlandırıldığına, genel kurula katılımın kolaylaştırılması amacıyla neler yapıldığına, genel kurul tutanaklarının erişim yerlerine ilişkin bilgiye yer verilecektir. Ayrıca, dönem içinde yapılan bağış ve yardımların tutarı ve yararlanıcıları ile bu konudaki politika değişiklikleri (varsa) hakkında genel kurul toplantısında ayrı bir gündem maddesi ile ortaklara bilgi verilip verilmediği de bu bölümde açıklanacaktır.

20 Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporunda Oy Hakları ve Azlık Hakları

Bu bölümde oy hakkında imtiyaz olup olmadığının, varsa içeriğinin ve ne şekilde kullanıldığının belirtilmesi; şirketle hâkimiyet ilişkisini de getirmesi kaydıyla, karşılıklı iştirak içinde olan şirketlerin genel kurulda oy kullanıp kullanmadığının ve azlığın yönetimde temsil edilip edilmediğinin açıklanması gerekmektedir.

21 Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporunda Kar Payı Hakkı

Bu bölümde, şirketin karına katılım konusunda imtiyaz olup olmadığı ve varsa imtiyazın içeriğinin belirtilmesi gerekmektedir. Ayrıca, şirketin kar dağıtım politikası olup olmadığı, varsa buna ilişkin bilgi ile bu politikanın genel kurulda pay sahiplerinin bilgisine sunulup sunulmadığı, faaliyet raporunda yer alıp almadığı ve şirketin internet sitesinde kamuya açıklanıp açıklanmadığı, şirketin kar dağıtım dağıtmadığı, dağıtmaması durumunda gerekçesi hakkında bilgiye yer verilir.

22 Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporunda Payların Devri

Bu bölümde şirket esas sözleşmesinde pay devrini kısıtlayan hükümler olup olmadığı, varsa bunlara ilişkin bilgi yer alacaktır.

23 Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporunda Bilgilendirme Politikası   Bu bölümde, Şirketin bilgilendirme politikası bulunup bulunmadığında, söz konusu politikanın hangi yolla kamuya açıklandığına, bilgilendirme politikasının yürütülmesi ile sorumlu olan kişilerin isimleri ve görevlerine ilişkin bilgiye yer verilir. Ayrıca, geleceğe yönelik bilgilerin kamuya açıklanmış olması durumunda, varsayımlar ve varsayımların dayandığı veriler ile daha önce kamuya açıklanan geleceğe yönelik bilgilerde yer alan tahminlerin ve dayanakların gerçekleşmemesi veya gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması halinde, güncellenen bilgilere yer verilir.
24 Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporunda Şirket İnternet Sitesi ve İçeriği   Bu bölümde şirket internet sitesi bulunup bulunmadığı, internet sitesinin adresi, internet sitesinde yer alan bilgilerin İngilizce olarak hazırlanıp hazırlanmadığı, internet sitesinde Kurumsal Yönetim İlkelerinde belirtilen hususlara yer verilip verilmediği ve yer verilmeyen hususların neler olduğu bilgisi yer alacaktır.
25 Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporunda Faaliyet Raporu   Bu bölümde faaliyet raporlarında, Kurumsal Yönetim İlkelerinde sayılan bilgilere yer verilip verilmediği ve bilgilere yer verilmiyorsa eksik bilgilerin neler olduğu açıklanacaktır.
26 Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporunda Menfaat Sahiplerinin Bilgilendirilmesi   Bu bölümde şirket ile ilgili menfaat sahiplerinin kendilerini ilgilendiren hususlarda bilgilendirilip bilgilendirilmedikleri, bilgilendiriliyorsa yöntemleri (toplantılara katılım vb.), bilgilendirilmiyorsa nedenleri hakkında açıklamaya ve menfaat sahiplerinin şirketin mevzuata aykırı ve etik açıdan uygun olmayan işlemlerini Kurumsal Yönetim Komitesi'ne veya Denetimden Sorumlu Komite 'ye iletebilmesi için gerekli mekanizmaların şirket tarafından oluşturulup oluşturulmadığına ilişkin açıklamaya yer verilecektir.
27 Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporunda Menfaat Sahiplerinin Yönetime Katılımı   Bu bölümde menfaat sahiplerinin yönetime katılımı konusunda ne gibi çalışmaların yapıldığı ve nasıl bir katılım sağlandığı hakkında açıklamalara ve menfaat sahipleri bakımından sonuç doğuran önemli kararlarda menfaat sahiplerinin görüşlerinin alınıp alınmadığına ilişkin açıklamalara yer verilecektir.
28 Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporunda İnsan Kaynakları Politikası   Bu bölümde, şirketin insan kaynakları politikasının ana esaslarına; çalışanlar ile ilişkileri yürütmek üzere temsilci atandı ise adı, görevleri ve yetkilerine, atanmadı ise nedenlerine; çalışanlardan özellikle ayrımcılık konusunda gelen şikâyetler olup olmadığı, oldu ise çözümü konusunda neler yapıldığı konusundaki açıklamalara, şirket çalışanlarının görev tanımları ve dağılımı ile performans ve ödüllendirme kriterlerinin çalışanlara duyurulup duyurulmadığı hususuna yer verilecektir.

29 Kurumsal Uyum Yönetim İlkeleri Raporunda Etik Kurallar ve Sosyal Sorumluluk
Bu bölümde; şirket etik kurallarının internet sitesi vasıtasıyla kamuya açıklanıp açıklanmadığı hususu ile çevreye, bulunulan bölgeye ve genel olarak kamuya yönelik faaliyetler (desteklenen/öncülük edilen sosyal çalışmalar, bölge insanlarına yönelik sosyal çalışmalar v.b.) hakkında bilgiler açıklanacaktır.
30 Kurumsal Uyum Yönetim İlkeleri Raporunda Yönetim Kurulunun Yapısı ve Oluşumu
Bu bölümde, icracı, icracı olmayan ve bağımsız üye ayrımı yapılması suretiyle yönetim kurulu üyelerinin ve icra kurulu başkanı/genel müdürün adı soyadı ile özgeçmişlerine, görev sürelerine ve görev dağılımlarına (varsa) yer verilecektir. Yönetim kurulu başkanı ve icra kurulu başkanı/genel müdürün aynı kişi olması halinde bu durum gerekçesi açıklanacaktır. Aday gösterme komitesine kaç bağımsız üye adayı gösterildiği ve adayların bağımsızlık kriterlerini taşıyıp taşımadığına ilişkin raporun tarihi ve yönetim kuruluna ne zaman sunulduğu açıklanacaktır. Bu bölümde bağımsız yönetim kurulu üyelerinin bağımsızlık beyanlarına ve ilgili faaliyet dönemi itibariyle bağımsızlığı ortadan kaldıran bir durumun ortaya çıkması halinde bu kapsamda yapılan işlemlere de yer verilecektir. Yönetim kurulu üyelerinin şirket dışında başka görevler almasının belirli kurallara bağlanıp bağlanmadığı ve yönetim kurulu üyelerinin şirket dışındaki görevleri (grup içi grup dışı ayrımı verilmek suretiyle) de ayrıca açıklanacaktır.
31 Kurumsal Uyum Yönetim İlkeleri Raporunda Yönetim Kurulunun Faaliyet Esasları
Bu bölümde yönetim kurulu toplantılarının gündeminin belirlenmesi yöntemi, yönetim kurulunun dönem içindeki toplantı sayısı, toplantıya katılım, toplantı katılım ve karar nisapları ve toplantıya çağrı yöntemleri ve süreçleri, toplantıda yönetim kurulu üyeleri tarafından yöneltilen soruların ve farklı görüş açıklanan konulara ilişkin makul ve ayrıntılı karşı oy gerekçelerinin karar zaptına geçirilip geçirilmediği, yönetim kurulu üyelerine ağırlıklı oy hakkı ve/veya olumsuz veto hakkının tanınıp tanınmadığı, yukarıda yer alan ilkelere uyulmaması halinde gerekçesi açıklanacaktır. Ayrıca, bu bölümde bağımsız yönetim kurulu üyelerinin onayına sunulan ilişkili taraf işlemleri ile önemli nitelikte işlemler ile bu işlemlerden onaylanmayarak genel kurul onayına sunulanlar hakkında bilgiye de yer verilir.
32 Kurumsal Uyum Yönetim İlkeleri Raporunda Yönetim Kurulunda Oluşturulan Komitelerin Sayı, Yapı ve Bağımsızlığı
Bu bölümde oluşturulan komiteler, komitelerin başkan ve üyeleri ve nitelikleri (icracı/icracı olmayan/bağımsız), toplanma sıklığı ve ilgili dönemdeki faaliyetleri ile bu faaliyetleri yerine getirirken takip ettikleri prosedürler belirtilecektir. Ayrıca, bir yönetim kurulu üyesinin birden fazla komitede görev alması durumunda bunun gerekçesi açıklanacaktır.
33 Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporunda Risk Yönetim ve İç Kontrol Mekanizması
Bu bölümde yönetim kurulunca risk yönetim ve iç kontrol sistemleri oluşturulup

oluşturulmadığı, oluşturulmuşsa sistemin işleyişi, etkinliğinin gözetimi ve etkinliği hakkında bilgi açıklanacaktır.
34 Şirketin Stratejik Hedefleri   Bu bölümde, yönetim kurulu tarafından şirketin stratejik hedeflerinin oluşturulması, onaylanması ve uygulanması süreci hakkındaki bilgi ile yönetim kurulunun şirketin hedeflerine ulaşma derecesini, faaliyetlerini ve geçmiş performansını gözden geçirip geçirmediği, geçirmekteyse hangi sıklıkta geçirdiği ve nasıl bir yöntem izlendiği hususları açıklanacaktır.
35 Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporunda Mali Haklar   Bu bölümde yönetim kurulu üyelerine ve üst düzey yöneticilere sağlanan her türlü hak, menfaat ve ücret ile bunların belirlenmesinde kullanılan kriterler ve ücretlendirme esaslarının kamuya açıklanıp açıklanmadığı, açıklamanın yapıldığı yerler (faaliyet raporu, internet sitesi vb) ile açıklamaların hangi bazda (kişi bazında veya yönetim kurulu ve üst düzey yönetici bazında) yapıldığı bilgisine yer verilecektir. Bu bölümde ayrıca şirketin, herhangi bir yönetim kurulu üyesine veya üst düzey yöneticisine borç verip vermediği, kredi kullandırıp kullandırmadığı, verilmiş olan borçların ve kredilerin süresini uzatıp uzatmadığı, şartlarını iyileştirip iyileştirmediği, üçüncü bir kişi aracılığıyla şahsi kredi adı altında kredi kullandırıp kullandırmadığı veya lehine kefalet gibi teminatlar verip vermediği, eğer bu hususlardan birisi ya da birden fazlası uygulanmış ise bundan doğan çıkar çatışmaları açıklanacaktır.
36 Denetim Komitesi etkinliğine ilişkin yönetim kurulunun değerlendirmesine yer verilmiş mi? (içerikte olumlu ya da olumsuz değerlendirme sonuçlarına yer verilmiş mi?)
37 Denetim Komitesi komite üyeleri, toplanma sıklığı, faaliyetleri ile ilgili var mı?
38 Kurumsal Yönetim Komitesi etkinliğine ilişkin yönetim kurulunun değerlendirmesine yer verilmiş mi?
39 Kurumsal Yönetim Komitesi komite üyeleri, toplanma sıklığı, yürütülen faaliyetleri ile ilgili bilgilere yer verilmiş mi?
40 Dönem içinde yönetim kurulunda görev alan kişilerin ad ve soyadları var mı?
41 Dönem içinde yönetim kurulunda görev alan kişileri görev başlangıç ve varsa bitiş tarihlerini de içerecek şekilde görev süreleri belirtilmiş mi?
42 Yönetim Kurulu üyelerinin mesleki tecrübesine yer verilmiş mi?
43 Yönetim kurulu üyeleri ve yöneticilerin şirket dışında yürüttükleri görevler hakkında bilgiye yer verilmiş mi?
44 Yönetim kurulu üyelerinin bağımsızlığına ilişkin beyanlarına yer verilmiş mi?
45 Yönetim kurulunun yıl içerisindeki toplantı sayısına ve yönetim kurulu üyelerinin söz konusu toplantılara katılım durumuna yer verilmiş mi?
46 Risk Yönetim Komitesi etkinliğine ilişkin yönetim kurulunun değerlendirmesine yer verilmiş mi?

47 Risk Yönetim Komitesi komite üyeleri, toplanma sıklığı, yürütülen faaliyetleri ile ilgili bilgilere yer verilmiş mi?
48 Şirketin öngörülen risklere karşı uygulayacağı risk yönetimi politikasına ilişkin bilgiler var mı?
49 Şirketin gelişmesine ve karşılaşması muhtemel risklere de açıkça işaret olunmuş mu?
50 Şirketin gelişmesine ve karşılaşması muhtemel risklere ilişkin yönetim kurulunun değerlendirmesi var mı?
51 Şirket aleyhine açılan ve şirketin mali durumunu ve faaliyetlerini etkileyebilecek nitelikteki davalar ve olası sonuçları hakkında bilgiler sunulmuş mu?
52 Şirketin iç kontrol sistemi ve iç denetim faaliyetleri ile ilgili yönetim organının görüşü var mı?
53 Şirketin iç kontrol sistemi ve iç denetim faaliyetleri hakkında bilgiler var mı?
54 Üst Yönetimde bulunanların Adı Soyadı ve Mesleki Tecrübesi var mı?
55 Yönetim kurulu üyelerine sağlanan huzur hakkı, ücret, prim, ikramiye, kâr payı gibi mali menfaatlerin toplam tutarları var mı?
56 Üst düzey yöneticilere sağlanan huzur hakkı, ücret, prim, ikramiye, kâr payı gibi mali menfaatlerin toplam tutarları var mı?
57 Online, interaktif faaliyet raporu var mı?
58 Akıllı telefonlardan açılabilir mi?
59 Raporun internet sitesinde indirerek bir çıktısını almak mümkün mü?
60 Hisse senedinin yıllık performansına ilişkin bilgi verilmiş mi?
61 Raporun giriş kısmında şirket profili ve ana faaliyetlerine ilişkin özet bilgiler verilmiş mi?
62 Raporun içinde düz yazının yanında okunurluğu kolaylaştırıcı görsel, tablo veya vurgular kullanılmış mı?
63 Raporda şirketi bir bakışta anlatan bir içerik sağlanmış mı?
64 Şirketler ve sürdürülebilirlik konularına değinilmiş mi?
65 Rapor içinde aramayı kolaylaştırıcı seperator, renk ayrımı veya içindikiler kullanılmış mı?
66 Konsept Tasarım var mı? (yıllık faaliyet raporunda)

EK 7: Finansal Sonuç Açıklama

1 Raporun ilgili olduğu hesap dönemi, şirketin ticaret unvanı ve internet sitesi adresine yer verilmiş mi?
2 Son beş yıllık finansal raporlar internet sitesinde mevcut mu? (Halka arz sonrası)
3 Finansalların açıklandığı paket içerisinde Özet tablo/excel/grafik/görsel bilgiye yer verilmiş mi?
4 Yönetimin çeyreklik sonuçlar hakkında yorum ve analizleri var mı?
5 Yönetimin analizinde finansal analize yer verilmiş mi? (ana bilanço/gelir kalemleri / rasyoları vb.)
6 Hem Türkçe hem de İngilizce açıklama yayınlanmış mı?
7 Sektördeki dinamikleri hakkında bilgi verilmiş mi ve risk faktörleri sunulmuş mu? (sunum, internet sitesi, Excel, faaliyet raporu, ara dönem raporları)
8 Pazar payı verisi (değişim ve trendler) verilmiş mi? (sunum, web sitesi, Excel, faaliyet raporu, ara dönem raporları)
9 Finansal olmayan bilgilere dikkat çekmek için, açıklamalarla sunulan bilgiden ziyade tablo ve grafikler kullanılmış mı?
10 İkaz yazısı (notices, disclaimer) verilmiş mi? Sadece Türkçe mi verilmiş?
11 Bir önceki yılın aynı dönemi ile karşılaştırmalı olarak şirketin satışları ve karlılığı bilgileri verilmiş mi?
12 Şirketin karlılığını etkileyen fiyatlandırma ve satış koşullarına ilişkin bilgiler ve geçmiş yıllara nazaran bu konularda değişiklikler varsa bunların nedenleri ile ilgili bilgiler sağlanmış mı?
13 Döviz bazında borç yapısı bilgisine yer verilmiş mi? (Excel, sunum, web sitesi, raporlar)
14 Borçların vadesine göre dağılımı paylaşılmış mı?
15 Finansal gelir giderlerle ilgili bilgi sağlanmış mı?
16 Şirket faaliyet sonuçları hakkında fikir verecek brüt kar marjı, FAVÖK marjı, (bankalar için NIM) net kar marjı gibi temel rasyolar paylaşılmış mı?
17 İşletme giderleri ve maliyet yapısı detaylı bir şekilde açıklanmış mı?
18 Satış geliri (finansal kuruluşlar için faiz gelirleri, komisyon gelirleri, prim gelirleri vb) kırılımı sağlanmış mı?
19 Çok uluslu şirketler için Türkiye ve uluslararası başlıkları altında satış hacmi, satış geliri, FAVÖK, net kar ve marjlar hakkında bilgi verilmiş mi? (Finansal kuruluşlar için faiz gelirleri, net faiz gelirleri, komisyon gelirleri, prim gelirleri vb)
20 Farklı segmentlerin finansal sonuçlarına yer verilmiş mi?
21 Gelir tablosu kalemlerinin döviz cinsinden kırılımı verilmiş mi?
22 Özet gösterimden ziyade tam ve kapsamlı bilanço sağlanmış mı?
23 İşletme sermayesinin durumu açıklanmış mı? (Finansal kuruluşlar için sermaye yeterlilik oranları vb)
24 Nakit akımı tablosu sağlanmış mı?
25 Geçmiş yıllarla karşılaştırmalı yatırımlar verilmiş mi?

26 Nakit dışı giderler ve ertelenmiş diğer gelir/gider gibi gelir tablosu ve operasyon el nakit akımı arasındaki farklar açıklanmış mı?
27 Finansal olmayan operasyon el bilgiler için ayrı bir bölüm oluşturulmuş mu?
28 Şirketin satış hacmi, ortalama satış fiyatı, coğrafik konum, çalışan sayısı ve ilgili diğer bilgiler verilmiş mi? (Finansal kuruluşlar için işlem hacmi, üretilen prim tutarı, ortalama faiz veya komisyon oranları vb)
29 Raporda kıyaslama amaçlı olarak tarihsel veriler sağlanmış mı? (Excel, sunum, SPK raporu)
30 Guidance (hedef verme) bilgisi kolayca bulunabilir mi? (ayrı bir bölüm var mı?)
31 Guidance bilgisi düzenli olarak güncellenmiş mi?
32 Çeyreksele sonuçlara ilişkin konferans görüşmesi/ webcast yapılmış mı? İnternet sitesinden erişilebiliyor mu?
33 Konferans görüşmesi sunumu sağlanmış mı?
34 Şirketin internet sitesinde konferans görüşmesi tarihleri ile ilgili güncel bilgi mevcut mudur ve en son conference call dokümanlarına her zaman / şifresiz ulaşılabilir mi?
35 İnternet sitesinde konferans görüşmesi sunumu ile birlikte deşifreleri (transcriptleri) verilmiş mi?
36 Basın bültenleri internet sitesinde de yer alıyor mu?
37 şirketin hisse senetleri birden fazla borsada kote edildiği durumda, bilgi notunun tüm piyasalarda yayınlanmış mı? Türkçe ve İngilizce konmuş mu?
38 Muhasebe prensipleri bölümünde ara dönemi ilgilendiren önemli olaylar ve bunların finansal tablolara etkileri verilmiş mi?
39 Muhasebe prensipleri bölümünde kullanılan döviz kurları ile ilgili bilgi verilmiş mi? (sunum, Excel, web sitesi, faaliyet raporu, SPK raporu)
40 Sonuç Açıklama (Release) ile ilgili tüm dokümanlara internet sitesindeki tek sayfada erişilebiliyor mu?
41 Şirketin iştirakleri ile hesap dönemi içerisinde bunlara ilişkin değişiklikler ve genel şirket profili hakkında bilgi var mı?
42 KAP gibi sitelere link vermek yerine şirketin kendi sitesinde tüm dokümanlara ulaşılabilir mi?
43 Şirket birleşme, bölünme ve satın almaları varsa ilgili bilgiler sunulmuş mu?
44 Hesap döneminden sonra gerçekleşen ve finansal tabloları önemli seviyede etkileyecek olaylar hususunda bilgi verilmiş mi?
45 Gerçeğe uygun değerinden finansal sonuçlara yansıtılan sabit kıymet, yatırım amaçlı gayrimenkul, hisse senedi veya türev enstrümanlarla ilgili olarak, gerçeğe uygun değer elde edilmesinde kullanılan veriler hakkında bilgi verilmiş mi?

EK 8: İnternet Sitesi

1 Yatırımcı İlişkileri Ana Sayfa var mı?
2 Şirket Özet Tanıtım / Şirket Merkezi var mı?
3 Şirketin MERSİS numarası var mı?
4 Şirketin Ticaret Unvanı / Ticaret Sicil Bilgileri var mı?
5 Sermaye Miktarı var mı? (taahhüt edilen ve ödenen tutar)
6 Ortaklık Yapısı var mı? Varsa imtiyazlı paylar hakkında bilgi verilmiş mi? (%5'ten yüksek paya sahip gerçek kişi pay sahiplerinin isimleri, pay miktar ve oranları ile hangi imtiyaza sahip oldukları gösterilmiş mi?)
7 Yönetim Kurulu Üyeleri var mı? Başkan ve Üyelerin isimleri yer alıyor mu?
8 Yönetim Kurulu Üyeleri Özgeçmişleri var mı?
9 Esas Sözleşme var mı? (Değişikliklerin yayınlandığı ticaret sicili gazetelerinin tarih ve sayısı ile birlikte)
10 Genel Kurul Gündem ve Davet var mı?
11 Genel Kurul Bilgilendirme Dokümanı var mı?
12 Genel Kurul İç Yönergesi var mı?
13 Vekâleten Oy Kullanma Formu var mı? (vekâletname vb. isimlerle anılabilir, genel kurul duyurusunun içinde olabilir)
14 Genel Kurul Toplantı Tutanakları var mı?
15 Bağımsız Denetçi / İletişim Bilgileri / Tescil edilmiş Şubesi (varsa) var mı?
16 Kurumsal Yönetim Uyum Raporu var mı?
17 Bilgilendirme Politikası var mı?
18 Kâr Dağıtım Politikası var mı?
19 Ücretlendirme Politikası var mı?
20 Bağış Politikası var mı?
21 Etik Kurallar var mı?
22 Komiteler var mı? Çalışma esaslarına ilişkin bilgi var mı? (komite üyelerinin isimleri ve çalışma esaslarına ilişkin özet/detaylı bilgi)
23 Hisse Tanımı var mı? Hisse grupları verilmiş mi?
24 Temettü Ödeme Tarihçesi var mı?
25 Sermaye Artırımları var mı?
26 Analist Listesi var mı?
27 Yatırımcı Sunumu var mı?
28 Finansal Raporlar - Son 5 yıl var mı? (mevzuat açısından zorunlu Bağımsız Denetim Raporu dâhil)
29 Yıllık Faaliyet Raporları - Son 5 yıl var mı?
30 Ara Dönem Faaliyet Raporları - Son 5 yıl var mı?
31 Faaliyet Raporları - web tabanlı var mı?
32 Telekonferans / webcast arşiv var mı, sonradan dinlenilebiliyor mu?
33 Telekonferans / Webcast Deşifrajları/Transcript var mı?
34 Özel Durum Açıklamaları var mı? (son beş yıl veya halka arz tarihinden sonra)
35 Takvim (Finansal Açıklama Tarihleri) var mı?

36 Takvim (Toplantı, Roadshow vb) var mı?
37 Yatırımcı İlişkileri İletişim Bilgileri var mı?
38 Sıkça Sorulan Sorular / Fact sheet var mı?
39 Yatırımcı Geri Bildirimi var mı?
40 Çekince (Disclaimer) var mı?
41 Yatırımcı Setleri (Tek bir yerde Sunum + Faaliyet Raporu + Finansal Rapor vb) var mı?
42 Hisse Performansı var mı?
43 Güncel hisse fiyatını görebileceğimiz bir yer var mı?
44 Hisse Hesap Makinesi var mı?
45 Özet Finansal Raporlar - Son 5 yıl – excel var mı?
46 Özet Finansal İstatistikler - Son 5 yıl var mı?
47 Ekonomik Göstergeler / Özet Ekonomik Raporlar var mı? (Gösterge Excel, sunum içerisinde, rapor vb formatlarda olabilir)
48 Şirketin kısa tarihçesi, sağladığı ürün ve hizmetler, coğrafik konumu ve rakipleri arasındaki durumunun tespit edilebilmesi için sektör el bilgileri verilmiş mi?
49 Sürdürülebilirlik çalışmaları var mı?
50 Aranılan bilgilere internet adresinde çeşitli araçlar ile kolay ulaşılabilir mi? (search engine/anahtar/quick access vb)
51 RSS var mı?
52 Bağlantılar var mı?
53 Site Haritası var mı?
54 Kredi Derecelendirme Notları (varsa) yer verilmiş mi?
55 Kurumsal Yönetim Uyum Derecelendirmesi (varsa) yer verilmiş mi?
56 Birleşme (varsa) sözleşmesi ve raporu var mı?
57 Bölünme (varsa) sözleşmesi / planı ve raporu var mı?
58 Akıllı telefonlardan açılabilir mi?
59 Şirket kurumsal sosyal sorumluluk konularına değinilmiş mi?